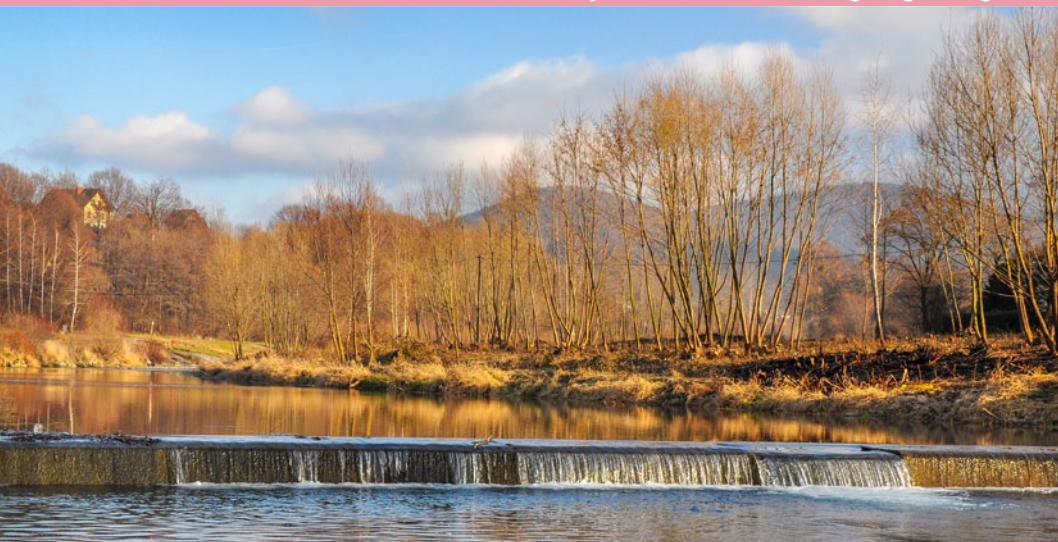

LGD Cieszyńska Kraina

przewodnik turystyczny

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
na lata 2007-2013

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa Inwestująca w obszary wiejskie."

Przewodnik opracowany przez LGD „Cieszyńska Kraina” oraz Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby

Przewodnik współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach działania

„Wdrażanie projektów współpracy” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Instytucja Zarządzająca PROW 2007-2013 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

LGD Cieszyńska Kraina

przewodnik turystyczny

Autor: Tomasz Maciejczyk

Koordinacja: Tomasz Donocik, Ewelina Wolna

Redakcja: Teresa Lachowska

Korekta: Barbara Faron

Zdjęcia na okładce:

arch. LGD „Cieszyńska Kraina

Zdjęcia: Gmina Goleszów, Gmina Strumień, T. Maciejczyk, LGD „Cieszyńska Kraina”, Wikipedia (K. Gumia, Mnolf)

Projekt okładki, koncepcja graficzna: Michał Tincel

Skład: Krzysztof Hosaja, Michał Tincel

Druk: Drukarnia Kolumb

Wydawca

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Cieszyńska Kraina”

ul. Mickiewicza 9, 43-430 Skoczów

tel./ faks: 33 4874942

e-mail: biuro@cieszynskakraina.pl, www.cieszynskakraina.pl

Opracowanie wydawnicze

Amistad Sp. z o.o. – Program PolskaTurystyczna.pl

plac Na Groblach 8/2, 31-101 Kraków

tel./faks: 12 4229922

e-mail: biuro@polskaturystyczna.pl, www.polskaturystyczna.pl

Wydanie I, Kraków 2014

ISBN 978-83-7560-146-6

Spis treści

Rozdział 1. Informacje ogólne 5

Położenie geograficzne 5

Jak dotrzeć do Cieszyńskiej Krainy 5

Przyroda i bogactwa naturalne 6

Kuchnia Cieszyńskiej Krainy 11

Tradycje i zwyczaje 14

Rozdział 2. Historia regionu 18

Rozdział 3. Część krajoznawcza 26

Gmina Zebrzydowice 26

Perły regionu 28

Gmina Strumień 40

Gmina Chybie 49

Gmina Hażlach 56

Gmina Dębowiec 62

Gmina Goleszów 67

Gmina Skoczów 79

Gmina Brenna 96

Rozdział 4. Domy kultury, galerie, muzea i imprezy cykliczne 114

Rozdział 5. Dla aktywnych, dzieci i dużych dzieci 120

Słowniczek 124

Indeks wybranych nazw geograficznych 125

Informacje ogólne

Położenie geograficzne	5
Jak dotrzeć do Cieszyńskiej Krainy	5
Przyroda i bogactwa naturalne	6
Kuchnia Cieszyńskiej Krainy	11
Tradycje i zwyczaje	14

POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Opisywany w przewodniku region znajduje się w granicach historycznej krainy zwanej Śląskiem Cieszyńskim. Administracyjnie przynależy do województwa śląskiego. Leży na jego południowo-wschodnich krańcach,

przy granicy z Republiką Czeską, na swojej długości wyznaczonej przez rzekę Olzę.

W skład regionu wchodzi zachodnia część Pogórza Śląskiego (zwanego też Pogórzem Cieszyńskim), zachodnia część Beskidu Śląskiego oraz wschodnia część Beskidu Śląsko-Morawskiego. Obniżenie pomiędzy terenami górzystymi to północna część tzw. Bramy Morawskiej – granicy pomiędzy Sudetami a Karpatami (więcej zob. ramka *Czym jest Brama Morawska?*, s. 30).

Takie położenie powoduje, że Cieszyńska Kraina leży w obrębie dwóch stref klimatycznych: karpackiej i podkarpackiej. Na ich istnienie wpłynęło silne zróżnicowanie terenu. To dzięki niemu zimą możemy liczyć w Brennej na dobre warunki narciarskie przez cały sezon, podczas gdy w znajdującym się niedaleko Skoczowie nie będzie śniegu. Średnia temperatura roczna też jest zróżnicowana i wynosi od 5,5°C w górnych partiach Beskidów do 8,5°C w miejscowościach położonych na nizinach.

JAK DOTRZEĆ DO CIESZYŃSKIEJ KRAINY

Samochodem

Cieszyńska Kraina ma znakomite połączenia drogowe z resztą kraju. W samym Skoczowie krzyżują się: droga ekspresowa S1,

którą dotrzemy tu bezpośrednio z północy Polski oraz z Krakowa (S1 przecina autostradę A4 na wysokości Mysłowic), z drogą 81, zwaną Wiślanką. Tą trasą dojedziemy tu zarówno z górnośląskiej aglomeracji, jak i z zachodniej Polski, zjeżdżając na drogę 81 w Żorach.

Koleją

Podróżujący koleją z północnej Polski mogą wybrać pociąg Inter City, który w drodze z Warszawy do Wiednia zatrzymuje się w Zebrzydowicach. Jadąc z zachodniej lub wschodniej Polski, najlepiej dojechać do Katowic i tam przesiąść się na regionalny pociąg, którym można dotrzeć do Skoczowa i Chybia.

Autobusami i busami

Komunikacja autobusowa jest w regionie bardzo dobrze rozwinięta. Autobusami z Cieszyna, Bielska-Białej lub Katowic dotrzemy właściwie do każdej miejscowości Cieszyńskiej Krainy. Znakomitą alternatywą są busy. Jeżdżą głównie z Cieszyna oraz Bielska-Białej. Planując trasę, warto sprawdzić rozkłady jazdy w internecie, bezpośrednio na stronach lokalnych przewoźników, takich jak Linea-Trans, Trans-Bus, Bus Brothers i Interpalm.

PRZYRODA I BOGACTWA NATURALNE

Największym bogactwem Cieszyńskiej Krainy są **lasy**. Pokrywają zarówno jej północne, nizinne krańce, jak i stoki Beskidów. Dominują w nich świerki i jodły, ale też buki, cisy, jawory. Obfitość lasów sprzyja występowaniu wielu roślin chronionych, jak choćby storczyki, skrzypy olbrzymie czy związana nazwą z regionem **cieszynianka wiosenna** (zob. ramka, s. 8). Ta roślina z rodziny selerowatych objęta jest ścisłą ochroną. W Polsce występuje najobficiej na ziemi cieszyńskiej. Jej stanowiska znajdziemy np. w rezerwacie Skarpa Wiślicka w Skoczowie lub w lesie Lutnia w Zamarskach.

Skoczów – panorama miasta ze wzgórza Kaplicówka, fot. Tomasz Maciejczyk

1 INFORMACJE OGÓLNE

Cieszynianka wiosenna – roślina z legendą

Cieszynianka doczekała się na Śląsku Cieszyńskim swojej legendy. Mówi się, że jej nasiona przyniósł pewien szwedzki żołnierz podczas wojny trzydziestoletniej. Znalazły się one w woreczku z ziemią z jego ojczystej wsi, który przed wyprawą wojenną matka zawiesiła mu na szyi, aby – gdy polegnie – spoczął w „swojej” ziemi. Żołnierz zginął i zgodnie z jego wolą ziemię wysypano na mogiłę, w której został pochowany. Wiosną zakwitły na niej pierwsze cieszynianki.

W rzeczywistości nazwę rośliny wymyślił w 1924 r. prof. Kazimierz Simm z cieszyńskiej Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego, by podkreślić, że właśnie w tym regionie roślina ta występuje najczęściej.

fot. arch. Wikipedia, Kacper Gunia

Z żyjących w Cieszyńskiej Krainie zwierząt warto wymienić wilka, kilka gatunków nietoperzy (m.in.: gacek brunatny, nocek duży, podkowiec), a także jelenie, sarny, dziki, lisy, borsuki i zające. Lasy sprzyjają też występowaniu ciekawej awifauny. Spotkamy tu m.in.: puszczyki uralskie, sowy uszatkę, dzięcioły czarne i szare, muchołówki, derkacze, krogulce, myszołowy.

Gacek brunatny (*Plecotus auritus*),
fot. arch. Wikipedia, Mnolf

Geologia

Tektonicznie tereny Cieszyńskiej Krainy należą do płaszczowiny śląskiej oraz płaszczowiny magurskiej. Pod względem geologicznym jest to teren fliszowy, czyli zbudowany z piaskowców i łupków z domieszką skał wapiennych. Struktura ta powstała ok. 140 mln lat temu na dnie istniejącego tu morza. Do najstarszych skał krainy należą margle goleszowskie. Są to szare łupki, które łatwo rozpoznać po zapachu ropy naftowej.

Malowniczy, pagórkowaty teren pogórza zawdzięczamy przede wszystkim **wapieniom cieszyńskim**. Podczas gdy przez miliony lat łupki wietrzały i erodowały, odporniejsze wapienie tworzyły wzniesienia i pagórki. Dawniej skały te wykorzystywano do wypalania wapna, dlatego np. w okolicach Golezowa zobaczymy sporo nieczynnych kamieniołomów. Miłośnicy skamielin mogą tu znaleźć ślady pradawnych zwierząt,

Placki z blachy,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

1 INFORMACJE OGÓLNE

np. otwornic. Jeszcze łatwiej natrafić na tzw. **hieroglify**, czyli skamieniałe ślady pętania dawnych stworzeń.

W geologicznej rzeźbie terenu dominują łupki oraz wydobywane od wieków w Beskidach piaskowce. Najbardziej znane są tzw. **piaskowce godulskie**, występujące m.in. w Brennej. Tę piękną szarą skałę znajdziemy na wielu elewacjach i ogrodzeniach beskidzkich domów.

Na terenie krainy wydobywa się również kruszywa pochodzenia polodowcowego (np. w Kończycach Wielkich) oraz węgiel kamienny, który występuje na terenie gmin Zebrzydowice i Hażlach.

Wielkim bogactwem tym ziem są również **wody mineralne** (solanki). Występują m.in. w Dębowcu, a najbardziej znane są solanki jodkowe z Zabłocia, uznane przez ministra zdrowia i opieki społecznej za lecznicze.

Strudel jabłkowy

Składniki: 20 dag mąki pszennej, 1 jajko, 10 dag masła, 2 łyżki bułki tartej, 4 łyżki cukru pudru, 50 dag jabłek, pół łyżeczki cynamonu, sól, letnia woda

Z mąki zrobić na stolnicy wieniec i w jego środek włożyć kawałek świeżego masła, wbić jajko, dosypać szczyptę soli, łyżkę cukru pudru i dolać trochę letniej wody. Ciasto wyrabiać tak długo, aż stanie się elastyczne. Zawinąć w folię aluminiową i wstawić na pół godz. do lodówki.

Obrane jabłka pokroić w cienkie paski i posypać cynamonem. Następnie rozwałkować ciasto na cienki prostokąt, posmarować roztopionym masłem i posypać tartą bułką. Na środku ułożyć jabłka posypane cukrem pudrem i zawinąć je w ciasto. Końce ciasta zwinąć do środka. Ułożyć ciasto na blasze i posmarować masłem. Piec w temperaturze 180°C ok. 40 min.

Podawać na zimno lub gorąco, z lodami lub bitą śmietaną.

fot. Che, arch. Wikipedia

Cieszyńskie ciasteczka

Nikt chyba nie potrafi zliczyć, ile jest odmian cieszyńskich ciasteczek. Próbką tych smaków niech będzie poniższy przepis na **rogaliki orzechowe**.

Składniki: 0,5 kg mąki, 15 dag zmielonych orzechów włoskich, 15 dag cukru pudru, 25 dag masła w temperaturze pokojowej, laska wanilii

Wszystkie składniki ugniatamy na jednolitą masę i przez pół godz. schładzamy w lodówce. Następnie formujemy niewielkie rogaliki. Pieczemy w temperaturze 150°C do momentu, aż ciasteczka się zarumienią. Po wyjęciu posypujemy cukrem pudrem.

Rożeczki waniliowe,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

KUCHNIA CIESZYŃSKIEJ KRAINY

Zróznicowane menu regionalna kuchnia cieszyńska zawdzięcza historii i położeniu geograficznemu terenu. Na tutejszych stołach znajdziemy potrawy charakterystyczne zarówno dla wiedeńskiej kawiarni, górskiej baczki, jak i prostej śląskiej chłopskiej kuchni. Jeśli dołożyć do tego jeszcze wpływy żydowskie, to pewne jest, że kulinarni turyści odwiedzający Cieszyńską Krainę nie będą zawiedzeni.

W wiedeńskiej kawiarni

Lata panowania Habsburgów na ziemi cieszyńskiej odcisnęły swoje piętno na tutejszej karcie dań, zwłaszcza tych serwowa-

nych na mieszczańskich stołach. Na szczególną uwagę zasługują desery, w tym „król” tutejszych stołów, a zarazem ulubiony deser cesarza Franciszka Józefa I – **strudel** (zob. ramka obok).

To cienie zawijane nadziewane ciasto znane jest w tylu odmianach, ile gospodyń go przyrządza. Najczęściej nadziewa się go jabłkami lub serem, ale popularne jest też nadzienie wiśniowe lub śliwkowe. Spotyka się też strudle z masą migdałową, a nawet z kaszą i ziemniakami. W każdym domu ciasto przygotowywane jest wg własnego przepisu.

Wśród tutejszych deserowych specjałów godne uwagi są również **ciasteczka** pieczone najczęściej na Boże Narodzenie. Idea ich pieczenia przyszła tu z Austrii. Występują w niezliczonej liczbie kształtów i wariantów (lukrowane, moczone w syropach,

z nałożonymi kremami, konfiturami). Ich przygotowanie jest niezwykle żmudne, ale to popis cukierniczego kunsztu każdej dobrej gospodyni.

Na mieszczańskich stołach nie brakowało również podawanego z zasmażaną kapustą **sznycla cielęcego** (wiedeńskiego) oraz **rosółu z „frytą”** – pokrojonym na kawałki naleśnikiem. Dziś na cieszyńskich stołach podczas niedzielnych obiadów je się rosół z **nułami**, czyli makaronem.

Na wiejskim stole

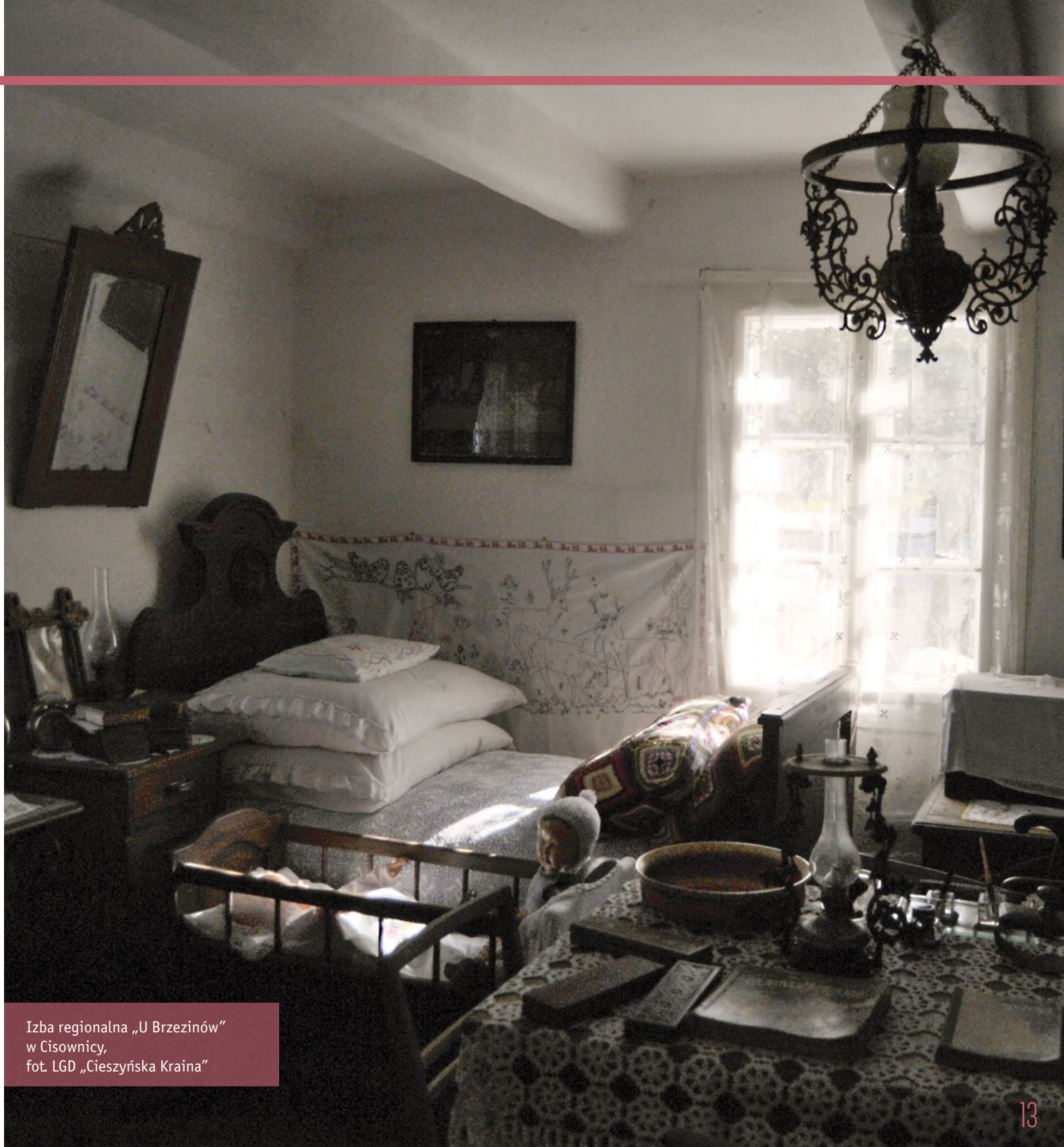
Tu przenikają się wpływy polskie, czeskie, słowackie i niemieckie. W tradycyjnej kuchni cieszyńskiej wsi dominowały potrawy mączne oraz pożywne zupy.

Jednym z podstawowych warzyw używanych w śląskiej kuchni była **kapusta**. Trudno było dawniej spotkać gospodarstwo czy dom, w którym pod koniec lata nie kisiłoby się jej w dębowych beczkach. Kapusta potem przez całą zimę była składnikiem ogromnej liczby dań. Od wieków jadano **kapuśniak (kapustnicę)**, do którego dodawano skórę ze słoniny. Popularnością cieszyły się (i wciąż cieszą) tzw. **ajntopf**y, z których najbardziej znana jest **babraczka**, czyli ziemniaki z kapustą i skwarkami podawane ze zsiadłym mlekiem. Do często spotykanych dań należą też **stryki** – placki ziemniaczane podawane na różne sposoby: ze skwarkami, śmietaną, z masłem, miodem lub cukrem, oraz **amolety**, czyli naleśniki.

Nawet dziś często jada się **gałuszki** – małe kluseczki mączne z tartego ciasta podawane najczęściej z serem, skwarkami lub pieczonym boczkiem krojonym w drobną kostkę. Wpływom czeskim zawdzięczamy m.in. **knedle**.

Chleb pieczono samemu. Bardzo popularne były tzw. **krupiczniki**, czyli słodkie pieczywo wyrabiane z ciemnej pszennej mąki. W domach wypieka się też **kołoczki** – bułeczki z różnorodnym nadzieniem, np. z serem i kruszonką.

Do ciekawych tradycyjnych potraw ziemniaczanych cieszyńskiej można zaliczyć **kite wędzoną**. Jest to danie spożywane w okresie różnych świąt. To uwędzone na drewnie owocowym, olchowym lub jałowcowym mięso z szynki wieprzowej wraz z kością,

Izba regionalna „U Brzezínów”
w Cisownicy,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Kobieta w stroju cieszyńskim, 1917 r.,
fot. Kalisto9, arch. Wikipedia

podawane z kiszoną kapustą po cieszyńsku, czyli gotowaną z ziemniakami, kminem i zasmażką.

W górach

Górski jadłospis różni się nieco od tego, który spotykamy na nizinach. Z uwagi na tradycje związane z wypasem owiec i kóz znajdziemy tu pyszne beskidzkie **ser**, np. bryndzę, bundz, oscypki czy korbacze. Sery przyrządzano zarówno z mleka krowiego, jak i owczego oraz koziego. Do dziś wytwarza się i pije **żętycę** – serwatkę z mleka owczego powstałą podczas wyrobu serów. Spożywa się ją zarówno świeżą, jak i kwaszoną.

Będąc w Beskidach, należy koniecznie spróbować owczego **sera klaganego**. Ma on łagodny, śmietankowy smak i lekko kwaśny zapach. Najczęściej przyjmuje kształt niewielkiego bochenka chleba. Ser można jeść świeży, ale najsmaczniejszy jest, gdy

Dożynki,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

jakiś czas poleżakuje. Wówczas staje się twardszy, ciemniejszy i bardziej wyrazisty w smaku. Jego nazwa oznacza po prostu „ser gnieciony”.

TRADYCJE I ZWYCZAJE

Ziemia cieszyńska, dzięki swej odrębności, przez wieki wykształciła własne tradycje przejawiające się we wszystkich dziedzinach życia: w strojach, budownictwie, zwyczajach związanych z poszczególnymi świętami i uroczystościami, a także w języku i kuchni. Czerpano zarówno z tradycji Górnego Śląska, jak i Polski, Czech, Austrii i Niemiec. Na cieszyńskie zwyczaje wpłynęli również bałkańscy przybysze, którzy osiedlili się w tutejszych górach. To dzięki tej specyficznej mieszance mamy dziś do czynienia z tak odrębnym kulturowo regionem.

Tradycyjne budownictwo Śląska Cieszyńskiego

Dzisiejszą tradycyjną architekturę wsi cieszyńskiej wypierają budynki o uniwersalnym, ogólnopolskim stylu, lecz wciąż (zwłaszcza z dala od centrów miast i głównych szlaków komunikacyjnych) napotykamy obiekty przypominające o dominującym na tych ziemiach stylu stawiania domostw.

Na dawnej wsi cieszyńskiej domy budowano z drewnianych bali, które uszczelniano mchem. Charakterystyczne dla cieszyńskiego budownictwa wiejskiego jest to, że zręb chałupy budowano na tzw. zamek, bez wystających ostatków. Okna były małe, a szczyty i drzwi często ozdabiano. Strojne dachy kryto gontem, zwanym tu **szyn-dziołem**. Na nizinach kryto też dachy słomą. Sien często dzieliła dom na dwie części: zamieszkaną przez ludzi i przeznaczoną

dla zwierząt w bardzo ubogich rodzinach. W bogatych gospodarstwach z sieni wchodziło się do pomieszczenia, w którym piekło się chleb.

Bogaci gospodarze często posiadali **wiatraki zbożowe**. Małe zwane były **młynkami**, natomiast duże, spotykane zwłaszcza w północnej części Śląska Cieszyńskiego – **powieterniakami**.

Tradycyjny ubiór

Stroje ludowe Śląska Cieszyńskiego są zróżnicowane. Inaczej noszono się na nizinach, a inaczej w górach. Do najpopularniejszych na nizinach należał tzw. **strój cieszyński**. Jego tradycje sięgają renesansu, a wywodzi się z ubioru cieszyńskich mieszczan. Charakteryzuje go niezwykle bogactwo zdobieni. Żywotki, kabotki, przepaski, czepeczki, hacki, jupki, szpencery – to tylko niektóre małe dziś znane nazwy elementów tego stroju świadczące o jego bogactwie. Zdobienie tak kobiecego,

Zespół dziecięcy w stroju cieszyńskim,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

jak i męskiego stroju cieszyńskiego było oznaką zamożności.

Podstawą cieszyńskiego stroju kobiecego był **kabotek**, czyli krótka koszula z bufiastymi rękawami, z kołnierzem, często zdobiona haftami. Zakładano na niego aksamitny **żywotek**, czyli rodzaj zdobionego złotą nicią gorsetu, który stanowi jedną część z ciemną wełnianą szeroką spódnicą, a na nią taftowy **fortuch**. Na głowie noszono **koronkowy czepiec** z dekoracyjnym czółkiem haftowanym w gwiazdki lub kropki. Czepiec przewiązywano chustą z tafty, najczęściej z tego samego materiału co fortuch. Na nogi zakładano pończochy i czarne trzewiki.

Mężczyźni nosili **kłobuki**, czyli filcowe kapelusze ozdobione aksamitną wstążką i metalową sprzączką. (Co ciekawe, kłobuk służył nie tylko ozdobie, ale pełnił również funkcję portfela. W schowku wszytym w podszewkę trzymano pieniądze, tytoń czy chusteczkę.) Podstawą stroju była sięgająca kolan płócienna koszula z wąskim kołnierzem, zdobiona wstążką. Koszulę wkładano w granatowe spodnie. Na koszulę zakładano granatowy płaszcz.

W górach, we wsiach takich jak np. Brenna, noszono tzw. **strój góralski**. Taki styl ubierania przynieśli na te tereny w XV w. pasterze wołoscy. Było to ubranie dość skromne. Kobiety nosiły kabotek, czyli bluzkę z krótkimi bufiastymi rękawami, gorset, pofałdowaną spódnicę, a na niej fartuch. Na głowy zakładały chusty lub czepce. Mężczyźni byli ubrani w lnianą koszulę, jasne sukienne bądź płócienne spodnie, czerwoną kamizelkę (**bruclik**) oraz grube białe skarpety (**kopyca**) wiązane rzemieniami do kierpców.

Tradycyjne stroje stopniowo przestawały być popularne na początku XX w. Wiązało się to bezpośrednio z wyjazdami zarobkowymi mieszkańców regionu. Z uprzemysłowionych miast czeskich, polskich, niemieckich i austro-węgierskich przywożono modę na nowy, uniwersalny styl ubierania się.

Zwyczaje świąteczne

Specyficzne tradycje Śląska Cieszyńskiego związane były z cyklicznymi świętami i rodzinnymi uroczystościami. Wyjątkowym czasem było Boże Narodzenie, zwane

tu **Godami**. Magicznym czasem była przede wszystkim Wigilia. Już od rana od domu do domu wędrowały grupy dzieci zwane **winszownikami** lub **połaźnikami** (z charakterystyczną gałązką jodłową nazywaną połaźniczką). Składały życzenia i dostawały za to słodycze.

Charakterystycznym dla regionu zwyczajem było stawianie na wigilijnym stole misek ze zbożami, z czosnkiem i cebulą. Miało to zapewnić dostatek tych produktów przez cały rok. Pod nogi stołu wkładano metalowy przedmiot, np. siekiere, co znów miało zapobiegać bólowi stawów.

Potrawy były bardzo zróżnicowane, ale w każdej wsi znaleźć można było **strucelę z makiem** czy **zupę grochową**. Znane z polskich Wigilii ryby pojawiły się tu dopiero w okresie dwudziestolecia międzywojennego.

Po kolacji przychodził czas wróżb. Zwłaszcza panny chciały się dowiedzieć, czy w nadchodzącym roku wyjdą za mąż. W tym celu brały po ciemku naręcze drewna. Ich parzysta liczba oznaczała, że wkrótce odbędzie się ślub.

Drugiego dnia świąt rozpoczynał się czas kolędowania. Domy odwiedzały młodzi chłopcy – „pastuszkowie” z szopką

(**betlymkciem**) – i składali życzenia, śpiewając kolędy. Dorośli kołędnicy chodzili wieczorami. Czas Godów zamykało święto Trzech Króli, kiedy to na wsiach można było spotkać przebranych za trzech monarchów mężczyzn, którzy odwiedzali domy, opowiadając biblijną historię narodzenia Jezusa.

Ważnym świętem w obrzędowym kalendarzu Śląska Cieszyńskiego była również **Wielkanoc**. W Wielki Piątek chodzono do rzek i strumieni, żeby się obmyć. Nad wodę prowadzono również zwierzęta. Zwyczaj ten miał dawać zdrowie na cały rok. Aby zyskać urodzaj, w Wielką Sobotę mężczyźni lub dzieci chodzili do sadów, gdzie trzęśli drzewami owocowymi. Kobiety zajęte były w tym czasie gotowaniem. Piekły m.in. tradycyjne ciasto drożdżowe, zwane w niektórych domach „**murzinem**”, nadziewane szynką lub kiełbasą. W świąteczny poniedziałek młodzi chłopcy wychodzili na wieś polewać dziewczyny wodą lub smagać gałązkami jałowca zwanymi **karbaczami**. Na wiejskich ścieżkach widać było również grupy młodych dziewczyn, które chodząc ze zdobionym wyduszkami i wstążeczkami zielonym drzewkiem (**goiczkciem**), śpiewały pod oknami domów piosenki i składały życzenia.

Historia regionu

Pradzieje	18
Pod panowaniem Piastów	18
Pod rządami Habsburgów	20
Wiek XIX	21
Po I wojnie światowej	21
II wojna światowa i czasy współczesne	23
Legendy Cieszyńskiej Krainy	23

PRADZIEJE

Od czasów prehistorycznych ziemie tej krainy nie sprzyjały osadnictwu. Mokradła, często wylewające rzeki, góry, niezbyt dobre gleby oraz gęste lasy – to powody, dla których nie powstawały tu większe osady. Tylko jeden argument przemawiał za osiedlaniem się: położenie na trasie ważnych szlaków handlowych Europy. To tutaj, przez Bramę Morawską (zob. ramka *Czym jest Brama Morawska?*, s. 30), pradawni kupcy przemierzali drogę łączącą bałtyckie porty z południem Europy.

Badania archeologiczne dowodzą, że pierwsze osady zakładała tu w V w. p.n.e. ludność kultury łużyckiej okresu halsztackiego. Znaleźiska pokazują, że związana była ona z ludami naddunajskimi, handlowała też z Celtami, Scytami i Rzymianami.

Etnicznie pierwsi osadnicy przynależeli prawdopodobnie do plemienia Gołęszyców, a obecne ziemie Cieszyńskiej Krainy mogły wchodzić w skład ich księstwa w IX w. W tym też okresie tereny dzisiejszego Śląska Cieszyńskiego stanowiły część państwa wielkomorawskiego Mojmirowiców, a następnie czeskich Przemysławów.

POD PANOWANIEM PIASTÓW

W X w. wraz z resztą Śląska ziemia cieszyńska została włączona do powstającego właśnie państwa Piastów, a głównym miastem regionu – kasztelanią – stał się Cieszyn. Stabilizacja polityczna trwała do śmierci Bolesława Krzywoustego w 1138 r. Ważnie

i spory pomiędzy jego dziedzicami doprowadziły do rozczłonkowania młodego państwa. Obszary ziemi cieszyńskiej znalazły się w granicach księstwa opolskiego, które w 1281 r. rozpadło się i przyczyniło do powstania księstwa cieszyńskiego.

Pierwszym księciem cieszyńskim był Mieszko (zm. w 1317 r.) – założyciel cieszyńskiej linii dynastii, która przetrwała do XVII w. To Mieszkowi częściowo zawdzięcza-

my obecny kształt administracyjny tych ziem. Za jego panowania przeprowadzono bowiem wielką akcję osadniczą, której wynikiem było ułożenie kilkudziesięciu nowych miejscowości – większość z nich wzmiankowano w „Liber fundationis episcopatus Vratislaviensis” z 1305 r. Proces ten trwał do połowy XIV w. Na tereny księstwa przybywali osadnicy z terenów dzisiejszych Niemiec (w tym Serbołużyczanie) i Czech.

Polska za panowania Kazimierza I Odnowiciela, fot. arch. Wikipedia

Homo erectus z Cieszyńskiej Krainy

W 2004 r. w Kończycach Wielkich (gmina Hażlach) grupa naukowców pod kierownictwem archeologa dr. Eugeniusza Foltyna i paleogeografa dr. Jana Macieja Wagi z Wydziału Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego dokonała sensacyjnego odkrycia. W miejscowej żwirowni znaleziono narzędzia, których wiek datuje się na 800 tys. lat! To **najstarsze ślady obecności praczłowieka w Polsce**. Naukowcy uważają, że *Homo erectus* nigdy nie mieszkał na tych ziemiach na stałe (najbliższe siedziby tych istot znaleziono w okolicach Brna). U nas było mu za zimno, ale mógł zapuszczać się tu po zwierzynę lub surowce naturalne.

Pałac Mattencloithów w Zebrzydowicach,
fot. Tomasz Maciejczyk

Nowemu władcy bliżej było do silnych Czech niż rozdrobnionych polskich księstw. Wynikiem proczeskiej polityki było złożenie hołdu lennego Janowi Luksemburskiemu w 1327 r.

W czasach reformacji oficjalnym wyznaniem księstwa cieszyńskiego stał się luteranizm. Książę cieszyński Wacław III Adam (1524–79) przyjął wiarę ewangelicką.

POD RZĄDAMI HABSBURGÓW

W 1653 r. zmarła ostatnia księżna z rodu Piastów: Elżbieta Lukrecja. Księstwo przeszło pod berło Habsburgów, którzy od 1526 r. zasiadali również na praskim tronie. Nowa władza narzuciła katolicyzm, wzniecając zarazem fale represji wobec ludności pro-

testanckiej – z różnym nasileniem trwały one do 1781 r., kiedy to cesarz Józef II wydał patent tolerancyjny zrównujący prawa protestantów z prawami katolików.

Do połowy XVIII w. władzę w księstwie sprawowali habsburscy namiestnicy, a ziemie te stanowiły mało istotne politycznie i gospodarczo kresy cesarstwa. Jednocześnie poprzez fakt, że ziemia cieszyńska oparła się kontrreformacji, kulturowo różniła się od choćby sąsiedniego Górnego Śląska. W 1766 r. cesarzowa Maria Teresa podarowała księstwo cieszyńskie córce Marii Krystynie jako niepodzielne lenno. Osiemnasty wiek to również czas, gdy na tych ziemiach rozpoczęto wydobycie węgla kamiennego, jednak dominującą gałęzią gospodarki był przemysł tekstylny. To także okres, gdy po rozbiorach przybyło tu sporo ludności z Galicji.

WIEK XIX

Ważne dla ziemi cieszyńskiej były rewolucyjne lata połowy XIX w., które przeszły do historii jako „Wiosna Ludów”. Dały się wtedy słyszeć głosy za wprowadzaniem języków polskiego i czeskiego jako urzędowych, na równi z niemieckim. Udało się to dopiero na początku XX w., a wynikiem tych działań było m.in. powstanie polskojęzycznej gazety „Tygodnik Cieszyński”. Wcześniej wydawane było pismo „Gwiazdka Cieszyńska”, które już po powstaniu styczniowym zajmowało się krzewieniem polskiej kultury na tych ziemiach. Wiosna Ludów doprowadziła zaś do zniesienia pańszczyzny, co przyczyniło się do migracji ludności wiejskiej do rozwijających się ośrodków przemysłowych, a co za tym idzie – umożliwiło

rozwój przemysłu. Jego motorem była także budowa linii Kolei Północnej łączącej Wiedeń z Krakowem i przebiegającej m.in. przez Zebrzydowice. Rozwój regionu dobrze ilustrują liczby. Według spisu ludności z 1869 r. Śląsk Cieszyński zamieszkiwało ok. 138 tys. osób, a już 30 lat później liczba ta wzrosła do 330 tys.

PO I WOJNIE ŚWIATOWEJ

Wydarzeniem, które na zawsze odmieniło ziemię cieszyńską, była I wojna światowa. Po rozpadzie monarchii austro-węgierskiej właścicielami tych terenów czuli się zarówno Polacy, jak i Czesi. Mimo że linię podziału spornych terenów ustalono wg zasad etnicznych, w 1919 r. doszło do konfliktu. Gdy rząd polski ogłosił, że wybory do sejmiku odbędą się również na Śląsku Cieszyńskim

Maria Krystyna Habsburg,
fot. arch. Wikipedia

(terenie, którego ostateczna przynależność nie była jeszcze rozstrzygnięta), władze Czechosłowacji rozpoczęły akcję zbrojną. Zawieszenie broni nastąpiło 3 lutego 1919 r., po bitwie pod Skoczowem. Konflikt formalnie zakończył się w 1920 r. Zgodnie z decyzją Rady Ambasadorów (organu wykonawczego, którego zadaniem było dopilnowanie, by państwa przestrzegały postanowień traktatu wersalskiego) tereny podzielono między Polskę a Czechosłowację wzdłuż linii Kolei Koszycko-Bogumińskiej i Olzy. Problem jednak nie zniknął, ponieważ poza granicami Polski, na tzw. **Zaolziu**, pozostało ok. 150 tys. Polaków. W 1938 r. Polska, w obliczu sytuacji politycznej w Czechosłowacji (zajęcie Kraju Sudeckiego przez III Rzeszę), włączyła sporne tereny do województwa śląskiego. Granicę sprzed 1938 r. przywrócono po zakończeniu II wojny światowej.

II WOJNA ŚWIATOWA I CZASY WSPÓŁCZESNE

Podczas II wojny światowej na terenach Śląska Cieszyńskiego dwukrotnie doszło do ciężkich walk. Niemcy zaatakowali ziemię cieszyńską o 5.00 rano 1 września 1939 r. W wyniku zmasowanego natarcia niemieckiego jeszcze tego samego dnia polskie wojska opuściły region. Najcięższe walki toczyły się pod koniec wojny, podczas radzieckiej ofensywy. Działania zbrojne trwały do 5 maja 1945 r.

Po wojnie powrócono do podziału ziem cieszyńskiej sprzed 1938 r., jednak ostateczną umowę określającą przynależność tych terenów Polska podpisała z Czechosłowacją w 1958 r.

Polska część Śląska Cieszyńskiego znalazła się w granicach województwa katowickiego. W 1975 r. jego część trafiła do województwa bielskiego (bez gminy Zebrzydowice). Ostatni podział administracyjny, z 1998 r., przyłączył go do województwa śląskiego. W tym też roku 22 kwietnia utworzono Euroregion Śląsk Cieszyński. Za Olzą wciąż mieszka liczna mniejszość pol-

ska, o czym świadczą chociażby dwujęzyczne tablice z nazwami miejscowości.

LEGENDY CIESZYŃSKIEJ KRAINY

Klasztor w Pruchnej

W dawnych czasach w Pruchnej, przy drodze do Zebrzydowic, stał klasztor. Mieszkały tam siostry znane z ziołolecznictwa. Pewnego dnia do klasztoru zawiątała właściciel pobliskiego zamku. Był młody i przystojny. Siostry przyjęły go, a jedna z nich, młoda i piękna, wpadła mu w oko. Także i jej młodzieniec nie był obojętny.

Wkrótce młodzi zaczęli się spotykać na pobliskich łąkach. Dowiedziała się o tym żona pana na zamku. Robiła wszystko, by jej nie zdradzał, ale miłość była silniejsza. Pewnego dnia udała się do klasztoru, gdzie spotkała swoją rywalkę. W porywie wściekłości wykrzyknęła: „Niech ten klasztor zapadnie się razem ze swoją kaplicą!”. Gdy tylko to powiedziała, zagrzmiało, ziemia się rozstąpiła i klasztor zapadł się pod ziemię. W jego miejscu wytrysnęło źródło, które widać tu jeszcze dziś. A w miejscu schadzek kochanków rosną trujące zioła, które choć piękne, omijane są przez owady i inne zwierzęta.

Grób rumaków pod dębem w Kończycach Wielkich

We wsi, na skraju parku przy ulicy Dolnej, stoi prastare drzewo. To największy dąb szypułkowy i jeden z najstarszych w województwie śląskim. Nosi imię Mieszko i wiąże się z nim pewna legenda.

Kiedy Jan III Sobieski prowadził swoje wojska na Wiedeń, jeden z oddziałów husarii miał postój w Kończycach Wielkich. Obóz rozłożono na łąkach nad Piotrówką. Niestety, długi marsz doprowadził do śmierci kilku wspaniałych husarskich koni. Żołnierze postanowili pogrzebać je pod dębami. Następnego dnia odeszli, ale gdy tylko zniknęli, za pagórkami rozległo się rżenie koni i tętent kopyt (wiele osób

Dąb Mieszko w Końcycach Wielkich,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Jezioro Goczałkowickie,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

go słyszało). Mówiono, że to z tęsknoty i przywiązania do husarzy duchy koni blakają się między drzewami. Tęskne dźwięki ustały w chwili, gdy ktoś powiesił na dębie kapliczkę Matki Boskiej i skropił ją wodą święconą...

Legenda o nocnicach

Starzy ludzie opowiadają, że w cieszyńskich dolinach nocami grasują nocnice. Te nieprzyjazne duchy nie znoszą, gdy ktoś gwi-

dze. Zbierają się wówczas gromadnie i polewają gwiżdżącego wodą. Szczególnie łatwo spotkać je można w „Żabim Kraju”.

Znana jest historia pewnego starego gązdy. Wracając nocą do domu, zobaczył światełko, które powoli się oddalało. Usłyszał też ciche nawoływania: „Pójdź za mną...”. Gązda szedł za światełkiem i dopiero nad ranem zauważył, że dotarł na bagna. Cudem udało mu się z nich wydostać, a do domu wrócił zupełnie przemoczony.

Część krajoznawcza

Gmina Zebrzydowice	26
Perły regionu	28
Gmina Strumień	40
Gmina Chybie	49
Gmina Hażlach	56
Gmina Dębowiec	62
Gmina Golezów	67
Gmina Skoczów	79
Gmina Brenna	96

GMINA ZEBRZYDOWICE

Zebrzydowice to spokojna, malowniczo ukryta między wzgórzami gmina pełna zabudówek opowiadających o jej historii. Przepływa przez nią rzeka Piotrówka, która – podobnie jak losy tego regionu – meandruje pomiędzy Polską a Czechami. Miejsco-

wość leży w tzw. Bramie Morawskiej (zob. ramka s. 30).

Gminę zamieszkuje niewiele ponad 12 tys. osób, z czego w samych Zebrzydowicach 5 tys.

W skład gminy wchodzi cztery miejscowości: Zebrzydowice, Kaczyce, Kończycze Małe i Markłowice Górne.

Wieś **Zebrzydowice** jest ważnym węzłem komunikacyjnym. Przed wejściem Polski do strefy Schengen zebrzydowski dworzec był stacją graniczną z Czechami (choć samo przekroczenie granicy następowało w Markłowicach Górnych), a zarazem największym kolejowym przejściem granicznym w południowej Polsce.

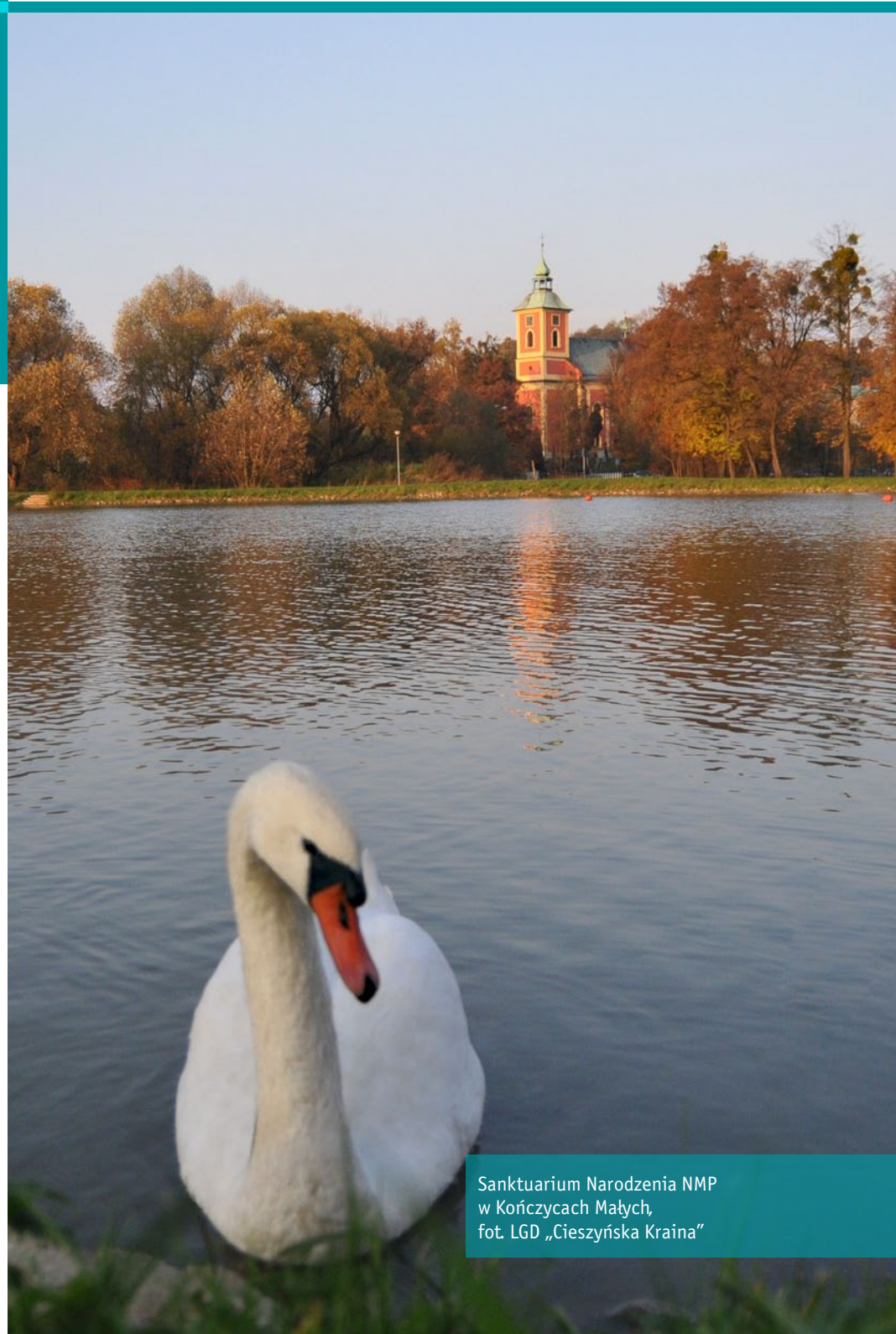
HISTORIA ZEBRZYDOWIC

Pierwsze wzmianki o Zebrzydowicach pochodzą z ok. 1305 r. Wieś pojawiła się pod nazwą *Siffridi Villa* (Wieś Zygfrida) na kartach „Księgi uposażeń biskupstwa wrocławskiego” – spisu miejscowości płacących dziesięcinę biskupowi z Wrocławia. Można zakładać, że powstała niewiele wcześniej, podczas akcji osadniczej przeprowadzanej na terenach Śląska w XIII w. W podobnych spisach wieś wymieniana była jeszcze kilkakrotnie, m.in. w 1447 r., kiedy to funkcjonowała pod nazwą *Seyfredsdorff*.

Administracyjnie Zebrzydowice wchodziły w skład piastowskiego księstwa cieszyńskiego, które od 1327 r. było lennem

Zamek w Kończycach Małych,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Sanktuarium Narodzenia NMP
w Kończycach Małych,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

PERŁY REGIONU

To subiektywne zestawienie pokazuje najciekawsze miejsca w regionie. Nasze TOP 10 przedstawione w kolejności alfabetycznej ma za zadanie ułatwić odwiedzającemu Cieszyńską Krainę wybór miejsc, które koniecznie musi zobaczyć.

Widok z góry Chełm w Goleiszowie (zob. podrozdz. *Trasy rowerowe i szlaki spacerowe*, s. 74)

Kościół pw. św. Rocha w Zamarskich (zob. ramka *Zamarski – prastara wieś Śląska Cieszyńskiego*, s. 60)

Zabytki starego Skoczowa (zob. podrozdz. *Spacer po Skoczowie*, s. 83)

Zamek oraz sanktuarium Narodzenia NMP z cudownym obrazem: *Madonną z Kwiatem Mleczu* w Kończycach Małych (zob. podrozdz.: *Kończyce Małe – zamek*, s. 32, i *Kończyce Małe – kościół pw. Narodzenia NMP*, s. 33)

Muzeum Zofii Kossak-Szatkowskiej w Górkach Wielkich (zob. podrozdz. *„Dwór Kossaków” w Górkach Wielkich*, s. 100, i ramka *„Dwór Kossaków” w Górkach Wielkich*, s. 122)

Pałac Mattencloithów w Zebrzydowicach (zob. podrozdz. *Pałac w Zebrzydowicach*, s. 32)

Tęże w Dębowcu (zob. ramka *Solanki z Dębowca*, s. 65)

Wzgórze Kaplicówka w Skoczowie (zob. podrozdz. *Spacer po Skoczowie*, s. 83, i ramka *Skoczowski święty*, s. 82)

Kościół Chrystusa Króla wraz z Sanktuarium MB Gołyskiej w Chybiu (zob. ramka *Matka Boska Gołyska*, s. 52)

Starówka w Strumieniu (zob. podrozdz. *Starówka*, s. 41)

Czym jest Brama Morawska?

To naturalne obniżenie terenu pomiędzy Karpatami Zachodnimi i Sudetami Wschodnimi. Dzięki łagodnemu ukształtowaniu od najdawniejszych czasów biegly tędy ważne szlaki handlowe łączące południe Europy z bałtyckimi portami i ze Skandynawią (m.in. legendarny szlak bursztynowy). Brama Morawska rozciąga się od Moraw po Śląsk, a jej długość szacuje się na 65 km.

Królestwa Czech. W 1526 r., po przejęciu tronu czeskiego przez Habsburgów, Zebrzydowice trafiły pod panowanie Wiednia.

Zanim to nastąpiło, w XV w. wieś została sprzedana prywatnemu właścicielowi. Miejscowość przechodziła z rąk do rąk, by w 1524 r. znaleźć się we władaniu rodziny **Liszków**. To oni zbudowali tutejszy zamek oraz murowany kościół. W kolejnych wiekach wieś trafiała w ręce Marklowskich, Mattencloitów i Larischów-Mönnichów. **Mattencloitowie** przebudowali zamek na barokową rezydencję i zarządzali Zebrzydowicami do 1888 r., kiedy to w wyniku zadłużenia, do którego doprowadziły hulawcze życie Emeryka Mattencloita oraz spadek dochodów po zniesieniu pańszczyzny podczas Wiosny Ludów w 1848 r., sprzedane zostały **Larischom-Mönnichom**.

Mimo że wieś została założona przez osadników niemieckich, z czasem zdominowała ją ludność polska. Przeprowadzony w 1900 r. przez władze austriackie spis ludności wykazał jednak, że mieszkali tu zarówno Polacy, jak i Żydzi, Czesi oraz Niemcy.

Jednym z najważniejszych wydarzeń w historii wsi było doprowadzenie do niej w 1855 r. **kolei**. Przebiegała tędy Kolej Północna (właśc. C.K. Uprzywilejowana Kolej Północna Cesarza Ferdynanda). Był to szlak łączący Wiedeń z Krakowem.

Burzliwym okresem w historii Zebrzydowic było dwudziestolecie międzywojenne. Tuż po I wojnie światowej wraz z całym Śląskiem Cieszyńskim wieś stała się przedmiotem sporów pomiędzy Polską a Czechosłowacją. W 1919 r. dochodziło w Zebrzydowicach do potyczek z wojskami czechosłowackimi. Ostatecznie tereny te pozostały w granicach Rzeczypospolitej. Dzięki temu znaczenia nabrała zebrzydowicka stacja kolejowa, stając się stacją graniczną. W latach 1942–44 w jej pobliżu powstała **filia obozu koncentracyjnego Auschwitz**. Przechowywani tu więźniowie pracowali na terenach kolejowych. O miejscu ich kaźni przypomina dziś stojący koło dworca pomnik.

W 1975 r. Zebrzydowice włączono w granice województwa katowickiego. Była to niefortunna decyzja, w której nie wzięto pod uwagę kontekstu historycznego i kulturowego miejscowości. Zebrzydowice od początku istnienia związane były z ziemią cieszyńską, która podczas tej reformy znalazła

Brama kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Zebrzydowicach, fot. Tomasz Maciejczyk

się w granicach województwa bielskiego. W skład powiatu cieszyńskiego Zebrzydowice weszły ponownie w 1999 r.

CIEKAWÉ MIEJSCA W ZEBRZYDOWICACH

KOŚCIÓŁ PW. WNIEBOWZIĘCIA NMP

Historia zebrzydowickiej parafii sięga XIV w., jednak nie zachowała się do naszych czasów bryła kościoła z początków istnienia miejscowości. Prace nad obecnym obiektem rozpoczęły się w 1616 r., kiedy to z inicjatywy szlachcica Prokopa rozpoczęto przeistaczanie drewnianej świątyni w murowaną. Przebudowano prezbiterium i wymurowano część ścian. Przebudowy nie dokończono i w takiej formie kościół dotrwał do 1751 r., w którym spłonął, najprawdopodobniej z przyczyny podpalenia.

Prace nad nową świątynią rozpoczęto w 1774 r. i zakończono dwa lata później. Kościół postawiono na zgliszczach poprzednika. Wykorzystano mury prezbiterium z 1616 r.

oraz ukończono budowę ścian. W 1831 r. w wieżę uderzył piorun. Podczas jej remontu podwyższono ją. Kolejna, niewielka już przebudowa kościoła nastąpiła w 1855 r.

Świątynia dotrwała do II wojny światowej a zniszczenia, jakich dokonano podczas walk, naprawiono tuż po niej.

Obecny **kościół ma charakter późno-barokowy**. Do trójprzęsłowej nawy przylega kaplica, w której znajdziemy **barokową rzeźbę Jana Chrzciciela**. Warto zwrócić uwagę na **prezbiterium** – zdobią je **witraże** zamontowane w latach 60. XX w. Spotkamy tu również XVI-wieczne **epitafia**, z których najciekawsze należy do Jerzego Liszki – to jedna z najcenniejszych rzeźb renesansowych na Śląsku Cieszyńskim. Są na nim napisy w języku morawskim. W kościele zobaczymy także epitafia rodziny Mattencloitów – właścicieli Zebrzydowic.

Na przykościelnym cmentarzu znajdziemy **moгіłę z 1919 r.**, w której pochowano dziewięciu nieznanym żołnierzom. To pamiątka po walkach, jakie toczyły się o te ziemie pomiędzy Polską a Czechosłowacją.

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP, fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

PAŁAC W ZEBRZYDOWICACH

Ta urokliwa **barokowa rezydencja** ma średniowieczny rodowód, o czym świadczą fragmenty gotyckich ścian. Pierwotnie stał tu zamek, wybudowany na przełomie XV i XVI w. przez Mikesza z Jodłownika (dziś powiat raciborski). Z początku obiekt miał charakter obronny, o czym świadczy jego położenie nad rzeką Piotrówką, w otoczeniu stawu i podmokłych łąk. Wiadomo, że Mikesz sprzedał zamek Janowi Burzejowi z Klvoa, a ten odstąpił go Pawłowi z Kornic i Šumperku. Następnie budowla trafiła w ręce rodziny Liszków. Należała do nich już w 1580 r., o czym świadczy osobliwa wzmianka. Podczas wizyty w zamku Jeremiasza Szobiszowskiego doszło do awantury, w której ciężko ranny został Hynek Liszka, co potwierdzają notatki sądowe. Być może kłopoty ze zdrowiem spowodowane ranami doprowadziły do zadłużenia majątku i sprzedania go w 1583 r.

Posiadłość przechodziła z rąk do rąk, aż w 1747 r. trafiła we władanie rodziny Mattencloitów. W 1764 r. przebudowali oni zamek w otoczoną dwuhektarowym tarasowym parkiem barokową rezydencję. Przez 140 lat była to główna siedziba

rodu. Następnie majątek kupił Henryk Larisch – właściciel frysztackiego państwa stanowego, jeden z najbardziej wpływowych ludzi ówczesnych Austro-Węgier. Nowi właściciele przebudowali pałac i dobudowali oficyny.

Obiekt spłonął podczas II wojny światowej. Odbudowano go w latach 1958–63. W 1970 r. dobudowano salę widowiskową. Teraz znajduje się tu Gminny Ośrodek Kultury, Punkt Informacji Turystycznej oraz restauracja.

Pałac wzniesiony na planie litery L (pierwotnie postawiono go na planie prostokąta), a stylem nawiązuje do **niemieckiego baroku**. Piętra oddziela od siebie ozdobny **gzyms**. Elewację frontową ozdabia **ryzalit** wieńczący bramną część fasady. Widoczne na nim tarcze herbowe należą do rodów Mattencloitów i Beessów.

CIĘKAWY MIJAJĄCE W GMINIE

KOŃCZYCE MAŁE - ZAMEK

Będąc w gminie Zebrzydowice, warto odwiedzić **Kończyce Małe** (przy drodze 937 w kierunku Cieszyna). Stojący tu zamek wzniesio-

Zamek w Kończycach Małych,
fot. Tomasz Maciejczyk

no na przełomie XV i XVI w. Zbudowany jako **gotycki**, o obronnym charakterze (o czym świadczyła fosa i położenie w otoczeniu stawów i mokradł), w 1560 r. przekształcony został na **renesansową rezydencję**, nie tracąc swych walorów obronnych. Przez stulecia był kilkakrotnie przebudowywany, zmieniali się też jego właściciele. Ucierpiał podczas II wojny światowej, lecz już w latach 50. XX w. został odbudowany. Gruntowny remont przeszedł także w latach 1993–95.

Pierwotnie zamek zbudowany był na planie czworokąta i składał się z czterech skrzydeł (do dziś zachowały się jedynie dwa). Łatwo dostrzeżemy renesansowe detale. Już sam **arkadowy dziedziniec** przywodzi na myśl takie perły renesansu, jak Wawel czy zamek w Brzegu. Znajdziemy tu także **kamienne obramowania okien** czy **renesansowe kraty** w oknach parteru w południowo-zachodnim skrzydle. W tym też skrzydle jest renesansowy **portal**.

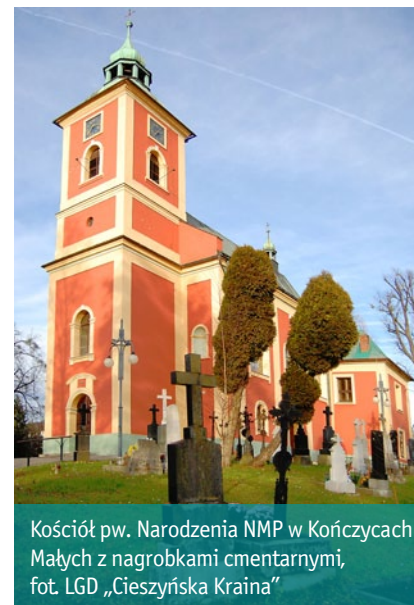
Aktualnie w obiekcie mieści się m.in. hotel, izba regionalna oraz karczma i klimatyczna restauracja o zamkowym charakterze.

KOŃCZYCE MAŁE - KOŚCIÓŁ PW. NARODZENIA NMP

Świątynia stoi nieopodal zamku (ul. Staropolska). Wzniesiono ją w 1713 r. w miejscu dawnego drewnianego kościoła. Choć wielokrotne przebudowy pozbawiły kościół ba-

rockowego charakteru, warto zajrzeć do jego wnętrza. Znajduje się tu bowiem obraz MB Kończyckiej, zwany **Madonną z Kwiatem Mleczka**. Malowidło pochodzi z początku XVI w., a mieszkańcy Śląska Cieszyńskiego przypisują mu cudowne właściwości. Jeszcze w XIX w. kończyckie sanktuarium było znanym lokalnym miejscem pielgrzymkowym.

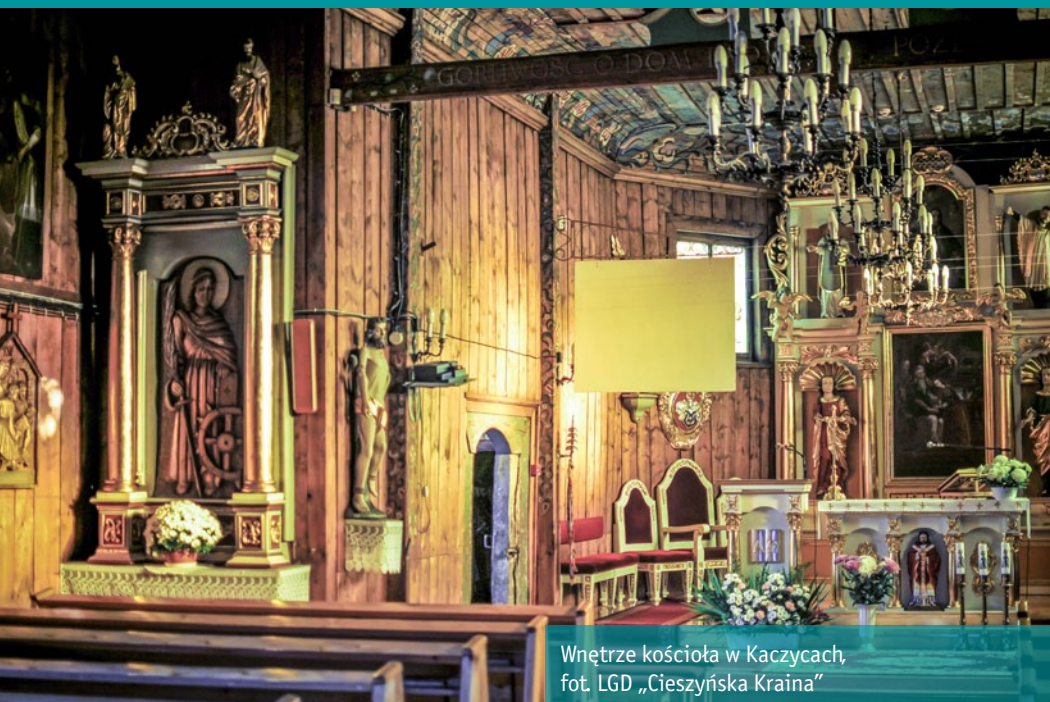
W prezbiterium znajdziemy renesansowe **epitafium** rycerza Zygmunta Wyszkoty z 1568 r.

Kościół pw. Narodzenia NMP w Kończycach Małych z nagrobkami cmentarnymi,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Pałac Mattencloitów w Zebrzydowicach
nocą, fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Wnętrze kościoła w Kaczycach,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

KACZYCE - DREWNIANY KOŚCIÓŁ

Kaczycy to wieś w gminie Zebrzydowice o średniowiecznym rodowodzie. Założona została przez rodzinę Kaczów w XIV w. (stąd nazwa). Znajdziemy tu drewnianą **świątynię pw. Podwyższenia Krzyża Świętego**. Jej historia jest dość niezwykła. Choć budowla pochodzi sprzed 1620 r., w Ka-

czycach stoi od 1972 r. Trafiła tu z Ruptawy (dziś część Jastrzębia-Zdroju). Przeniesienie wiązało się z wybudowaniem we wsi kopalni węgla „Morcinek”. Liczba mieszkańców wzrosła, a wieś nie miała swojego kościoła. Poproszono więc wojewodę i wojewódzkiego konserwatora zabytków o zgodę na przeniesienie niszczącej świątyni z Ruptawy, gdzie postawiono już nową, murowaną. Zgodę uzyskano, kościół rozebrano i pieczołowicie złożono z powrotem w Kaczycach, przy okazji remontując go.

Jest to obiekt **drewniany**, o konstrukcji zrębowej z **wieżą** o konstrukcji słupowej i dachem krytym gontem. We wnętrzu stoi **barokowy ołtarz z XVIII w.** z obrazem św. Anny Samotrzeć i figurami św. Ignacego Loyoli i św. Jana Nepomucena. W świątyni, do której uczęszczają górnicy, nie mogło również zabraknąć ołtarza poświęconego św. Barbarze. Drugi ze współczesnych ołtarzy poświęcono św. Katarzynie.

Widoczna nad głowami **polichromia** namalowana została w latach 70. XX w. wg projektu Jadwigi Smykowskiej z Cieszyńska, Adama Romaniuka z Katowic i Grzegorza Zgrai z Gliwic.

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Kaczycach,
fot. Tomasz Maciejczyk

Cudowny Obraz MB Kończyckiej
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

SZLAKI TURYSTYCZNE I ŚCIEŻKI EDUKACYJNE

Gmina sprzyja rozwojowi turystyki rowerowej. Przez jej tereny przebiega kilka szlaków, w większości będących częścią dłuższych tras rowerowych. Miłośnik dwóch kółek znajdzie tu szlaki o niewielkim stopniu trudności pomyślane tak, by przejechać je w ciągu jednego dnia. Natrafi na strome podjazdy, które mogą być problematyczne dla osób o słabszej kondycji fizycznej, jednak zebrzydowickie panoramy wynagrodzą każdemu trudy wspinaczki.

SZLAKI ROWEROWE

Szlak zamków nad Piotrówką

Przebieg: Kończyce Wielkie – Kończyce Małe – Zebrzydowice – Markłowice Górne – Dolní Marklovice – Prstná – Petrovice u Karviné – Skrzebeňsko – Gołkowice; **długość:** 25 km

Oznakowanie: rower, zielone koło oraz grafika przedstawiająca zamek w Zebrzydowicach nad symboliczną rzeką

To łatwa trasa przeznaczona na jednodniową wyprawę rowerową. Szlak łączy miejscowości położone w większości w dolinie rzeki Piotrówki i ma transgraniczny charakter – odwiedzamy zarówno polskie, jak i czeskie miejscowości oraz zabytki.

Do zobaczenia na szlaku

Kończyce Wielkie: **kościół** z 2. poł. XVIII w., **pałac** z przełomu XVII i XVIII w., **kaplica Opatrzności Bożej** z 2. poł. XVIII w., **dęby** – pomniki przyrody (750 i 450 lat).

Kończyce Małe: renesansowy **zamek**, **sanktuarium maryjne**.

Zebrzydowice: **pałac** z XVI w., barokowy **kościół Wniebowzięcia NMP** z 2. poł. XVIII w.

Markłowice Górne: **figura św. Jana Nepomucena** z XVII w., **kapliczka**.

Dolní Marklovice: **kościół Wniebowstąpienia Pańskiego** z XVIII w.

Prstná: **zameczek myśliwski** z 2. poł. XVIII w.

Petrovice u Karviné: **hotel Dakol** z 2. poł. XIX w., **kościół** z 2. poł. XVIII w.

Gołkowice: **kościół** ewangelicko-augsburski z 1. poł. XX w., **kościół św. Anny** z 2. poł. XIX w.

Szlak rowerowy 24 c

Przebieg: Jastrzębie-Zdrój – dolina Pajkówek – Markłowice Górne – Dolní Marklovice – dolina Piotrówki – Zebrzydowice; **długość:** 28 km

Oznakowanie: żółty

Łatwy szlak, interesujący zarówno pod kątem krajobrazowym, jak i z uwagi na ciekawe obiekty zabytkowe. Przyjemność z jazdy zapewniają duże różnice wysokości terenu oraz mało zaludnione, leśne tereny w południowej części szlaku.

Do zobaczenia na szlaku

Jastrzębie-Zdrój: **kościół pw. św. Katarzyny** – najcenniejszy zabytek miasta (przedstawiciel baroku morawskiego), drewniany **kościół św. Barbary i Józefa** z XVII w., **kamień graniczny** Austro-Węgier i Prus.

Dolní Marklovice: **kościół Wniebowstąpienia Pańskiego** z XVIII w.

Zebrzydowice: **pałac** z XVI w., barokowy **kościół Wniebowzięcia NMP** z 2. poł. XVIII w.

Żółta tandemowa trasa rowerowa nr 259

Przebieg: Kaczyce Górne – Kończyce Wielkie – Kończyce Małe – Kaczyce Dolne – Kaczyce Górne; **długość:** 19 km

Oznakowanie: żółty z symbolem roweru tandem

Trasa jest **propozycją dla niewidomych i niedowidzących**, którzy z osobami towarzyszącymi mogą cieszyć się przyjemnością rowerowej wyprawy. Jest łatwa, choć na rowerzystów czeka kilka podjazdów. Szlak przebiega po liniach czerwonej, niebieskiej i zielonej subtrasy Euroregionu Śląsk Cieszyński.

Do zobaczenia na trasie

Kaczyce Górne: drewniany **kościół** z XVII w.

Kończyce Wielkie: **kościół** z 2. poł. XVIII w., **pałac** z przełomu XVII i XVIII w.,

Kościół pw. Wniebowstąpienia Pańskiego w Markłowicach Dolnych, fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Molo w Zebrzydowicach na stawie Młyńszczok, fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

kaplica Opatrzności Bożej z 2. poł. XVIII w., dęby – pomniki przyrody (750 i 450 lat).

Kończyce Małe: renesansowy zamek, sanktuarium maryjne.

SZLAKI PIESZE

Jastrzębski Szlak Krajoznawczy im. Jerzego Fudzińskiego

Przebieg: Zebrzydowice – Ruptawa – Boża Góra – Jastrzębie-Zdrój – Skrzyszów – Turza; **długość:** 36 km

Oznakowanie: żółty

Szlak ma swój początek pod zebrzydowskim zamkiem. Trasa jest zróżnicowana i biegnie zarówno malowniczymi beskidzkimi wzniesieniami, jak i ulicami miast i wsi, lasami i dolinami.

Do zobaczenia na szlaku

Zebrzydowice: pałac z XVI w., barokowy kościół Wniebowzięcia NMP z 2. poł. XVIII w., uroczysko Grabina (las miesza-ny z bogatym poszyciem).

Ruptawa: kościół z połowy XX w., dąb Jakub, malownicze jary i doliny.

Jastrzębie-Zdrój: kościół „na górze” (pierwsza świątynia nowego miasta Jastrzębie-Zdrój), kościół pw. św. Katarzyny – najcenniejszy zabytek miasta (przedstawiciel baroku morawskiego), park zdrojowy.

Turza: Sanktuarium MB Fatimskiej.

PRZYDATNE ADRESY

Punkt Informacji Turystycznej, ul. ks. A. Janusza 21 (zamek w Zebrzydowicach), tel.: 32 4693425, e-mail: gci@gok.zebrzydowice.pl, www.gok.zebrzydowice.pl, czynne: pn.–pt. 10.00–18.00 (oraz w zależności od imprez)

HOTELE

Gościniec Zamkowy, ul. Staropolska 5, Kończyce Małe, tel.: 32 4758091, www.zamek.konczyce.pl

MedCithi Rehabilitacja & Wellness, ul. Wojska Polskiego 10, Zebrzydowice, tel.: 32 4453761, 604422067, www.medcithi.pl

Pass Hotel, ul. Kochanowskiego 39, Zebrzydowice, tel.: 32 4693524, www.passhotel.zebrzydowice.eu

RESTAURACJE

Restauracja Gościniec La Mirage, ul. Adama Asnyka 28, Zebrzydowice, tel.: 32 4692776

Restauracja Hotelowa, ul. Kochanowskiego 39, Zebrzydowice, tel.: 32 4693524

Restauracja Pod Lipkami, ul. Jana III Sobieskiego 8, Kaczyce, tel.: 32 4693813

Restauracja Przystań na Kępcę, ul. Mickiewicza 3, Markłowice Górne

Pałac Mattencloitów w Zebrzydowicach, fot. Tomasz Maciejczyk

GMINA STRUMIEŃ

Gmina **Strumień** leży na północy Śląska Cieszyńskiego. Jak sama nazwa wskazuje, od początków istnienia terenom tym towarzyszy woda. Ze względu na ilość bagnisk, mokradł, rozlewisk, strumieni i oczywiście płynącą tędy Wisłę okolicę tę do dziś nazywa się „Żabim Krajem”. Aktualnie gospodarka wodna została tu uregulowana poprzez zbudowanie w latach 50. XX w. zbiornika zaporowego na Wiśle, zwanego **Jeziolem Goczałkowickim** (zob. podrozdz. *Zbiornik Goczałkowicki*, s. 53).

Gmina ma charakter rolniczo-turystyczny. W jej skład wchodzi miasto Strumień oraz wsie: Drogomyśl, Bąków, Pruchna, Zabłocie i Zbytów. Zamieszkuje ją 12,5 tys. mieszkańców.

Strumień to jedno z najmniejszych śląskich miast. Liczy zaledwie 3600 mieszkańców. Ta spokojna miejscowość położona jest w bliskim sąsiedztwie Jeziora Goczałkowickiego i posiada najstarszy w województwie śląskim ratusz.

HISTORIA STRUMIENIA

Strumień zbudowano w bezpiecznym miejscu na rozwidleniu Wisły, Czarnego Strumienia i Knajki pod koniec XIII w. Osada była stacją rycerską. Pilnowano tu brodu na Wi-

śle i pobierano opłaty za jego przekraczanie. Początkowo Strumień należał administracyjnie do księstwa opolsko-raciborskiego. Gdy w 1290 r. powstało księstwo cieszyńskie, osada znalazła się na granicy obu księstw. Takie umiejscowienie przynosiło zarówno korzyści, jak i kłopoty. Położenie na drodze handlowej z Cieszyna do Pszczyny sprzyjało zarabianiu, jednak granica, najprawdopodobniej na Wiśle, oznaczała ciągłe spory pomiędzy książętami cieszyńskimi Przemysławem i Bolesławem a Janem I z Raciborza.

Wieś bardzo często zmieniała właścicieli, aż trafiła w ręce marszałka księstwa cieszyńskiego Mikołaja Brodeckiego, dzięki któremu otrzymała prawa miejskie (1482) i podstawowe związane z tym przywileje. Parafia przeszła w tym czasie pod panowanie biskupa wrocławskiego, zbudowano też nowy kościół. Każdego tygodnia odbywał się tu targ, a dwa razy do roku jarmark.

Rozwojowi miasta w XVI w. wciąż sprzyjało położenie. Krzyżowały się tu lokalne szlaki handlowe z Krakowa na Morawy oraz z Raciborza do Bielska. Miasto znane było również z **hodowli ryb**. Już w XV w. założono tu pierwsze stawy hodowlane, a ryby wywożono nawet do Wrocławia i Krakowa.

W swojej wczesnej historii Strumień miał również złe okresy. Miasto spłonęło w 1572 r., a jego odbudowa trwała 30 lat. Gdy ją ukończono, w 1623 r. przyszła zaraza dziesiątku-

jąca mieszkańców. Z racji położenia nawiedzały Strumień również częste powodzie, nawet trzy razy w roku. Katastrofą były również kolejny pożar (1688) oraz zniszczenia i przesładowania podczas wojny trzydziestoletniej (1618–48).

Po wojnach śląskich w XVIII w. Śląsk Cieszyński oddzielono od Śląska Górnego granicą państwową (prusko-austriacką), przez co upadły dawne szlaki handlowe.

W XIX w. nie doszło do planowanego podłączenia Strumienia do sieci kolejowej – jednego z ważniejszych motorów napędowych ówczesnych miast. Dopiero w 1911 r. doprowadzono tu kolej wąskotorową. Także po I wojnie światowej, gdy miasteczko znalazło się w granicach odrodzonej Polski, wciąż było jednym z biedniejszych w województwie śląskim. Udało się jednak wówczas je zelektryfikować (1932) oraz wybudować kilka zakładów, w tym młyn parowy i cegielnię.

Gdy tylko miasto zaczęło znów nabierać znaczenia, wybuchła II wojna światowa, podczas której wokół Strumienia toczyły się zażarte walki między Wehrmachtem a Armią Czerwoną, co zaowocowało zniszczeniami sięgającymi 85% tkanki miejskiej.

Po wojnie miasteczko odbudowano, a nowego charakteru nadało mu zbudowanie zapory na Wiśle i powstanie **Zbiornika Goczałkowickiego** (więcej zob. podrozdz. *Zbiornik Goczałkowicki*, s. 53). Wymagania ekologiczne nie pozwoliły na umieszczenie tu górnośląskich fabryk, przez co tereny te zachowały rolniczy charakter podwyższający teraz walory turystyczne miasta.

CIEKAWY Miejsca w Strumieniu

Starówka

Tkanka miejska Strumienia mocno ucierpiała podczas niemiecko-radzieckich walk pod koniec II wojny światowej, jednak częściowo zrekonstruowana wciąż oddaje dawny urok miasta. Będąc na rynku, warto zwrócić uwagę zwłaszcza na jego wschodnią pierzeję. Zabudowana jest kamienicami, któ-

Uliczki starówki w Strumieniu, fot. Tomasz Maciejczyk

re mimo XIX-wiecznej gruntownej przebudowy zachowały swój barokowy charakter.

Warto też spacerować się malowniczymi uliczkami odchodzącymi od rynku. Ich układ niewiele się zmienił od czasów średniowiecza.

Ratusz

Niewątpliwie najciekawszym zabytkiem Strumienia jest **ratusz**. Wzniesiono go w 1628 r., a pod koniec XVIII w. przebudowano w stylu barokowym. Spłonął w wielkim pożarze miasta w 1793 r., ale dzięki wsparciu księcia Alberta sasko-cieszyńskiego szybko został odbudowany.

Pierwotnie budynek posiadał dwie kondygnacje, w XIX w. dobudowana została trzecia, z zachowaniem cech stylu. O urodzie ratusza decyduje **wieża** z ciekawie ukształtowanym **gzymsem**, pod którym zamontowano cztery tarcze zegara. Wieżę przykrywa baniasty **hełm** z iglicą.

Wisła w gminie Strumień, fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Ratusz w Strumieniu,
fot. Tomasz Maciejczyk

Najstarszą częścią ratusza są jego **piwnice o sklepieniu kolebkowym**. Mieści się w nich galeria Pod Ratuszem. W samym ratuszu siedzibę mają Urząd Miasta, Rada Miejska i Urząd Stanu Cywilnego.

Przed laty do ratusza przylegały parterowe kamienice mieszczańskie. Otaczały one cały rynek. Ich obecny kształt zawdzięczamy przebudowom w XIX w., lecz wprawne oko dostrzeże w nich ślady barokowej stylizacji.

SANKTUARIUM ŚW. BARBARY

Kościół powstał pod koniec XVIII w. w miejscu drewnianego poprzednika. Ufundował go czwarty syn polskiego króla Augusta III Sasa, książę Albert, o czym świadczy herb nad wejściem do kościoła – wykuty w piaskowcu i przedstawiający Pogoń Litewską. W 1936 r. kościół przeszedł gruntowny re-

mont, lecz podczas bombardowań wycofującej się armii niemieckiej i ostrzału wojsk radzieckich w 1945 r. doznał poważnych uszkodzeń. Odbudowano go tuż po wojnie. Przy sanktuarium znajduje się Centrum Duszpasterskie im. Jana Pawła II.

Do parafii należy zabytkowa **kaplica pw. MB Szkaplerznej** w Zbytkowie. Zbudowano ją w 1870 r. Kaplica posiada dzwon, a w jej wnętrzu znajduje się obraz patronki oraz droga krzyżowa.

POMNIK OFIAR HITLERYZMU

Na skraju strumieńskiego parku napotkamy interesujący w formie **pomnik** przypominający o tragicznych momentach w dziejach tych ziem. Poświęcony jest on ofiarom ewakuacji obozu Auschwitz. W 1944 r., kiedy Niemcy zarządzili przetransportowanie więźniów w głąb Rzeszy, przez kilka tygodni okolice Strumienia były świadkami tzw. „marszu śmierci” – przemarszu i zarazem kaźni więźniów, którzy idąc, ginęli z wyczerpania. Na ich cześć w 1963 r. postawiono monument, którego autorem jest Ryszard Sroczyński z Bielska-Białej.

MIEJSKIE CENTRUM KULTURY I REKREACJI

W centrum znajduje się odkryty basen z dwoma zjeżdżalniami, korty tenisowe, ścianki do

Sanktuarium św. Barbary w Strumieniu,
fot. LGD „Cieszyńska Kraja”

Pomnik ofiar hitleryzmu w strumieńskim parku, fot. Tomasz Maciejczyk

squasha i plac zabaw dla dzieci. W obiekcie swoją siedzibę ma Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury, w którym znajduje się sala widowiskowa na 180 osób, pracownia ceramiczna, pracownia z ciemnią fotograficzną, izba regionalna oraz inne pomieszczenia przeznaczone na próby i warsztaty kół zainteresowań. W MGOK-u działa również wypożyczalnia strojów karnawałowych mająca w swojej ofercie ok. 600 barwnych kostiumów dla dzieci.

CIEKAWY Miejsca w gminie

Kilka kilometrów na południe od Strumienia znajduje się wieś **Drogomyśl**. Intrigująca jest już sama jej nazwa. Okoliczni mieszkańcy powtarzają legendę, która miałaby ją

tłumaczyć. Otóż w zamierzczłych czasach zamieszkujący osadę ludzie każdego dnia wędrowali po wodę do Wisły lub Olzy. Była to ciężka i długa praca. Pewnego dnia do wsi przybył wędrowiec. Zmęczony, zatrzymał się w pierwszej napotkanej chacie. Gospodarze przyjęli go i dobrze ugościli, opowiadając o swych problemach z wodą. Ten przejął się ich losem i obiecał, że wybuduje im studnię. Zbudował ich kilka w różnych częściach wsi. Na pamiątkę tego wydarzenia postanowiono nazwać osadę „Drogomyśl” – jako że dzięki drogiej i cennej myśli wędrowca polepszył się los jej mieszkańców.

Historię tę, choć uroczą, należy włączyć w nurt tzw. etymologii ludowej. Tak naprawdę nikt nie ma pewności, skąd pochodzi ta nazwa. Możliwe, że od słowiańskiego imienia Drogomysł, ale to tylko przypusz-

W Strumieniu jak nad morzem

Aby odetchnąć zdrowym, pełnym jodu powietrzem, jeździmy nad Bałtyk. Jednak jod można również wdychać w strumieńskim parku. Działa tu fontanna, w której zamiast zwykłej wody tryska **solanka jodowo-bromowa** wydobywana w pobliskim Zabłociu. Woda ma niezwykle duże stężenie jodu, przekraczające 144 mg/l (woda w Bałtyku ma maksymalnie 3 mg/l). Przesiadywanie na parkowych ławkach pozwala zatem turystom i mieszkańcom nie tylko odpocząć, ale również podreperować zdrowie. Inhalacja solankowa wspomaga leczenie astmy, niedoczynności tarczycy, a także poprawia metabolizm i wzmacnia mechanizmy obronne organizmu.

Pałac Callischów w Drogomyślu,
fot. Tomasz Maciejczyk

czenia. Wiadomo, że pojawiła się na kartach historii już w 1452 r. Wiadomo też, że w czasach reformacji jej mieszkańcy przeszli na luteranizm. Rozkwit wsi przypada na czasy, gdy była ona we władaniu rodziny **Callischów**. To z ich inicjatywy zbudowano tu m.in. ewangelicko-augsburski kościół (1788) oraz szkołę.

Ciekawostką jest fakt, że w XVIII w. we wsi znalazło schronienie wielu **Chorwatów**, którzy uciekli tu przed prześladowaniami religijnymi. Przez lata zasymilowali się, ale pamiętką po ich pobycie są częste we wsi nazwiska, takie jak np. Horwot.

W 1918 r. Drogomyśl znalazł się w granicach Rzeczypospolitej. Założono tu niedługo potem (1924) państwowe stado ogierów. Konie z Drogomyśla odnosiły spore sukcesy na zawodach i torach wyścigowych, „grały” również w filmie *Krzyżacy* Aleksandra Forda. Hodowla przetrwała do 1960 r. Powrót koni do Drogomyśla nastąpił w 2007 r., gdy utworzono tu centrum rozrodu koni.

W Drogomyślu urodził się i rozpoczynał karierę **Jan Kowalczyk** – mistrz olimpijski w konkurencji skoków przez przeszkody na igrzyskach w Moskwie w 1980 r.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI W DROGOMYŚLU

Jego budowę rozpoczęto w 1788 r. jako jedno z tzw. kościołów tolerancji. Powstawa-

ły one po wydaniu przez cesarza austriackiego Józefa II dokumentu zwanego „patentem tolerancyjnym”. Gwarantował on wolność wyznania i umożliwiał budowę świątyń na katolickich terenach państwa Habsburgów. Fundatorem kościoła był baron Fryderyk Henryk Callisch. W 1792 r. dobudowano do niego wieżę. Potrzebowano na to osobnego zezwolenia, jako że patent cesarski nie pozwalał budować świątyń z wieżami. Wystarał się o nie sam baron, który również, zanim postawiono zbór, zezwalał na odprawianie nabożeństw w swoim pałacu.

Obiekt, wzniesiony w **stylu klasycystycznym**, został zniszczony podczas II wojny światowej i odbudowany wg dawnych planów w 1951 r. Nad portalem widnieje tablica upamiętniająca fundatorów świątyni wraz z ich herbem.

PAŁAC CALLISCHÓW W DROGOMYŚLU

Dwór w Drogomyślu, wraz z przylegającym doń **parkiem**, został wzniesiony na początku XVIII w. W skład całego zespołu wchodzi pałac z dziedzińcem, park, budynek gospodarczy oraz budynek bramny. Od 1798 r. dwór stanowił siedzibę Cesarsko-Książęcego Zarządu Ekonomicznego Dominium w Drogomyślu. Po I wojnie światowej przejął go polski Skarb Państwa. W XIX w. obiekt został gruntownie przebudowany. Usunięto m.in. główną kondygnację. Stosunkowo niewiel-

kie zniszczenia, jakich dokonali walczący podczas II wojny światowej, naprawiono tuż po niej. W przypałacowym **ogrodzie** znajdziemy ponad 40 gatunków cennych drzew i krzewów. Aktualnie w obiekcie odbywają się warsztaty terapii zajęciowej.

KOŚCIÓŁ KATOLICKI PW. MB CZĘSTOCHOWSKIEJ W DROGOMYŚLU

Świątynię wzniesiono w 1969 r. wg projektu Stanisława Kwaśniewicza. Był to pierwszy „posoborowy” kościół na Śląsku Cieszyńskim. Odznacza się nowoczesną fasadą oraz interesującymi rozwiązaniami we wnętrzu. Uwagę przykuwają oryginalne **ołtarze, ambona, tabernakulum, prezbiterium i konfesjonały**, a także duże **witraże**, z których główny ma wymiary 10x15 m. Na uwagę zasługuje także **chrzcielnica**, zaprojektowana jako rzeźba: „słup żywej wody”.

Wieś **Pruchna** istnieje od średniowiecza. Pierwsza wzmianka o niej pojawiła się w 1305 r. Wiadomo, że w połowie XIV w. obok starej osady ulokowano nową, którą nazwano „Małą Pruchną”. Należała ona do rycerstwa, podczas gdy Wielka Pruchna była

w rękach księcia. Ten podział zachował się do dziś, czemu odpowiada rozdzielenie na Pruchną Dolną i Pruchną Górną.

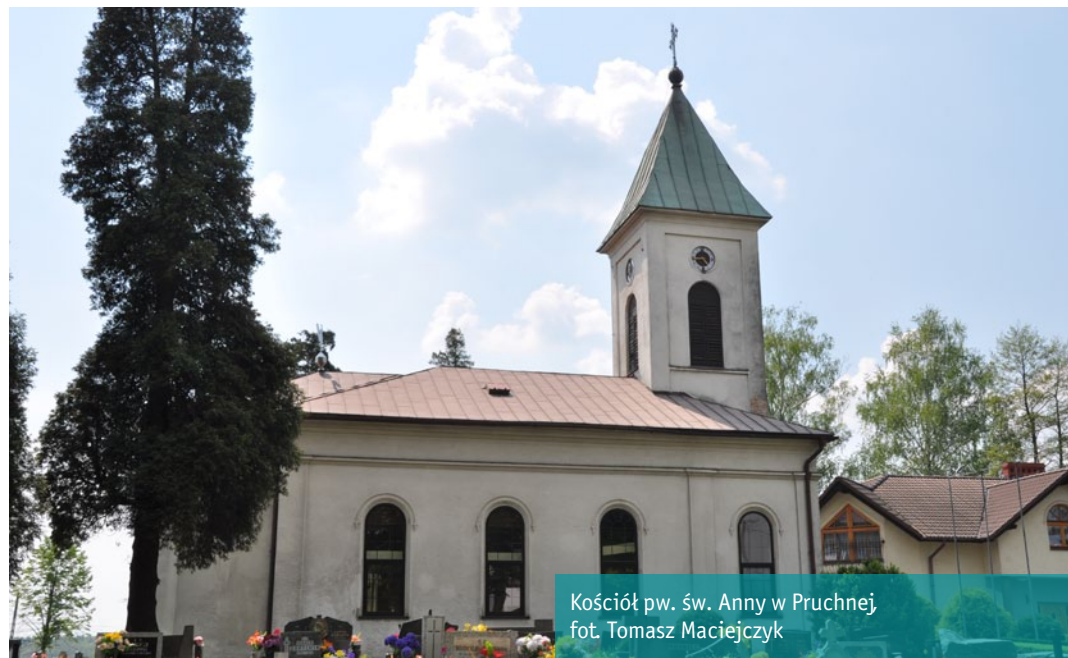
Ważnym wydarzeniem w historii wsi było otwarcie tu dworca kolejowego na trasie Kolei Północnej (Kraków – Wiedeń), z biurami i restauracją. Zabudowa Pruchnej znacznie ucierpiała podczas II wojny światowej, jednak zniszczone obiekty szybko wyremontowano.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. ANNY W PRUCHNEJ

Wybudowano go w 1873 r. w miejscu dawnej świątyni drewnianej, rozebranej w 1784 r. Podczas II wojny światowej obiekt został niemal doszczętnie zniszczony. Parafianie szybko podnieśli go z ruin, finalizując pracę już w 1950 r.

KRZYŻ POKUTNY W PRUCHNEJ

U zbiegu ulic Cieszyńskiej i Kilińskiego stoi jeden z ostatnich zachowanych na Śląsku Cieszyńskim **krzyży pokutnych**. Pochodzi on z XVII w. Znajdziemy na nim inskrypcję w języku staroczeskim, mówiącą

Kościół pw. św. Anny w Pruchnej
fot. Tomasz Maciejczyk

Fontanna solankowa w Strumieniu,
fot. Gmina Strumień

o okolicznościach jego postawienia: „Roku 1645, dnia 25 lutego, został na tym miejscu przez lekkomyślnych towarzyszy syn pana Jana Czerwenki, obywatela starego Cieszy-
na, zamordowany”. Krzyż nie stoi w swoim pierwotnym miejscu (miejscu zbrodni), lecz został przeniesiony z rowu przy szosie katowickiej i odrestaurowany w 2009 r.

Co ciekawe, dom ojca ofiary (Jana Czerwenki) stoi do dziś w Cieszynie (ul. Stary Targ 7).

SZLAKI TURYSTYCZNE I ŚCIEŻKI EDUKACYJNE

Równinne ukształtowanie terenu, kompleksy leśne, bliskość Zbiornika Goczałkowickiego oraz mnogość stawów sprzyjają w gminie przede wszystkim nizinnej turystyce rowerowej. Aby poznać najpiękniejsze zakątki gminy, warto wybrać się na dwa szlaki.

SZLAKI ROWEROWE

Strumień – Iłownica – Jaworze
(subtrasa 122 C pętli Euroregionu Śląsk Cieszyński)

Długość: 24 km

Oznakowanie: kolor czerwony

Trasa rozpoczyna się w **Strumieniu**. Prowadzi malowniczymi równinami **doliny Górnej Wiśły** oraz pagórkami **Pogórza Śląskiego**. Większość szlaku wytyczona jest bocznymi drogami asfaltowymi, ale zdarzają się również bardziej ruchliwe odcinki. Szczególną ostrożność należy zachować na odcinkach Strumień – Zabłocie oraz Rudzica – Jaworze. Trasa pokazuje w pełni walory „Żabiego Kraju”: poznajemy zabytki, jak choćby te zgromadzone na strumieńskiej starówce, a przede wszystkim najbardziej charakterystyczne dla tego miejsca kompleksy stawów hodowlanych. Daje również możliwość zobaczenia jedynej na Śląsku Cieszyńskim **winnicy** w Mnichu.

Strumień – dawna stacja kolejowa Jastrzębie-Zdrój Moszczenica
(subtrasa 9 N pętli Euroregionu Śląsk Cieszyński)

Długość: 23 km

Oznakowanie: kolor niebieski

To łatwa trasa, która ma swój początek na strumieńskim rynku. Przebiega bocznymi drogami i nie wymaga wyjątkowego przygotowania kondycyjnego. Podczas

Tablica informacyjna w Strumieniu,
fot. Tomasz Maciejczyk

jazdy odwiedzić można, poza zabytkami Strumienia, zabytkową **kaplicę MB Szkaplerznej** w Zbytkowie, ewangelicko-augsburski **kościół** w Golasowicach czy **zabytki dawnego uzdrowiska** w Jastrzębiu.

GINNY KOMPLEKS TRAS NORDIC WALKING

Trasa 1

Długość trasy: ok. 5 km

Czas przejścia: ok. 2 godz.

Oznakowanie: kolor zielony

Trasa zielona zaczyna się na boisku i wiedzie malowniczymi ścieżkami wokół stawów, których na terenie gminy Strumień jest stosunkowo dużo. W czasie marszu możemy spotkać ptactwo wodne, np. czaple siwe, ślepowrony, perkozy dwuczube, mewy, kormorany czarne, bociany białe. Natomiast w zaroślach łąkach możemy usłyszeć piękny śpiew słowików lub skowronków i stukot dzięciołów czarnego, zielonego, dużego. Nad stawami spokojnie odpoczniemy i popatrzymy na żerujące ryby. Jest to trasa typowo przyrodnicza, nie wymaga dużego wysiłku, natomiast daje ogromną przyjemność obcowania z naturą.

Trasa 2

Długość trasy: ok. 10 km

Czas przejścia: 3–4 godz.

Oznakowanie: kolor czerwony

Trasa czerwona zaczyna się na boisku i biegnie w kierunku rzeki Wisły i jej dopływu Knajki. Przechodzimy koło starych zabudowań folwarcznych, w których żyło kiedyś stado ogierów. Spacerkiem idziemy w kierunku wałów na Wiśle, w stronę Ochab. Nad Wisłą możemy zauważyć ślady żerowania bobrów, a od czasu do czasu dostrzeżemy przelatującego bociana czarnego. Dalej przechodzimy koło harcówki Beskidzka Koliba, aby dotrzeć w rejon kładki i przejść na drugą stronę Wisły (możliwość odpoczynku w Dream Parku Ochaby). Spokojnym spacerkiem przechodzimy w kierunku dzielnicy Ochaby Baranowice i koło starych zabudowań stadniny idziemy w kierunku Pruchnej do gospodarstwa agroturystycznego Wodna Dolina (możliwość odpoczynku). Po zregenerowaniu sił powracamy na trasę marszu i idziemy w kierunku przysiółka Knaj gdzie przy dobrej widoczności możemy podziwiać piękną panoramę Beskidu Śląskiego. Wędrując w kierunku Drogomyśla, mamy możliwość zaczerpnięcia oddechu i skorzystania z odrobiny cienia w knajskim lesie.

Trasa 3

Długość trasy: ok. 15 km

Czas przejścia: 4–6 godz.

Oznakowanie: kolor czarny

Trasa czarna zaczyna się przy boisku. Przechodzimy obok kościoła ewangelicko-augsburskiego wzniesionego w latach 1788–97 i idziemy w kierunku drugiego obiektu sakralnego, kościoła katolickiego pw. MB Częstochowskiej konsekrowanego w roku 1969. Ulicą Spokojną w kierunku ulicy Widokowej przechodzimy do miejscowości Mnich w gminie Chybie. Po drodze mamy piękne widoki na staw Hyliński i piękne Beskidy. Tradycyjnie w „Żabim Kraju” możemy zobaczyć ptactwo, roślinność i zwierzęta związane ze środowiskiem wodnym. Spokojnym spacerkiem podążamy w kierunku Strumienia przez park z fontanną solankową i rynek z malowniczymi kamieniczkami. Po krótkim odpoczynku wracamy ulicami Brzegową, Paieczną, Kolejową i Wiejską do Drogomyśla, gdzie na terenie boiska kończymy marsz.

PRZYDATNE ADRESY

Punkt Informacji Turystycznej, ul. Rynek 2, 43-246 Strumień, tel.: 33 8570048, e-mail: mgokstrumien@interia.pl, www.strumien.pl, czynne: 11.00–15.00

Miejskie Centrum Kultury i Rekreacji, ul. Młyńska 14, Strumień, tel.: 33 8570609, basen czynny w sezonie letnim codz. 10.00–19.00

Budynek wielofunkcyjny „Chata nad Zalewem”, ul. Rolna 18, Zabłocie, tel.: 33 8570174

Sala widowiskowa przy Ochotniczej Straży Pożarnej w Bąkowie, ul. Osiedlowa 1, Bąków, tel.: 33 8570169

Zajazd Adampol, ul. Wiślańska 3b, Zbytków, tel.: 33 8570588

Gospodarstwo agroturystyczne Wodna Dolina, ul. Cicha 28, Pruchna, tel.: 606490731, 694884868, www.wodna.dolina.ox.pl

RESTAURACJE, PUBY

Restauracja Nova, ul. 1 Maja 15, Strumień, tel.: 33 8571711

Nadgob Restauracja (stacja paliw), ul. Londzina 72, Strumień, tel.: 782799220

Pizzeria Strumienianka, Rynek 10, Strumień, tel.: 33 8570177

Kawiarnia Styłowa, Rynek 13, Strumień, tel.: 33 8570536, www.kawiarnia-strumien-dxkxy.firmet.pl

Cukiernia Olanda, ul. 1 Maja 8, Strumień, tel.: 33 8570230, www.olanda.com.pl

Pub Underground, 43-246 Strumień, ul. Łuczkiwiczka 6

Restauracja Chata po Zbój, ul. Wiślańska 16, Bąków, tel.: 693802211, www.chatapozboju.pl

Cafe Bar Na Pięterku, ul. Żniwna 10, Bąków

Restauracja Aleksandria, ul. Wiślańska, Drogomyśl, tel.: 33 8572462

Pizzeria Adrono, ul. Owocowa 2, Drogomyśl, tel.: 33 8558918

Restauracja Cafe Caro, ul. Dębowa 25, Pruchna, tel.: 33 8573678

Restauracja Berta, ul. Główna 32, Pruchna, tel.: 33 8573632

Restauracja Rozdroże, ul. Główna 1, Pruchna, tel.: 33 8573524

Pub Dolce Vita, ul. Główna 114, Pruchna

Restauracja Vimex-Boss (stacja paliw), ul. Wiślańska 41, Strumień, tel.: 33 8572079, www.vimexboss.com.pl

GINNA CHYBIE

Gmina Chybie leży nad Jeziorem Goczałkowickim, w zakolu Wisły, na skraju Pogórza Cieszyńskiego. W jej skład wchodzi pięć miejscowości: Chybie, Mnich, Zaborze, Zaczecze i Frelichów. Gminę zamieszkuje 9500 osób.

Chybie to miejsce szczególnie cenione przez wędkarzy i miłośników ptaków. To nie przypadek – teren gminy przynależy do **obszaru specjalnej ochrony Dolina Górnej Wisły**, którego zadaniem jest ochronienie stanowisk lęgowych dzikiego ptactwa.

Znajdziemy tu też **torfowisko Rotuz** – rezerwat przyrody utworzony w 1966 r., z fragmentami boru bagienno-łęgowego, gdzie spotkać można tak osobliwe gatunki, jak rosziczka okrągłolistna czy storczyk szerokolistny (więcej zob. podrzdz. *Rezerwat Rotuz*, s. 51).

Siedziba M-GOK,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Przyroda w Chybiu,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Nieczynna cukrownia w Chybiu,
fot. Tomasz Maciejczyk

HISTORIA CHYBIA

Choć ślady osadnictwa znalezione na terenie stanowiska archeologicznego wskazują, że teren dzisiejszej wsi zamieszkiwany był już w XIII w., jej początki datuje się na wiek XVI. Z 1568 r. pochodzi bowiem wzmianka o sprzedaży łąk i pozwoleniu na założenie stawów hodowlanych mieszczaninowi z Cieszyna Jakubowi Franczkowi, wydanym przez księcia cieszyńskiego Wacława III Adama. Słowo „chyb” oznaczało dawniej wysoki, gęsty las i prawdopodobnie stąd wywodzi się nazwa „Chybie”.

Ważnym wydarzeniem w historii wsi było przyłączenie jej do Kolei Północnej (1855). Z uwagi na dobrą infrastrukturę w 1885 r. zbudowano w Chybiu cukrownię, dobudowano też linię kolejki wąskotorowej, zwanej „koleją buraczaną”. Cukrownia w Chybiu przetrwała do 2009 r., kiedy to właściciel zakładu, firma Südzucker Polska S.A., podjął decyzję o jego likwidacji.

Ważnym wydarzeniem zmieniającym charakter wsi była budowa **Zbiornika Goczał-**

kowickiego (zob. podrozdz. *Zbiornik Goczałkowicki*, s. 53). Część gminy znalazła się pod wodą, pojawiły się natomiast nowe możliwości rozwoju, zwłaszcza w zakresie turystyki.

CIEKAWY Miejsca w Chybiu

KOŚCIÓŁ PW. CHRYSZTUSA KRÓLA

Świątynię zbudowano w 1930 r., jednak jej drugie życie rozpoczęło się w latach 50. XX w. Przeniesiono wówczas do niej „cudowny obraz” z kaplicy na Gołyszu należącej do kościoła MB Śnieżnej w Zarzeczcu. Świątynia miała znaleźć się pod wodą tworzonego właśnie Zbiornika Goczałkowickiego. Obraz oraz inne zabytki z tamtych kościołów przeniesiono do świątyni w Chybiu. W 1999 r. kościół pw. Chrystusa Króla został podniesiony do rangi **Sanktuarium MB Gołyskiej** (więcej zob. ramka, s. 52).

Kościół zaprojektował Henryk Szolda, a o wystrój wnętrz zadbał znany malarz Jan Wałach. Jego dziełem jest m.in. znajdujący się w prezbiterium za ołtarzem głównym witraż przedstawiający Chrystusa Króla (Pantokratora).

Płaskorzeźba na ambonie przedstawia niezastyżony wizerunek Chrystusa Siewcy Słowa Bożego, a dwa obrazy za chórem – **Nawiedzenie świętej Elżbiety** i **Matka Boska Śnieżna** – to zabytkowe malowidła przeniesione z zalanego kościoła w Zarzeczcu.

KLAPS - AMATORSKI KLUB FILMOWY

To jedyne w naszym kraju miejsce, gdzie w tak małej miejscowości tworzy się filmy. Klub działa nieprzerwanie od 1969 r. Założyli go pracownicy tutejszej cukrowni, m.in. znany filmowiec amator Franciszek Dzida. Pomiędzy latami 1975 a 1991 organizowano tu festiwal Fabuła Chybie – jeden z najważniejszych przeglądów filmów amatorskich w Polsce. O jego randze świadczy fakt, że w 1977 r. szefem jury był sam Krzysztof Kieślowski. Tu także, dwa lata później, odby-

ła się premiera filmu *Amator* tego reżysera. Regularna produkcja istnieje w Chybiu od 1991 r. Powstały tu m.in. takie filmy, jak *Strefa zmierzchu* z Janem Nowickim (reż. F. Dzida) czy *Wędrowiec* z Piotrem Machalicą (reż. F. Dzida). Klub mieści się w dawnym arcyksiężym hotelu fabrycznym.

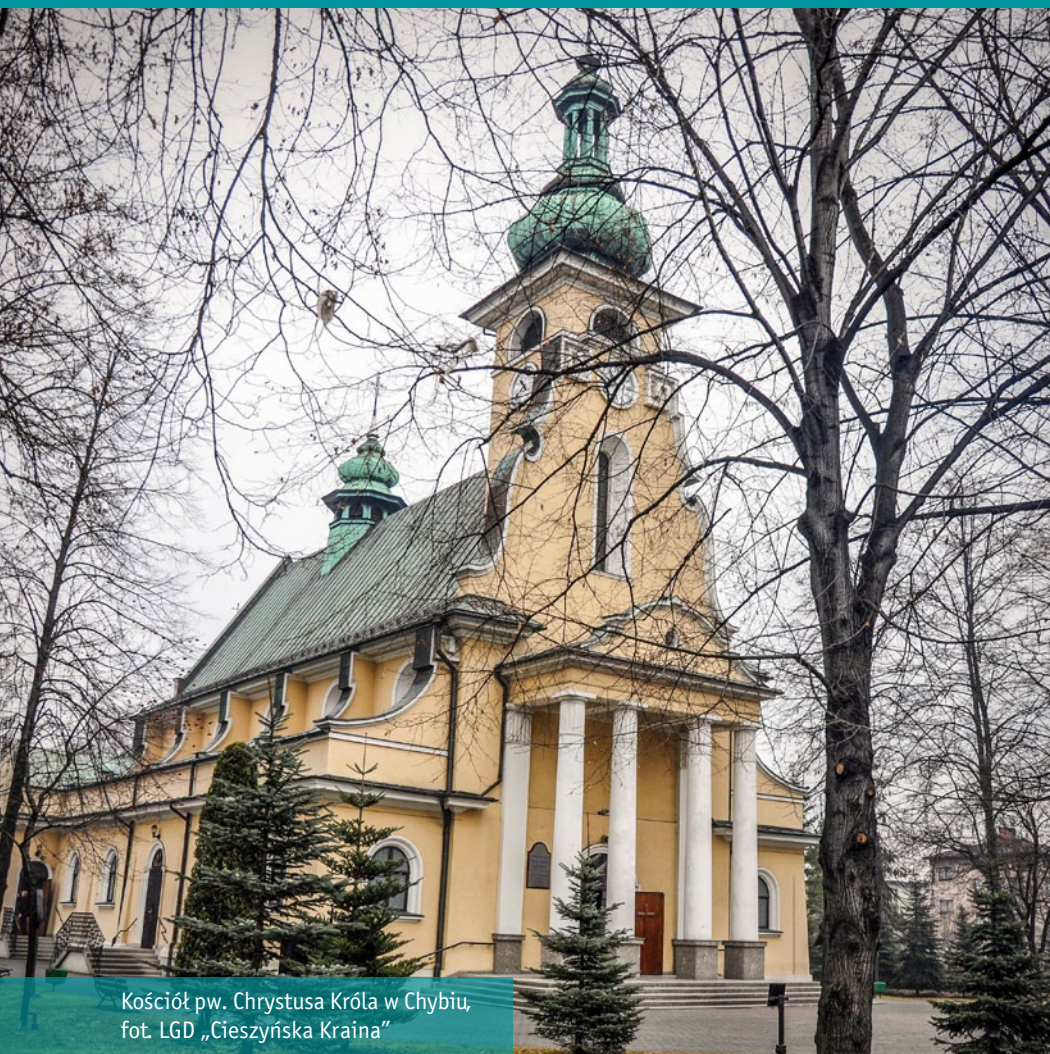
CIEKAWY Miejsca w Gminie

REZERWAT ROTUZ

Rezerwat znajduje się na granicy miejscowości Chybie i Zabrzeg. Jego powierzchnia to ponad 28 km². Utworzony został w 1966 r. w celu zachowania cennych **terenów bagiennych** z charakterystyczną dla roślinnością. Znajdziemy tu setki gatunków, w tym chronione. Są to: rosiczka okrągłolistna, storczyk szerokolistny i bagno zwyczajne. Rosną tu również: bagnica torfowa, wetniarka pochwowa, modrzewnica zwyczajna i wiele innych rzadkich gatunków. Pomiędzy torfowiskiem a lasem występują podmokłe bory bagienne.

Pan Dionizy z Chybia

W Chybiu urodził się znany aktor **Henryk Machalica**. Karierę rozpoczynał w teatrze lalek Baniałuka w Bielsku-Białej, zapamiętaliśmy go jednak dzięki jednej z ostatnich ról: Dionizego w serialu *Złotopolscy*. Aktor zmarł w 2003 r. w Warszawie. Z Chybiem związany jest również inny legendarny polski aktor – **Bogumił Kobiela**.

Kościół pw. Chrystusa Króla w Chybiu,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Matka Boska Gołyska

Z obrazem związanych jest wiele legend. Jedna z nich opowiada o Jędrku – pachołku pewnego zarzeckiego gospodarza. Gdy pielgrzymował on na Jasną Górę, zobaczył stragan, a na nim niezwykle obraz MB. Nie stać go było jednak na jego kupno. Gdy z żalem odchodził od straganu, zerwał się silny wiatr, który porwał obraz i włożył go w ręce Jędrka. Wszyscy obecni uznali to wydarzenie za cud i znak od Boga, a wzruszony kramarz podarował obraz parobkowi. Ten po powrocie do domu powiesił obraz na lipie. Każdy, kto przechodził obok obrazu, zauważał, że roztacza się wokół niego nienaturalnie jasna aura. Do dziś miejscowa ludność opowiada o cudownych uzdrowieniach, jakie dokonały się za pośrednictwem MB Gołyskiej, czego świadectwem mają być wota zamieszczane w gablotach kościoła.

Rezerwat Rotuz,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

MNICH

Miejscowość zawdzięcza swoją nazwę klasztorowi Franciszkanów, którzy żyli tu pomiędzy XIV a XVI w. Prowadzili oni pustelnicze, ascetyczne życie, mieszkając w ziemiankach.

Dziś Mnich znany jest przede wszystkim z jedynej na Śląsku Cieszyńskim **winnicy**. Uprawia się tu kilka gatunków winorośli, z których wyrabiane jest białe i czerwone wino o nazwie Mních.

ZBIORNIK GOCZAŁKOWICKI

Od wieków okoliczne miasteczka i wsie nawiązywały powiązanie. Sprzyjały im podmokłe tereny dzisiejszych gmin Chybie i Strumień. Wylewała zwłaszcza Wisła, czasem nawet trzy razy w roku. Tuż po II wojnie światowej poczyniono przygotowania do mającego powstać w tym miejscu zalewu. Budowa zapory na Wiśle rozpoczęła się w 1951 r. Ruszyła też wówczas akcja przesiedlania

Zatopione miasto

Jeśli zapytać miejscowych, skąd wzięła się nazwa bagniska, powiedzą, że od niemieckiego słowa *Rathaus*, czyli ratusz. Mówi się bowiem, że przed wiekami stało tu miasto, które zapadło się w bagnisko. Podobno podczas suchych lat, gdy wody bagien opadają, można zobaczyć czubek ratuszowej wieży wystającej spośród trzcin...

Jezioro Goczałkowickie,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

mieszkańców. W 1953 r. odprawiono ostatnią mszę w kaplicy MB Gołyńskiej, a cudowny obraz przeniesiono do Zarzecza (potem do Chybia; zob. ramka *Matka Boska Gołyńska*, s. 52). Rok później zamknięto szkołę w Podjaziu i zakończono przesiedlanie. Zbiornik napętniono po raz pierwszy w lipcu 1954 r., a prace zakończono w 1956 r. Powstało sztuczne jezioro o powierzchni 32 km². Wodę spiętrza zapora o długości prawie 3 km.

Zbiornik stanowi przede wszystkim źródło wody pitnej dla aglomeracji katowickiej. Z tego względu jest zamknięty dla celów rekreacyjnych. Cenią go natomiast wędkarze, którzy nazywają goczałkowickie jezioro „królestwem sandacza”. Jego wody są regularnie zarybiane drapieżnymi rybami, jako że sprzyjają one procesowi uzdatniania wody. Odławiane są natomiast gatunki ryb, które żerują na dnie (karpie, leszcze).

CESARSKA ALEJA DĘBOWA

Aleja liczy ok. 190 dębów błotnych i szypułkowych zasadzonych w połowie XIX w. Jest pamiątką po ustanowionym w wieku XVIII

w Wiedniu prawie, które nakazywało obsadzenie drzewami głównych traktów. Tu wyznaczały one dawny szlak „wołowy”.

SZLAKI TURYSTYCZNE I ŚCIEŻKI EDUKACYJNE

Gęsta sieć mało uczęszczanych dróg, równiny, lasy i wszechobecne malownicze stawy sprzyjają turystyce pieszej i rowerowej. Wszystkie wsie w gminie odwiedzić można, wybierając

Aleja dębowa w Mnichu,
fot. Tomasz Maciejczyk

Kapliczka Trzeciego Upadku przy
ul. Leśnej w Chybiu,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

jąc przebiegające przez nią szlaki pętli Euroregionu Śląsk Cieszyński lub fragment Wiślanej Trasy Rowerowej łączącej Wisłę z Gdańskiem.

SZLAK KAPLICZEK CHYBSKICH

Podążając tym szlakiem, zobaczymy ok. 100 kapliczek oraz przydrożnych krzyży, w tym najstarszą z nich, murowaną kapliczkę Trzeciego Upadku z figurą Chrystusa upadającego pod krzyżem. Powstała ona w 1821 r. i znajduje się przy ul. Leśnej. Wycieczka pozwoli również poznać malownicze, a jednocześnie rzadko odwiedzane zakątki gminy Chybie.

SZLAK MYŚLISTWA

To szlak umożliwiający poznanie wyjątkowej krainy, będącej fenomenem przyrodniczym w skali regionu, znajdującej się w północno-wschodniej części Śląska Cieszyńskiego.

GINNY KOMPLEKS TRAS NORDIC WALKING

Kompleks składa się z plenerowej siłowni oraz trzech tras o różnym stopniu trudności. Trasa **zielona**, najłatwiejsza, w większości prowadzi po drogach asfaltowych przez sołectwo Frelichów. Można na niej zobaczyć liczne stada saren oraz dzikie ptactwo. Trasa **czerwona** jest trudniejsza, po drodze mijamy liczne kapliczki przydrożne i krzyże pokutne tworzące inspirujący Szlak Kapliczek Chybskich (zob. podrozdz. *Szlak Ka-*

pliczek Chybskich, obok). W połowie trasy można zobaczyć Izbę Edukacji Przyrodniczej „Kadłubek”. Trasa **czarna**, najtrudniejsza, prowadzi obok Mamicówki wybudowanej przez szlachcica Antoniego Daszkiewicza-Czajkowskiego w roku 1927. Nieopodal znajduje się Zakład Ichtiobiologii i Gospodarki Rybackiej Polskiej Akademii Nauk w Gołyszu.

TRASY ROWEROWE

Wiśłana Trasa Rowerowa

Oznakowana jest kolorem niebieskim. Trasa pozwala na obcowanie z przyrodą. W gminie Chybie prowadzi przez wieś **Mnich**, gdzie odwiedzić można jedyną na Śląsku Cieszyńskim **winnicę**, a dalej przez Zaborze oraz Chybie-Zamachy.

Cieszyn – Landek (subtrasa 11 Y)

Trasa, oznakowana na żółto, biegnie ze stolicy Śląska Cieszyńskiego przez: Zamarzki, Dębowiec, Simoradz, Skoczów, Kiczycę, Pierściec, by w Zaborzu zahaczyć o gminę Chybie i skończyć się w miejscowości **Landek**. Przejazd szlakiem na terenie gminy

Izba Edukacji Przyrodniczej „Kadłubek”,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Na szlaku w „Żabim Kraju”,
fot. Tomasz Maciejczyk

Gmina Hażlach – panorama,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Chybie daje możliwość spokojnego pedałowania wśród lasów i stawów, oraz obcowania z dziką przyrodą, co spodoba się zwłaszcza miłośnikom ptactwa wodnego.

PRZYDATNE ADRESY

Informacja turystyczna – Urząd Gminy w Chybiu, ul. Bielska 78, 43-520 Chybie, tel.: 33 8561096, e-mail: promocja@chybie.pl, www.chybie.pl

NOCLEGI

Hotel Robotniczego Klubu Sportowego Cukrownik, ul. Sportowa 18, tel.: 33 8561134

RESTAURACJE, PUBY

Restauracja Smakosz, ul. Bielska 57, tel.: 33 8561020, www.smakosz-chybie.pl
Gościniec Bonjour, ul. Bielska 168, tel.: 503015128
Bar U Tadina, ul. Bielska 5, tel.: 33 8561128

GMINA HAŻLACH

Każdego, kto przyjedzie do gminy **Hażlach**, intryguje jej niezwykła nazwa. Prawdopodobnie jest to spolszczenie niemieckiego słowa *Hasenloch* oznaczającego zajęć jamę. Być może nazwę tę nadano, gdy

okoliczni panowie urządzali tu polowania, jako że od niepamiętnych czasów tutejsze knieje stanowiły miejsce wypadów na łowy cieszyńskich książąt. Do dziś w wielu miejscach gmina zachowała puszczański charakter. Nawet w swych nazwach tutejsze pagórki i lasy, jak Parchowiec czy Czarne Doły, przywodzą na myśl tajemniczy klimat niedostępnych kniei sprzed stuleci.

Gminę zamieszkuje ponad 10 tys. osób, a w jej skład wchodzi miejscowości: Hażlach, Brzezówka, Kończyce Wielkie, Pogwizdów, Rudnik i Zamarski.

HISTORIA HAŻLACHA

Hażlach dzieli swoje losy z innymi miejscowościami księstwa cieszyńskiego. Po raz pierwszy wzmiankowany był w „Księdze uposażeń biskupstwa wrocławskiego” z 1305 r. Powstał, jak wiele innych miejsco-

Plener w Hażlachu,
fot. Tomasz Maciejczyk

wości na Śląsku Cieszyńskim, w wyniku akcji osadniczej przeprowadzonej tu w XIII w. Z początku leżał w granicach piastowskiego księstwa cieszyńskiego, potem, jak całe Królestwo Czeskie, trafił pod berko Habsburgów i w granicach cesarstwa trwał do 1918 r.

Do końca XVIII w. wieś była własnością prywatną. Najstarszym znanym właścicielem był Emeryk – prawdopodobnie potomek **zasadźcy** (osoby, która organizowała życie osadników w nowej lokalizacji). Właścicielami Hażlacha były m.in. rody Bludowskich, Karwińskich, Wilczków i Mönnichów.

CIEKAWY MIJESKA W HAŻLACHU

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. BARTŁOŁMEJA

Historia kościoła w Hażlachu sięga początków XIV w. Nie dochowały się jednak do naszych czasów pamiątki po pierwotnej świą-

tyni. Wiadomo również, że już w 1447 r. istniała tu parafia. Obecna świątynia wzniesiona została w latach 1904–06. Rozebrano wówczas starą, drewnianą.

CIEKAWY MIJESKA W GMINIE

PAŁAC W KOŃCZYCACH WIELKICH

Pałac wybudowany został z inicjatywy Jerzego Fryderyka Wilczka na przełomie XVII i XVIII w. Powstał w miejscu dawnej siedziby szlacheckiej rodu Korniców, wzniesionej prawdopodobnie w XV w. Kolejnymi właścicielami nowego zamku były rodziny Harasowskich, a następnie Mönnichów. To właśnie hrabia Eugeniusz Mönnich przebudował w 1865 r. zamek na rezydencję, która miała nawiązywać do stylu willi tokańskiej. Pod koniec XIX w. nastąpiła kolejna przebudowa: z inicjatywy cesarskiego adiutanta Feliksa hrabiego Thuna-Hohensteina, męża Gabrieli z rodu Mönnichów, zamkowi nadano cechy **barokowo-klasycystycznego** stylu francuskich pałaców. Wokół założono **park krajobrazowy**, w który wkomponowano sztuczny staw. Gabriela Thun-Hohenstein należała do otoczenia wiedeńskiego dworu, jednak dzięki swym licznym działaniom filantropijnym (np. ufundowaniu jednego z pawilonów Szpitala Śląskiego w Cieszynie) w pamięci mieszkańców przetrwała z przydomkiem „Dobra Pani”.

POMNIKI PRZYRODY

Na terenie gminy, w przypałacowym parku w Końcyczach Wielkich, rośnie najstarszy dąb szypułkowy na Śląsku – Mieszko. Ma ponad 750 lat i 910 cm obwodu. Z dębem wiąże się legenda nawiązująca do wiedeńskiej odsieczy króla Jana III Sobieskiego. We wsi znajdziemy również kilka innych dębów liczących ok. 450 lat.

Również w Końcyczach Wielkich, przy ul. Brzozowej, rośnie tzw. Zielona Gruszka. Podobno zasadzono ją w 1848 r. w rocznicę zniesienia pańszczyzny. Wśród „pomnikowych” drzew gminy Hażlach warto wymienić również okazały dąb w Pogwizdowie oraz 300-letnią lipę na granicy Pogwizdowa i Brzezówki.

Majątek został skonfiskowany w 1945 r. Wówczas przejęły go nowe polskie władze. Utworzono w nim dom dziecka, a hrabina Gabriela przeniosła się do Cieszyna. Mimo utraty majątku „Dobra Pani” z Końcycz Wielkich popierała ideę domu dla sierot w swojej rodzinnej rezydencji. Sama zmarła w 1957 r. Spoczęła na cmentarzu katolickim w Końcyczach Wielkich. W ostatniej drodze towarzyszyły jej tłumy mieszkańców.

SZLAKI TURYSTYCZNE I ŚCIEŻKI EDUKACYJNE

Przez gminę przebiegają subtrasy szlaku rowerowego Euroregionu Śląsk Cieszyński. Łączą się one z sąsiednimi gminami. Ze względu na ukształtowanie terenu penetrowanie gminy z pozycji rowerowego siodłka będzie prawdziwą przyjemnością dla bardziej zaawansowanych rowerzystów.

TRASY ROWEROWE

Subtrasa 124 N – szlak niebieski

Trasa nie jest trudna, ale liczne zjazdy i podjazdy wymagają czasem lepszej niż przeciętnej kondycji. Nagrodą są znakomite walory widokowe.

Sędziwy dąb w Końcyczach Wielkich, fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Przebieg: Kaczyce – Kończyce Wielkie – Hażlach – Dębowiec

Oznakowanie: kolor niebieski

Do zobaczenia na trasie

Kaczyce: drewniany **kościół** z XVII w.
Kończyce Wielkie: **kościół** z 2. poł. XVIII w., **pałac** z przełomu XVII i XVIII w., **kaplica Opatrzności Bożej** z 2. poł. XVIII w., **dęby** – pomniki przyrody (750 i 450 lat).

Hażlach: **kościół** z początku XX w.

Dębowiec: **tężnie solankowe**, **kościół** z połowy XIX w., dawna **remiza strażacka**.

Subtrasa 13 Z – szlak niebieski

Trasa dla tych, którzy chcą połączyć walory widokowe z odkrywaniem ciekawych zabytków.

Przebieg: Kończyce Małe – Kończyce Wielkie – Hażlach – Zamarski – Gumna

Oznakowanie: kolor niebieski

Do zobaczenia na trasie

Kończyce Wielkie: **kościół** z 2. poł. XVIII w., **pałac** z przełomu XVII i XVIII w., **kaplica Opatrzności Bożej** z 2. poł. XVIII w., **dęby** – pomniki przyrody (750 i 450 lat).

Hażlach: **kościół** z początku XX w.

Zamarski: drewniany **kościół** z 1731 r.

PRZYDATNE ADRESY

Informacja turystyczna – Gminne Centrum Informacji w Hażlachu, ul. Główna 57,

Kościół pw. św. Bartłomieja w Hażlachu, fot. Tomasz Maciejczyk

Zamarski – prastara wieś Śląska Cieszyńskiego

W gminie Hażlach leży wieś **Zamarski**. To jedna z najstarszych miejscowości w regionie. Pierwsza wzmianka o niej pochodzi z 1223 r. i pojawia się w dokumencie protekcyjnym biskupa wrocławskiego Wawrzyńca. Warto odwiedzić tę malowniczo położoną na lesistym wzgórzu miejscowość, by zobaczyć drewniany **kościół pw. św. Rocha**. Świątynię wybudowano w 1731 r. Stanęła w miejscu kościoła, który spłonął około 1585 r. W XVII w. zbudowano wieżę, do której po latach dobudowano kościół. Pierwotnie należał do jezuitów, po zniesieniu zakonu został zaś filią cieszyńskiej, a potem hażlaskiej parafii. Kościół jest orientowany (prezbiterium skierowane ku wschodowi), drewniany, o konstrukcji zrębowej, na podmurówce z kamienia. Dach pokryty jest gontem. Wewnątrz znajdziemy **barokowe ołtarze**. Boczne (oraz ambona) pochodzą z Cieszyna, z kościoła szpitalnego pw. św. Jerzego. Jeden zdobi rzeźba przedstawiająca św. Annę oraz obraz św. Józefa i Matki Bożej, drugi – figura św. Jana Nepomucena oraz obraz przedstawiający św. Karola Boromeusza.

Kościół pw. św. Rocha w Zamarskach,
fot. Tomasz Maciejczyk

Pałac Thunów w Kończycach Wielkich,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

43-419 Hażlach, tel.: 33 8522363, e-mail: gci@hazlach.pl, www.hazlach.pl

NOCLEGI

Folwark Karłowiec, ul. Zamkowa 10, Kończyce Wielkie, tel.: 33 8510165, 605076723, www.folwark-karlowiec.pl

Hotel przy stacji paliw Babilon, ul. ks. Olśzaka 94, Kończyce Wielkie, tel.: 33 8569269, 33 8569212

Dworek Uroczyisko, ul. Pasieki 50, Zamarski, tel.: 696056404, www.dworekuroczyisko.pl

Agroturystyka U Źródłka, ul. Cieszyńska 6, Zamarski, tel.: 33 8567286

RESTAURACJE, PUBY

Restauracja WW Pizza, ul. Długa 23A, Hażlach, tel.: 33 4876234, www.wwpizza.pl

Restauracja, pizzeria Bar Centrum, ul. Cieszyńska 99, Pogwizdów, tel.: 33 8568387

Karczma U Źródłka, ul. Cieszyńska 6, Zamarski, tel.: 33 8567286

Kościół pw. św. Michała Archanioła
w Kończycach Wielkich,
fot. Tomasz Maciejczyk

Pola rzepaku w gminie Dębowiec,
fot. LGD

GMINA DĘBOWIEC

Gmina **Dębowiec** leży w dolinie rzeki Knajki, która jest dopływem Wisły. Wzdłuż rzeki rozciągają się stawy rybne (Dębowiec ma wielowiekowe tradycje w hodowli ryb) oraz

pola, gmina ma bowiem charakter rolniczy i połowa jej ziem to grunty orne.

Tereny gminy zajmują zachodnią część Pogórza Cieszyńskiego. W jej skład wchodzi siedem sołectw: Dębowiec, Ogrodzona, Simoradz, Iskrzyczyn, Kostkowice, Gumna i Łączka.

Ścieżki rowerowe w gminie Dębowiec,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

HISTORIA DĘBOWCA

Pierwsze wzmianki o miejscowości pochodzą z 1305 r., z „Księgi uposażeń biskupstwa wrocławskiego”. Wieś należała wówczas do utworzonego w 1290 r. księstwa cieszyńskiego. Rozwój wsi rozpoczął się wraz z napływem osadników niemieckich, którzy nadali jej nazwę *Baumgarten*. Wiadomo, że już w 1335 r. tutejsza parafia św. Małgorzaty Dziewicy i Męczennicy, której zapewne służył drewniany kościół, płaciła dziesięcinę diecezji wrocławskiej. Wkrótce miejscowość stała się gniazdem rodowym Mikołaja z Dubowca – kasztelana oświęcimskiego. Już w XV w. zaczęły tu powstawać pierwsze gospodarstwa rybne.

W 1793 r. wieś kupił książę Albert sasko-cieszyński. Oświecony władca, syn króla polskiego Augusta III, mocno przyczynił się do poprawy życia ówczesnych mieszkańców tych ziem, swymi działaniami wpływając na rozwój całego Śląska Cieszyńskiego. W 1807 r. powstała we wsi pierwsza szkoła, a w 1856 r. – nowy kościół, który stanął w miejscu poprzedniej, drewnianej świątyni.

Na początku XX w. odkryto w Dębowcu metan. Jego poszukiwania doprowadzi-

ły do wybuchu gazu i kilkudniowego pożaru. Po I wojnie światowej miejscowość była przedmiotem sporu z Czechosłowacją. Ostatecznie znalazła się w Polsce w 1920 r. W pierwszych dniach II wojny światowej włączono Dębowiec w granice III Rzeszy.

Ciekawostką jest fakt, że słynny, doskonale wyszkolony oddział Polskich Sił Zbrojnych – **cichociemni** – po raz pierwszy pojawił się na

Krzyż w Simoradzu upamiętniający polskich oficerów zamordowanych w Katyniu,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Staw rybny w Dębowcu,
fot. Tomasz Maciejczyk

ziemiach okupowanej Polski właśnie w Dębowcu. Żołnierze lecący z Wielkiej Brytanii mieli być zrzućeni w okolicy Włoszczowej, jednak błąd nawigatora i brak paliwa spowodowały, że do desantu doszło nad Dębowcem. Żołnierzom udało się jednak dostać do Krakowa. Wydarzenie to upamiętnia **obelisk** znajdujący się w centrum miejscowości.

Tuż po wojnie las na wzgórzu, zwany **Ogrodzieniską Kępą**, był świadkiem tragicznych wydarzeń. Funkcjonariusze Urzędu Bezpieczeństwa rozstrzelali tu cieszyńskich żołnierzy AK. Ich liczba nie jest znana, ale w miejscu kaźni postawiono pamiątkowy **krzyż**.

Po II wojnie światowej wznowiono w Dębowcu wydobywanie gazu ziemnego. Rozpoczęto również eksploatację wód solankowych.

CIEKAWY Miejsca w Dębowcu

Kościół pw. św. Małgorzaty

Wiadomo, że parafia w Dębowcu istniała już w 1335 r. i płaćka wówczas świętopietrze do kasy diecezji wrocławskiej. Świątynię wybudowano w latach 1854–57. Powstała w miejscu starszego kościoła, który trzeba było wyburzyć z powodu fatalnego stanu. Kościół w każdej chwili groził zawaleniem. Jego ściany podpierano drągami, ale świątynia zapadała się, m.in. z powodu niszczących krypt z grobami dawnych właścicieli wsi, które mieściły się pod jej podłogą.

Dawny dwór w Dębowcu,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Dębowieckie tężnie,
fot. Tomasz Maciejczyk

Solanki z Dębowca

Lecznicze wody odkryto w 1912 r. Badania wykazały, że tutejsze solanki zawierają jedną z najwyższych na świecie koncentrację takich minerałów, jak jod, brom, wapń, krzem i selen. Wód z Dębowca używa się w uzdrowiskach, gdzie warzy się z nich m.in. **zabłocką sól leczniczą jodowo-bromową**.

Dziś z leczniczych dobrodziejstw solanek korzystać można w samym Dębowcu. W centrum miejscowości powstały **tężnie**. Wystarczy przysiąść na skwerku czy nawet przystanku autobusowym, by korzystać z dobrodziejstw zdrowotnych oparów. Pomagają one zarówno osobom z chorobami dróg oddechowych, jak i alergikom czy ludziom zmagającym się z problemami reumatycznymi. Solanka dobroczynnie wpływa również na skórę, wzmacnia układ odpornościowy, a nawet łagodzi stres.

Dwór

Dziś znajduje się tu urokliwy hotel. Budynek powstał w XVIII w., obecny kształt to efekt gruntownej przebudowy w 1866 r. Pamiątką sprzed przebudowy są **sklepienia** dolnej kondygnacji budynku. Obiekt otoczony jest zabytkowym XIX-wiecznym **parkiem**.

CIEKAWY Miejsca w Gminie

Kościół pw. św. Jakuba Apostoła w Simoradzu

To jeden z najstarszych kościołów na ziemi cieszyńskiej. Zbudowano go w XV w. w miejscu wcześniejszej XIII-wiecznej również murowanej świątyni, a rozbudowano

w 1842 r. Wynikiem rozbudowy jest m.in. neogotycka **wieża**.

Niepozorny z zewnątrz, we wnętrzu kryje prawdziwe skarby. Jego ściany zdobią bowiem **średniowieczne malowidła** przedstawiające apostołów, odkryte dopiero pod koniec XX w. w trakcie remontu kościoła. **Polichromiami**, tym razem **renesansowymi**, pokryte jest również sklepienie kościoła. Przedstawiają one czterech ewangelistów oraz MB z Dzieciątkiem. W świątyni zobaczymy również trzy **barokowe ołtarze** oraz **rokokową ambonę**. W prezbiterium wmurowane są XVII-wieczne **epitafia** z napisami w języku staromorawskim. Co ciekawe, nazwa miejscowości również ma pochodzenie staromorawskie i oznacza „ziemię orać”. Także herb Simoradza (sноп zboża) nawiązuje do rolniczego charakteru miejscowości.

Kościół pw. św. Jakuba Apostoła
w Śimoradzu,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

SZLAKI TURYSTYCZNE I ŚCIEŻKI EDUKACYJNE

Przez gminę przebiegają szlaki rowerowe należące do pętli rowerowej Euroregionu Śląsk Cieszyński: subtrasa **11 Y** (z Pszczyny do Cieszyna), **13 Z** (z Rybnika do Ustronia) oraz **124 N** (z Kaczyc do Dębowca).

PRZYDATNE ADRESY

Informacja turystyczna – Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Dębowcu, Łączka, ul. Widokowa 10, 71, 43-426 Dębowiec, tel.: 33 8588351, e-mail: gok@debowiec.cieszyn.pl, www.debowiec.cieszyn.pl

NOCLEGI

Hotel Wellness Dwór Dębowiec, Spółdzielnia 6, Dębowiec, tel.: 33 8588585, www.dwor-debowiec.pl

Willa Słoneczna, ul. Słoneczna 16, Dębowiec, tel.: 33 4880768, 518559206, www.willasloneczna.pl

Gospodarstwo agroturystyczne Radec-ki Dwór, ul. Dębowa 8, Dębowiec, tel.: 33 8562284, 508389236, www.radeckidwor.pl

Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Dębowcu (pokoje do wynajęcia), Łączka, ul. Widokowa 10, 43-426 Dębowiec, tel.: 33 8588351, 512298558, www.ck.debowiec.com.pl

Gospodarstwo agroturystyczne Wiejskie Ścieżki, ul. Sienna 37, Śimoradz, tel.: 799066661, www.wiejskiesciezki.pl

RESTAURACJE, PUBY

Restauracja/pub Solanka, ul. Katowicka 1, Dębowiec, tel.: 33 8527030, 668805630, www.pubsolanka.pl

Restauracja w willi Słonecznej, ul. Słoneczna 16, Dębowiec, tel.: 33 4880768, 518 559206, www.willasloneczna.pl

GMINA GOLESZÓW

Gmina **Goleszów** leży w południowo-zachodniej części powiatu cieszyńskiego. Ten urokliwy zakątek Cieszyńskiej Krainy to znakomita baza wypadowa wycieczek do sąsiedniego Ustronia. Jest alternatywą dla tych, którzy kochają góry, ale stronią od znanych, przeludnionych kurortów. Blisko stąd również do Czech i Cieszyna. Gmina ma charakter rolniczy, a w jej skład wchodzi miejscowości: Bażanowice, Cisownica, Dziegielów, Godziszów, Goleszów, Kisielów, Kozakowice Dolne, Kozakowice Górne, Leszna Górna oraz Puńców. Zamieszkuje ją 12 tys. osób.

Choć dzięki żyznym glebom znakomita większość terenów gminnych to pola uprawne, znajdziemy tu sporo dzikich zakątków, jak choćby dwa **rezerваты**: **Góra Tuł** oraz **Zadni Gaj**.

HISTORIA GOLESZOWA

Żyzne gleby oraz łagodniejszy niż w pobliskich górach klimat sprzyjały osadnictwu. Przypuszcza się, że pierwsi mieszkańcy

Kościół ewangelicko-augsburski
w Śimoradzu,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Ludowy strój i instrument
w miniskansenie w Kiśielowie,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Gmina Goleiszów – widok z góry Chełm,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

pojawili się tu prawdopodobnie już 250 tys. lat temu. Z pewnością ludzie mieszkali tu w epoce brązu, o czym świadczą znalezione w Bażanowicach kamienne przedmioty sprzed ok. 4000 lat. Osadnictwo rozwijało się tu w epoce żelaza (700–400 p.n.e.). Osiedla budowano najczęściej na wzniesieniach. Ich ślady odnaleziono m.in. w okolicach Lesznej Górnej, Puńcowa i Cisownicy.

Ludność słowiańska przybyła na te obszary – jak i na całą ziemię cieszyńską – w VII w. Nowożytna historia Goleiszowa rozpoczyna się w IX w., kiedy to jego tereny weszły w skład państwa wielkomorawskiego. Do Polski ziemie te zostały włączone przez Mieszka I w 990 r., ale już w roku 1039 ponownie trafiły pod panowanie czeskie. Od 1155 r. tereny dzisiejszej gminy Goleiszów znalazły się w granicach kasztelanii cieszyńskiej, a od 1290 r. należały do księstwa cieszyńskiego.

Pierwsze wzmianki o samym **Goleiszowie** pochodzą z 1223 r., co czyni wieś **jedną z naj-**

starszych miejscowości Śląska Cieszyńskiego. Goleiszów pojawił się w dokumencie protekcyjnym biskupa wrocławskiego Wawrzyńca wydanym dla opolsko-raciborskiego księcia Kazimierza. Figuruje tam, razem z 30 innymi miejscowościami, jako płaćnik dziesięciny dla klasztoru Premonstranek w Rybniku. Goleiszów w czasach średniowiecza był wsią książęcą. Wiadomo, że w 1518 r. książę cieszyński miał tu swój folwark.

Teren dzisiejszej gminy dzielił losy całego księstwa cieszyńskiego. Gdy w 1327 r. książę cieszyński złożył hołd lenny królowi czeskiemu, ziemie te trafiły pod władanie Pragi. Po śmierci ostatniej przedstawicielki Piastów (Elżbiety Lukrecji) w 1653 r. ziemia goleszowska wraz z całym księstwem została włączona do imperium Habsburgów. Do Polski powróciła w 1918 r.

Ważnym okresem w historii Goleiszowa była 2. poł. XIX w. Po zbudowaniu w 1888 r. linii kolejowych Bielsko – Cieszyn i Goleiszów – Ustroń miejscowość sta-

ła się ważnym węzłem kolejowym, co znacznie przyspieszyło jej rozwój. Zaledwie 10 lat później powstała tu cementownia, która przez lata była głównym miejscem pracy okolicznej ludności. Miejscowości nie tylko przybyło nowych mieszkańców, ale zakład spowodował również, że Goleiszów z wioski typu ulicowego zamienił się w osiedle o przemysłowym charakterze. Cementownia przetrwała do 1989 r.

W 1919 r. ziemia goleszowska była głównym terenem konfliktu, jaki wybuchł pomiędzy Polską a Czechosłowacją. Do Polski wróciła w 1920 r.

Czasy międzywojnia to okres dalszego rozwoju miejscowości. Na pobliskiej **górze Chełm** powstała wówczas **pierwsza na polskim Śląsku szkoła szybowcowa.**

Rozwój Goleiszowa przerwała II wojna światowa. Hitlerowcy zajęli Śląsk Cieszyński już 1 września. Okupacja trwała do 3 maja 1945 r. Niemcy założyli w Goleiszowie filię obozu Auschwitz-Birkenau. Więz-

niowie, głównie Żydzi, pracowali w tutejszym kamieniołomie i cementowni. Ich kartogę upamiętniają dziś dwa pomniki: przy goleszowskim urzędzie gminy oraz na zbożu Jasieniowej. Po wojnie o dzisiejsze tereny gminy Goleiszów trwał spór pomiędzy Polakami a Czechami. Zakończyło go dopiero porozumienie podpisane w 1958 r.

Budynek dawnej cementowni
w Goleiszowie, fot. LGD „Cieszyńska
Kraina”

Skoczowie z Goleiszowa

Z miejscowością związana jest słynna rodzina skoczów narciarskich – **Tajnerów**. Do historii sportu przeszedł Leopold Tajner oraz jego brat Władysław – obaj dwukrotnie występowali na igrzyskach olimpijskich. Najbardziej znany jest Apoloniusz Tajner, syn Leopolda. Słynnego trenera pamiętamy przede wszystkim jako „ojca” sukcesów Adama Małysza.

Po wojnie Goleiszów znów dynamicznie się rozwijał. W 1970 r. swą fabrykę zbudowała tu Celma. Produkowano w niej m.in. wiertarki. Inwestycje spowodowały, że w 1978 r. w ogólnopolskim konkursie Goleiszów uzyskał tytuł wicemistrza gospodarności.

Dziś na terenach zlikwidowanej na początku XXI w. Celmy działa Goleiszowski Park Przemysłowy.

CIEKAWY MIEJSCA W GOLEISZOWIE

KOŚCIÓŁ EWANGELICKI

Kościół ewangelicko-augsburski w Goleiszowie został zbudowany w 1793 r. w stylu neomańskim. Prezbiterium jest niższe od nawy głównej, wąskie, zamknięte trójbocznie, z niewielkimi pomieszczeniami po bokach, a korpus – prostokątny, trójnawowy. Od zachodu znajduje się wieża z klatkami schodowymi po bokach. Nad nawami bocznymi są drewniane, dwukondygnacyjne pawlaczki. W środku nawy głównej wiszą kryształowe żyrandole z 1. poł. XIX w. W ołtarzu znajduje się obraz przedstawiający Ostatnią Wieczerzę, namalowany w 1857 r. przez Franciszka Mainharta ze Skoczowa.

Za kościołem stoi **plebania** zbudowana w XVIII w. z kamienia i cegły. Jest to piętrowy, prostokątny, częściowo podpiwniczony budynek, posiadający na parterze sklepienia kolebkowe, krzyżowe i klasztorne, a na piętrze pomieszczenia sklepienia kolebkowe. Elewacja frontowa plebanii znajduje się od południa. Pomiędzy starą plebanią a kościołem na małym skwerku umieszczono zegar słoneczny.

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. MICHAŁA ARCHANIOLA

Kościół został zbudowany w latach 1913–21 w stylu neobarokowym, wg planu budowniczego Maksa Wrany z Cieszyńska, zastępując starą, kamienną, gotycką świątynię z drewnianą wieżą, postawioną w 1293 r. (prawdopodobnie przez Jakuba Smoka i Macieja Pinodiego), a przebudowaną w XV w. Pierwszy kościół, znajdujący się poniżej obecnego, został rozebrany w 1921 r. (niektóre jego fragmenty architektoniczne można zobaczyć w cieszyńskim muzeum).

Wewnątrz obecnego kościoła parafialnego znajduje się wiele relikwii z wyposażenia

Kościół pw. św. Michała Archanioła w Goleiszowie, fot. Tomasz Maciejczyk

Wędkowanie nad Tonem, fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

poprzedniej świątyni, m.in. obraz MB Różańcowej, obraz św. Jana Nepomucena z 1877 r. oraz kilka rzeźb barokowych. Pod chórem stoi kamienna **chrzcielnica** (prawdopodobnie z XIII w., z pierwszego kościoła). W ołtarzu wisi obraz św. Michała Archanioła. Budowla posiada okna z witrażami.

Na południe od świątyni (nieco powyżej) usytuowana jest późnobarokowa figura przydrożna z 1. poł. XIX w. To kamienna rzeźba św. Jana Nepomucena na postumencie. Poniżej plebanii, naprzeciwko kościoła znajduje się pięknie odnowiony budynek „Czytelni Katolickiej”.

ZBIORNIK TON

Idąc ulicą Jasną z centrum Goleiszowa, dojdziemy do **zbiornika Ton**. Jego tafla wyłania się niespodziewanie zza ściany drzew i krzewów. Miejsce to zachwyca spokojem, głęboką barwą wody i otaczającą przyrodą. Szczególnie upodobałi je sobie wędkarze.

Zalew jest pozostałością po dawnym kamieniołomie marglu niezbędnego do pro-

dukcji cementu. To właśnie od niemieckiego słowa określającego tę glinę (*Ton-Erde*) jezioro wzięło swoją nazwę.

Spacerując ulicą Nad Tonem – biegnącą wzdłuż jego brzegu – dostrzeżemy tunel. Ma on ok. 30 m długości i jest pozostałością po biegnącej tędy do cementowni linii kolejki wąskotorowej. Warto iść ulicą Nad Tonem do końca, by dotrzeć do **punktu widokowego**. Aby do niego trafić, należy skręcić w lewo przy wejściu do lasu i wspiąć się kilkadziesiąt metrów. Widok jest godny polecenia! Tuż obok tego miejsca zobaczymy dawne skocznie narciarskie. Niewiele z nich pozostało, ale warto wspomnieć, że były to **pierwsze igielitowe skocznie w Polsce**.

CIEKAWY MIEJSCA W GMINIE

FOLWARK W BAŻANOWICACH

Budynek zwany jest przez miejscowych „zamkiem”. Powstał prawdopodobnie pod koniec XVIII w. Został gruntownie

przebudowany pod koniec XIX w. Front budynku zdobi herb. Otaczają go, również zabudowania gospodarcze. Nieopodal zamku znajdziemy barokową rzeźbę kamienną przedstawiającą św. Jana Nepomucena.

IZBA PAMIĘCI JURY GAJDZICY W CISOWNICY

W tej prastarej, pierwotnie pasterskiej miejscowości żył w latach 1777–1840 **Jura Gajdzica**, bibliofil i pisarz, autor pamiętników *Dło pamięci rodu ludzkiego* oraz *Nieco z kroniki cieszyński* – dziś kopalni wiedzy o kulturze Beskidu Śląskiego. By poznać bliżej życie i dzieło Jury Gajdzicy, warto odwiedzić tę izbę.

Pomysł stworzenia izby pamięci powstał w momencie wzmożonego zainteresowania się osobą pisarza. Gajdzicówka istnieje od XVIII w. i w niezmienionej formie przetrwała do dziś. W środku znajdziemy m.in. ekslibrisy, zdjęcia rodziny Gajdziców, drzewo genealogiczne, stare książki.

W Cisownicy mieszka również **prof. Tadeusz Sławek**, wieloletni rektor Uniwersytetu Śląskiego – erudyta i ekscentryk (studenci pamiętają m.in. gitarę stojącą w rektoracie).

Dzisiaj wieś nabiera charakteru wypoczynkowego. Jej walory krajobrazowe doceniają mieszkańcy całego Śląska, budując tu domy letniskowe.

ZAMEK W DZIĘGIELOWIE

To **renesansowy dwór rycerski**. Znajdziemy go na wschodnim krańcu wsi, gdzie krzyżuje się droga z Cieszyna do Ustronia i z Góleszowa do Trzyńca. Wzniósł go ród Czelińców pod koniec XV w. Zniszczony podczas wojny trzydziestoletniej, został odbudowany przez nowego właściciela, Jana Goczałkowskiego, w połowie XVII w. Nadano mu wówczas kształt nieregularnego czworoboku z dziedzińcem. Sto lat później dobudowano piąte skrzydło. W 1793 r. budynek stał się własnością komory cieszyńskiej i został zamieniony na mieszkanie dla zarządcy oraz

Zamek w Dziągiewowie – kartusz, fot. Tomasz Maciejczyk

służby. W 1870 r. zamek spłonął. Pożar wybuchł w gorzelni. Obiekt szybko odbudowano, wprowadzono jednak sporo zmian, zacierając jego pierwotny charakter. To z tego okresu pochodzą neogotyckie szczyty.

Po I wojnie światowej właścicielem zamku stał się Skarb Państwa. Urządzono w nim m.in. mieszkania oraz browar. Lokalny działacz ks. Karol Kulisz zamierzał otworzyć w nim m.in. uniwersytet ludowy, dom dla młodzieży i dom starców, ale jego plany unicestwiła II wojna światowa. Po wojnie w zamku mieściła się świetlica Związku Młodzieży Wiejskiej, jednak brak kompleksowego remontu powodował, że dwór niszczał. Zmiana nadeszła w 1993 r., kiedy to zamek przeszedł w ręce prywatnego właściciela. Po wielu remontach przywrócono mu kształt rycerskiego zamku, a we wnętrzach powstał hotel i restauracja.

Spacerując po zamku, warto zwrócić uwagę na **podwójny kartusz** z herbami Śreniawa – rodu Goczałkowskich i Odrowążów. Na elewacjach dziedzińca zobaczymy również ciekawe **portale**. Na uwagę zasługuje zwłaszcza barokowy, z XVII w., który znajdziemy w północnym skrzydle. Na południowej elewacji znajduje się też niewielki **balkon**.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MARCINA W LESZNEJ GÓRNEJ

Późnobarokowy **kościół pw. św. Marcina** zbudowano w latach 1719–31. Stanął w miej-

scu drewnianej, protestanckiej świątyni. W jego wnętrzu znajdują się barokowe **ołtarze**. W obejściu ołtarza głównego zobaczymy XVI-wieczną, renesansową rzeźbioną **płytę nagrobną**. Przedstawia rycerza Czelo z Czechowic – ówczesnego właściciela zamku w Dziągiewowie (zob. podrzdz. *Zamek w Dziągiewowie*, s. 72). Warto pospacerować po przylegającym do kościoła **cmentarzu**. Natrafimy tu nie tylko na nagrobek z końca XVII w. czy barokową figurę św. Jana Nepomucena, ale również na kunsztowne żeliwne krzyże. To pamiątka po hutach, jakie działały przed laty w okolicach, m.in. w Ustroniu.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. JERZEGO W PUŃCOWIE

Świątynię zbudowano w stylu późnogotyckim w 1518 r., co czyni ją **najstarszym wiejskim murywanym kościołem na Śląsku Cieszyńskim**. Za budulec posłużył kamień oraz cegły. Wieża, choć stylistycznie pasuje do całości, została dobudowana na początku XX w. Najcenniejszym zabytkiem we

Kościół pw. św. Marcina w Lesznej Górnej fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Zamek w Dziągiewowie, fot. Tomasz Maciejczyk

Pszczele miasteczko w Dzięgielowie

Przy ulicy Pasiecznej natrafimy na ciekawą **pasiekę**. Zbudował ją **Jan Gajdacz** – pasjonat pszczelarstwa, który nadał swoim ulom niezwykle formy. Pszczoły mieszkają w beskidzkich chatkach, młynie, kościele, ratuszu. Dotrzemy tu, jadąc w kierunku przejścia granicznego w Lesznej Górnej, gdzie skręcamy w prawo tuż przed samą granicą.

Położone na Molczynie pszczele miasteczko Jana Gajdacza jest czymś unikatowym nie tylko w skali Polski, ale i całej Europy – przybywają do niego wycieczki z całego Starego Kontynentu, aby podziwiać to wspaniałe dzieło.

Pszczele Miasteczko Jana Gajdacza w Dzięgielowie, fot. Gmina Góleszów

wnętrzu kościoła jest **ołtarz**, który pamięta jeszcze czasy drewnianej świątyni stojącej tu przed 1518 r. Na uwagę zasługują również: kuta **krata** z XVI w. przestaniąjąca sakramentarium, **rzeźba Jana Nepomucena** z XVIII w. oraz **epitafium Jana Dworaka** – urzędnika komory cieszyńskiej z 1778 r. Warto zobaczyć również unikatowe **palmo-gwieździste sklepienie** wsparte na jednym filarze.

TRASY ROWEROWE I SZLAKI SPACEROWE

Podróżując po terenie gminy **rowerzyści** wybrać mogą ciekawą **pętlę**: „Śladami Stroju Cieszyńskiego”. Pozwoli ona w ciągu

jednego dnia poznać właściwie całą gminę. Aby jak najlepiej poznać znakomite walory turystyczne i krajobrazowe gminy, na jej terenie wytyczono **siedem pieszych szlaków spacerowych**.

Większość tras ma swój początek przy Gminnym Ośrodku Kultury oraz przystanku Góleszów-Centrum.

TRASY ROWEROWE

Okrężna trasa rowerowa „Śladami Stroju Cieszyńskiego”

To pętla rowerowa dla każdego, kto chce dobrze poznać gminę Góleszów. Przebiega przez większość miejscowości na jej terenie, turysta odwiedza najważniejsze zabytki

Powozownia w Puńcowie

Skansen założył w 2008 r. Andrzej Lacel. Wśród urządzeń i narzędzi spotykanych na dawnej wsi cieszyńskiej najciekawszymi eksponatami są **stare powozy**. Znajdziemy tu m.in. bryczkę wiedeńską z XIX w., kolosę, dyliżans, bryczkę towarową, a nawet sanie. Zobaczymy tu również sprzęty rolnicze i dawne domowe przedmioty codziennego użytku, jak choćby XIX-wieczną pralkę. Skansen znajduje się przy ulicy Cieszyńskiej

ki architektury oraz najciekawsze krajobrazowo i przyrodniczo miejsca. Trasa nie jest trudna. Wiedzie bocznymi drogami asfaltowymi, dzięki czemu jest bezpieczna. Nazwa szlaku nawiązuje do **stroju cieszyńskiego** (zob. podrozdz. *Tradycyjny ubiór*, s. 15), który można obejrzeć w Gminnym Ośrodku Kultury w Góleszowie.

Długość: 40 km

Oznakowanie: kolor czarny

Do zobaczenia na szlaku

1. Gminny Ośrodek Kultury w Góleszowie.
2. Przysiółek Żydów.
3. Kępa (285 m n.p.m.) – południowo-zachodnie ramię góry Chełm z rozległą panoramą.
4. Bażanowice: dawny **folwark**.
5. Dzięgielów: ewangelicki **dom opieki Emaus**, zamek z XV w.
6. Cisownica: **izba regionalna U Brzezinów**.

7. Góleszów-Równia: **Izba Spadochroniarzy Polskich**.

8. Kisielów: **skansen Na Podlesiu**.

9. Góleszów: neobarokowy **kościół z 1921 r.**

SZLAKI PIESZE

Szlak nr 1 – Jasieniowa

Łatwa trasa z kilkoma podejściami o sporych waloach krajobrazowych biegnąca zboczami góry **Jasieniowa** (521 m n.p.m.).

Długość: 7 km (3 godz.)

Oznakowanie: kolor czerwony

Przebieg szlaku

1. Gminny Ośrodek Kultury w Góleszowie. W jego podziemiach mieści się **Izba Oświęcimska** upamiętniająca kaźń więźniów góleszowskiego podbozu KL Auschwitz-Birkenau.

Zbiornik Ton w Góleszowie, fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Góra Chełm – panorama,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

2. **Zbiornik wodny Ton.**
3. **Punkt widokowy i skocznie narciarskie** na zboczach Jasieniowej.
4. **„Wąwóz”,** czyli dawny kamieniołom wapieni cieszyńskich – doskonałe miejsce dla miłośników geologii.
5. **Jezioro Pod Księżycem.** Kolejny nieczynny kamieniołom, który zmienił się w jezioro krasowe.
6. **Widok na Czantorię** z Wyrgóry.
7. **Pomnik Pod Grabówką** upamiętniający zamordowanych w tym lesie więźniów hitlerowskiego obozu w Goleszowie.

Szlak nr 2 – pod Chełmem

Doskonały szlak na piesze wędrówki z dziećmi. Nie jest wymagający i pozostawia niezapomniane wrażenia dzięki znakomitym widokom.
Długość: 8 km (2,5 godz.)

Oznaczenie: kolor zielony
Przebieg szlaku

1. **Gminny Ośrodek Kultury w Goleszowie.**
2. **Ulica Wolności** – pierwotna oś osadnicza Goleszowa.
3. **„Czytelnia Katolicka”** – historyczny ośrodek krzewienia kultury w Goleszowie – oraz neobarokowy kościół pw. św. Michała Archanioła.

4. Ewangelicko-augsburski kościół z 1793 r.
5. **Dworzec PKP.**
5. **Góra Chełm** (464 m n.p.m.) – miejsce, gdzie dawniej działała szkoła szybowcowa. Ze szczytu widać rozległą panoramę Beskidów i Śląska Cieszyńskiego.
6. **Urząd Gminy Goleszów** (budynek pochodzi z 1929 r.).
7. **Gminny Ośrodek Kultury w Goleszowie.**

Szlak nr 3 – cisownicki

Szlak o wyjątkowych walorach krajobrazowych, niezbyt trudny, ale przy kilku podejściach wymagający dobrej kondycji fizycznej.

Długość: 10 km (4 godz.)

Oznaczenie: kolor zielony

Przebieg szlaku

1. **Świetlica gminna w Cisownicy.**
2. **Jar potoku Przykopa** z wodospadami.
3. **Izba regionalna U Brzeziniów.**
4. **„Taliańskie schody”** – stuletnie umocnienia brzegowe zbudowane przez Włochów zwanych tu „Talianami”.
5. **Źródło** na zboczu Grodziska.
6. **Osiedle Na Budzin i Podlesie** z malowniczą panoramą Beskidów i Bramy Morawskiej.

7. **Zbocza góry Tuł.** Dawne schronisko PTTK Pod Tułem – dziś restauracja z miejscami noclegowymi.
8. **Cisownica i gospodarstwo agroturystyczne U Zająca.**

Szlak nr 4 – graniczny

Szlak łączy walory krajobrazowe z poznaniem ciekawych zabytków. Prowadzi przez dwie przygraniczne miejscowości:

Dzięgielów i Leszną Górną. Jest łatwy i ma charakter pętli. Z uwagi na fakt, że znaczna jego część prowadzi drogami asfaltowymi, można go polecić również rowerzystom.

Długość: 10 km (3,5 godz.)

Oznaczenie: kolor niebieski

Przebieg szlaku

1. **OSP w Dzięgielowie.**
2. **Most na Puńcówce.**
3. **Zamek w Dzięgielowie** z XV w.
4. **Przejście graniczne i pszczele miasteczko Jana Gajdacza** w Dzięgielowie.
5. **Buczynowy las karpacki** na zboczach góry Tuł.
6. Dawne **schronisko PTTK Pod Tułem** – dziś restauracja z miejscami noclegowymi.
7. **Dzięgielów.**

Szlak nr 5 – dojściowy: Goleszów – Cisownica

Szlak o wyjątkowych walorach krajobrazowych jest bardzo łatwy i może stanowić dojście do szlaku cisownickiego.

Długość: 5 km (1,5 godz.)

Oznaczenie: kolor żółty

Przebieg szlaku

1. **Gminny Ośrodek Kultury w Goleszowie.**
2. Okolice **jeziora Ton.**
3. **Przysiółek Goruszk.**
4. **Potok Cieplica i pomnik Jerzego Wisetki**, rozstrzelanego tu przez hitlerowców działacza Batalionów Chłopskich.

Zamek w Dzięgielowie,
fot. Tomasz Maciejczyk

5. **Szczyt Machuli** z okazałym **dębem Baba Jaga**. Dąb ma 3,5 m obwodu. To także stanowisko występowania **storczyka bladego** – jedno z największych w Polsce.
6. Koniec szlaku przy **świątliwym gminnym Cisownicy**.

Szlak nr 6 – dojściowy: Goleiszów – Dzięgielów

To szlak bardzo łatwy. Doskonała propozycja na popołudniowy spacer w malowniczej scenerii. Może on stanowić przedłużenie szlaku granicznego o trasę z Goleiszowa.

Długość: 3 km (1 godz.)

Oznaczenie: kolor żółty

Przebieg szlaku

1. **Gminny Ośrodek Kultury w Goleiszowie.**
2. **Przysiółek Szeroka.**
3. **Widok na zbocze Jesionowej** z budynkiem **przedszkola** (dawna **willa** dyrektora cementowni).
4. **Las Jasieniowej.**
5. **OSP Dzięgielów.**

Szlak nr 7 – partyzancki

Szlak prowadzi najwyższymi partiami gminy Goleiszów – masywem Małej Czantorii. Przybliża zarówno przyrodę, jak i historię tych ziem. Choć trasa jest krótka, wymaga dość dobrego przygotowania kondycyjnego ze względu na duże różnice wysokości i strome podejścia.

Długość: 3 km (1,5 godz.)

Oznaczenie: kolor czerwony

Przebieg szlaku

1. Początek szlaku w **Cisownicy-Podlesiu.**
2. **„Spowiedzisko”** – miejsce, gdzie spotykali się potajemnie ewangelicy na modlitwy w czasach kontrreformacji w XVIII w.
3. **Pomnik partyzantów** pod Małą Czantorią. Stoi w miejscu, gdzie w 1943 r. zginęli w walce z Niemcami partyzanci z oddziału Czantorii.
4. Pętlę zamykamy na wysokości **„spowiedziska”**.

PRZYDATNE ADRESY

Punkt Informacji Turystycznej, ul. Cieszyńska 29, 43-440 Goleiszów, tel./faks: 33 4799928, e-mail: goleszow@silesia.travel,

Widok z góry Chętna na Małą i Wielką Czantorię, fot. Tomasz Maciejczyk

www.goleszow.pl, czynne: pn.–czw. 9.00–17.00, pt. 8.00–16.00

AGROTURYSTYKA, HOTELE, PENSJONATY

Pod Tułem, Cisownica 140, Goleiszów, tel.: 33 8527947, 692613140, www.podtulem.pl

Apartamenty Cisownica, Cisownica 538, tel.: 601939047, www.noclegicisownica.pl

Agroturystyka Janko, Cisownica 30, tel.: 33 8528861, 603093684

Agroturystyka U Brzeziniów, Cisownica 116, tel.: 33 8528814

Agroturystyka U Zająca, Cisownica 23, tel.: 33 8528656, 601676973

Gospodarstwo agroturystyczne U Gajdziców, Cisownica 169, tel.: 506116650, e-mail: jgajdzica@interia.pl

Zamek w Dzięgielowie, ul. Zamkowa 38, Dzięgielów, tel.: 33 8231996, 789348121, www.zamek-dziegielow.pl

Gospodarstwo agroturystyczne Rena, Kisielów, ul. Główna 40, tel.: 33 8527466, 502169900, www.kisielow.pl

Rezydencja „M” na górze Chętna, Godziszów 85, 43-440 Goleiszów, tel.: 33 8528144, 530132930, 509391081, www.pensjonatmarkis.eu

Etno Chata Topolej, ul. Wiejska 22A, 43-440 Goleiszów Równia, tel.: 665668228, 607272831, www.topolej.pl

Gospodarstwo agroturystyczne Pod Grabówką, ul. Nowalijek 12, Goleiszów, tel.: 33 8527753, 608041684

Pokoje Grażyna, ul. Zakładowa 10, Goleiszów, tel.: 696096668, www.pokojegrazyna.neostrada.pl

Gospodarstwo agroturystyczne Na Kamieniu, ul. Astrów 40, Goleiszów, tel.: 33 8528524, e-mail: agro-ula@tlen.pl

RESTAURACJE/PUBY

Marlin, ul. Cieszyńska 79, 43-440 Goleiszów, Bażanowice, tel.: 33 8527116, 500235591, www.restauracjamarlin.pl

Pod Tułem, Cisownica 140, tel.: 33 8527947, 692613140, www.podtulem.pl

Bar szybkiej obsługi Pega, Cisownica 287, Goleiszów, tel.: 605420222

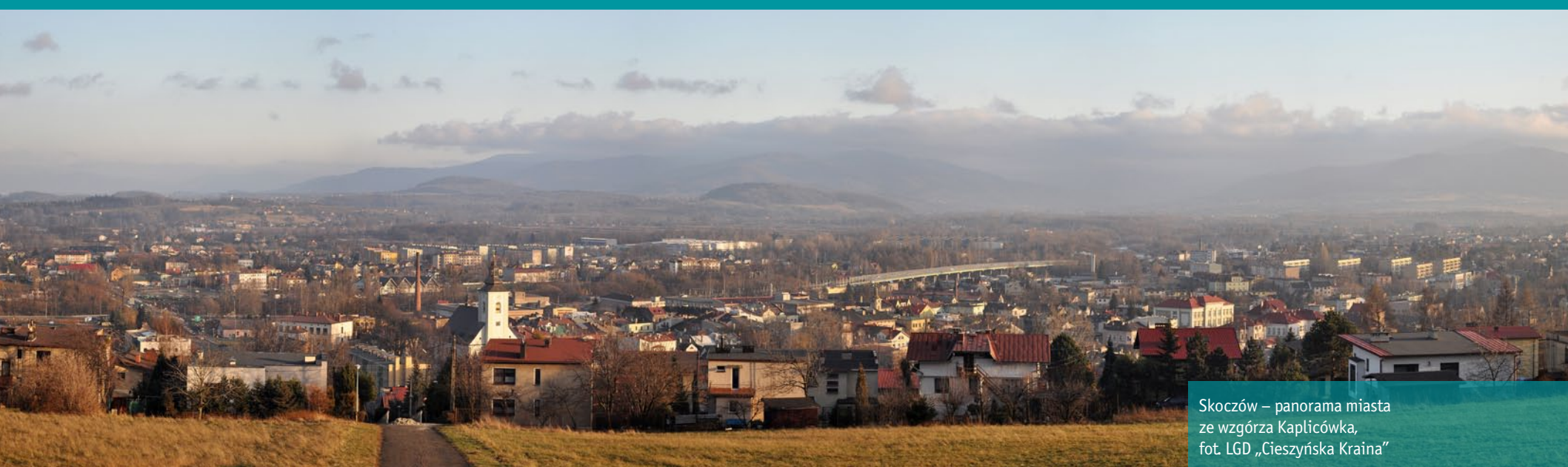
Corient, ul. Cieszyńska 25, Goleiszów, tel.: 33 4790055

Goleiszów Pub, ul. Astrów 1, Goleiszów, tel.: 33 8586166, 505666682, www.goleszowpub.pl

GMINA SKOCZÓW

Położenie gminy **Skoczów** sprawia, że jest ona znakomitą bazą wypadową w pobliskie Beskidy lub do naszych południowych sąsiadów. Jednocześnie doskonałe warunki do uprawiania turystyki pieszej lub rowowej, urokliwe krajobrazy Pogórza Cieszyńskiego oraz liczne zabytki kultury i przyrody sprawiają, że Skoczów jest miejscem, gdzie można ciekawie spędzić wolny czas.

Gmina położona jest w dolinie wzgórz Kaplicówka oraz Góra Wiślicka. Zamieszkuje ją 26 tys. osób. W jej skład wchodzi miasto Skoczów oraz miejscowości: Bładnice, Harbutowice, Kiczyce, Kowale, Międzyświeć, Ochaby, Pierściec, Pogórze, Wilamowice i Wiślica.

Skoczów – panorama miasta ze wzgórza Kaplicówka, fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

HISTORIA SKOCZOWA

Najstarsze ślady bytności człowieka w okolicach Skoczowa datuje się na V w. p.n.e. Istniała tu wówczas osada zamieszkiwana przez ludność kultury łużyckiej. W jej miejscu stanął gród plemienia Gołęszyców. Grodzisko położone było ok. 2 km na południo-

wy wschód od teraźniejszego centrum miasta, na terenie dzisiejszego Międzywiesia. Przetrwało do IX w. Usytuowane było na wzgórzu nad doliną rzeki Bładnicy. Gród miał charakter obronny, otoczony był wałem ziemnym i fosą. Był to prawdopodobnie najbardziej na wschód wysunięty gród Gołęszyców, a jego zadaniem mogła być obrona granicy z Wiślanami. W IX w. osada zo-

stała zniszczona, najprawdopodobniej przez wojska wielkomorawskiego księcia Świętopełka II.

Za najstarszą, choć podważaną przez wielu badaczy notkę, gdzie pojawia się nazwa „Skoczów”, uważa się dyplom wystawiony przez Mieszka Otyłego dla rycerza Przecha z Zabłocia. Na liście świadków wzmiankuje się tam Mikołaja – pisarza książęcego ze wsi Coczów. Oznaczałoby to, że Skoczów istniał już w 1. poł. XIII w. Jeśli ten dokument nie jest prawdziwy, to najstarsza sprawdzona wzmianka o Skoczowie pochodzi z 1327 r. i pojawiła się w dokumencie lennym księcia Kazimierza I.

Miasteczko rozwinęło się z pierwotnego podgrodzia. Zadaniem samego grodu była ochrona szlaku handlowego prowadzącego z Cieszyna. Z czasem podgrodzie przeobraziło się w osadę targową. Nie leżała ona jeszcze w miejscu dzisiejszego rynku, lecz kilkaset metrów na północ od niego.

Dzisiejszy Skoczów, z regularnie rozplanowanymi ulicami wokół głównego placu, został lokowany pod koniec XIV w. na prawie niemieckim. W 1447 r. po raz pierwszy wzmiankowana jest tutejsza parafia. Około 1470 r. miasto strawił pożar. Zniszczeniu uległa wówczas większość dokumen-

tów miejskich, stąd problemy historyków w ustaleniu konkretnej daty lokacji miasta i innych wydarzeń sprzed pożaru.

Skoczów odbudowano, zwiększając przy okazji jego przywileje. Do miasta zaczęli przybywać nowi mieszkańcy, m.in. z Węgier i Moraw, co powodowało przemianę charakteru osady z handlowego w rzemieślniczy. Świadczą o tym dokumenty mówiące o licznie działających tu cechach. Najlepiej rozwinięty był **cech garncarzy**, a sława tutejszych wyrobów ceramicznych znacznie przekraczała granice regionu.

Podczas reformacji mieszczenie, zwłaszcza starszyzna cechowa, przeszli na protestantyzm. Wkrótce odebrano katolikom kościoły i nasiliły się antykatolickie restrykcje.

W latach 1573–77 powstało skoczowsko-strumieńskie państwo stanowe. To efemeryczne państewko utworzył nowy właściciel Skoczowa: Gotard z Łagowa. Przebudował on również w tym okresie zamek skoczowski na murowany. W 1610 r. miasto, decyzją cieszyńskiego księcia Adama Wacława, znów przeszło na katolicyzm. Wieki XVII, podobnie jak XVIII, nie były szczęśliwym okresem w dziejach miasta. Walki związane z wojną trzydziestoletnią, a także epidemie doprowadziły do wyludnienia

Wisła w gminie Skoczów, fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Rzeźba św. Jana Sarkandra,
fot. Tomasz Maciejczyk

Skoczowski święty

W czasach reformacji urodził się w Skoczowie święty **Jan Sarkander** (1578). W Ołomuńcu, Pradze i Grazu zdobył gruntowne wykształcenie, osiągając tytuł doktora teologii, został również kapłanem. Zamieszkał w Holeszowie pod Ołomuńcem. Gdy podczas wojny trzydziestoletniej pod bramami miasta pojawiły się polskie oddziały lisowczyków, Jan Sarkander zorganizował procesję z Najświętszym Sakramentem, pokazując, że miasto jest katolickie. Lisowczycy odstąpili od najazdu, ale sam organizator został oskarżony o sprowadzenie wojsk polskich na Morawy (wcześniej Sarkander przebywał m.in. w Częstochowie i Krakowie).

Poddano go torturom, w wyniku których zmarł (1620). W 1995 r. męczennik został kanonizowany przez Jana Pawła II. Z tej okazji papież odwiedził Skoczów, gdzie odprawił mszę dziękczynną na **wzgórzu Kaplicówka** (więcej zob. podrozdz. *Spacer po Skoczowie*, s. 86). Jako że Jan Sarkander nie złamał na torturach tajemnicy spowiedzi namiestnika Moraw Władysława Popiela Lobkovitza, został patronem dobrej spowiedzi.

ziemi skoczowskiej. Miasta nie oszczędziły również pożary. Pierwszy zamienił Skoczów w popiół w 1713, drugi w 1756 r.

Tym razem postanowiono odbudować miasto w formie murowanej. Skoczów podniósł się z upadku. Powstał nowy ratusz (1797) oraz jeden z symboli miasta – **fontanna z figurą Trytona** (1775; zob. podrozdz. *Spacer po Skoczowie*, s. 84).

Także wiek XIX był dla Skoczowa szczęśliwy. Budowano fabryki, rozwijał się przemysł tekstylny i garbarstwo. Coraz większa społeczność żydowska postawiła synagogę. Rozwój miasta przyspieszyło dodatkowo podłączenie go w 1888 r. do linii kolejowej Cieszyn – Bielsko. Miasto zostało zelektryfikowane, powstała gazownia oraz nowe, reprezentacyjne gmachy (m.in. szkoły i sądu).

Po I wojnie światowej miasto stało się jednym z głównych przedmiotów sporu polsko-czechosłowackiego. W 1919 r. doszło do bitwy pod Skoczowem. Zatrzymała ona cze-

Fontanna na rynku z figurą Trytona; z tyłu wieża ratuszowa, fot. Tomasz Maciejczyk

ską inwazję na linii Wisły. Skoczów pozostał w rękach Polaków.

Do wybuchu II wojny światowej rozwijała się polska oświata i kultura. Jej czołowym reprezentantem był tutejszy nauczyciel **Gustaw Morcinek** (więcej zob. ramka *Gustaw Morcinek*, s. 86).

Podczas II wojny światowej naziści wymordowali większość skoczowskiej inteligencji. Samo miasto podupadło podczas radzieckiej ofensywy zimą i wiosną 1945 r. Zniszczono wówczas 65% budynków mieszkalnych, ucierpiały fabryki, wodociągi, linia kolejowa oraz wszystkie mosty.

Po wojnie rozpoczęto odbudowę. Ururomiono i znacjonalizowano dawne fabryki. Zaczęły też powstawać nowe, np. związane z Fabryką Samochodów Małolitrażowych odlewnia żeliwa czy kuźnia. Skoczów rozrósł się o osiedla mieszkaniowe i do dziś pozostaje najbardziej uprzemysłowionym miastem powiatu cieszyńskiego.

Ostatnim wielkim wydarzeniem w historii miasta była wizyta papieska 22 maja 1995 r. Jan Paweł II odprawił na wzgórzu Kaplicówka mszę, przybywając tu z Ołomuńca, gdzie dzień wcześniej kanonizował skoczowia-

nina Jana Sarkandra (zob. ramka *Skoczowski święty*, s. 82).

SPACER PO SKOCZOWIE

Wycieczkę rozpoczynamy na skoczowskim **ryнку**. To centrum średniowiecznego Skoczowa i główny element ówczesnego układu miasta. Od rynku odchodzi siedem ulic. Wśród nich Cieszyńska i Bielska mają charakter tranzytowy, reszta to ulice śródmiejskie.

Choć kształt placu zachował się bez zmian od czasów lokacji, to jego architektura przechodziła wielokrotne przeobrażenia, głównie za sprawą pożarów i wojen. Wyróżniającą się budowlą na rynku jest **ratusz (kamienica nr 2)**. Stoi w zachodniej pierzei rynku. Powstał na przełomie XVIII i XIX w. w stylu późnego baroku. Zasadniczym elementem fasady jest **wieża**. Dobudowano ją w 1801 r. Zdobí ją portal w formie archiwolty wspartej na pilastrach. Nad nim widzimy balkon z dwoma herbami. Jeden przedstawia herb Skoczowa, drugi herb arcyksięcia Kazimierza Albrechta. Na kolejnej

Skoczów, ul. Cieszyńska,
fot. Tomasz Maciejczyk

Rynek w Skoczowie,
fot. Tomasz Maciejczyk

Tryton w fontannie na rynku
w Skoczowie, fot. Tomasz Maciejczyk

kondygnacji wieży dostrzec można obraz przedstawiający św. Jana Sarkandra. Okna na wieży, podobnie jak pozostałe, posiadają bogate zdobienia.

Na prawo od ratusza znajdziemy **Muzeum Jana Sarkandra**. Zapoznamy się w nim z życiem świętego i historią jego kultu (więcej zob. ramka *Skoczowski święty*, s. 82). Dodatkowo w muzeum można zobaczyć **wystawę** malarstwa, grafiki, rzeźby i fotografii, kościelne **starodruki** oraz eksponaty z regionalnych kościołów, jak choćby XVII-wieczny **konfesjonał**. Sama kamienica pochodzi z XVII w. W piwnicach znajduje się **kaplica** z początku XV w. Ulokowanie muzeum nie jest przypadkowe, tu bowiem w 1576 r. święty przyszedł na świat.

Bardzo ciekawie przedstawia się **wschodnia pierzeja rynku**. Obecny kształt budynków to wynik odbudowy po pożarze z 1910 r. Ich elewacjom nadano wówczas secesyjny kształt, zdobiąc je motywami kwiatowymi i zwierzęcymi. Uwagę przykuwają ozdobne gzymsy oraz stolarka drzwiowa i okienna. Urodę tej pierzei nadają także zakończone rokokowymi attykami **budynki nr 15 i 16**.

Centrum rynku zdobi kamienna **fontanna** z rzeźbą przedstawiającą półnagiego mężczyznę na rybie trzymającego muszlę. Nazywa się go „**Trytonem**”, „Neptunem” lub „Jonaszem”. Jest to figura dłuta skoczowskiego artysty Wacława Donaya i powstała prawdopodobnie pod koniec XVIII w. Na początku XX w. przeniesiono ją na zbocze Kaplicówki. Do centrum miasta wróciła dopiero w 1975 r., a na rynek w latach 90. XX w.

Muzeum św. Jana Sarkandra,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Wychodzimy z rynku ulicą Fabryczną. Docieramy przed okazały **biały budynek (nr 5)**. To jeden z najcenniejszych zabytków Skoczowa. Mieści się w nim **Muzeum im. Gustawa Morcinka** (więcej zob. ramka *Gustaw Morcinek*, s. 86). Obecny kształt zawdzięcza odbudowie po pożarze, który strawił go na początku XX w. Mimo podwyższenia o jedną kondygnację zachował swój późnobarokowy, XVIII-wieczny kształt. Jego piwnice pamiętają XV w. Na niezwykle bogato zdobionej elewacji wyróżnia się **gzyms kordonowy**, półkoliście wygięty nad wejściem. Dostrzeżemy pod nim figurę Chrystusa Dobrego Pasterza oraz portal. Uwagę zwracają również **półkoliste narożniki** budynku.

W muzealnych wnętrzach zobaczymy nie tylko pamiątki po pochodzącym ze Skoczowa pisarzu Gustawie Morcinku. Eksponaty przybliżają również pradzieje ziemi skoczowskiej oraz rzemiosło Śląska Cieszyńskiego.

Wracamy na rynek i wchodzimy w ulicę Bielską. Warto zwrócić uwagę na ozdobne elewacje **budynków nr 18 i 20**. Ulicą poprzeczną dochodzimy do ulicy Kościelnej,

którą idziemy w prawo w kierunku kościoła. Tuż przy nim znajdziemy ciekawy **przykład zabudowy modernistycznej (dom nr 11)**. Jest surowy, zdobią go jedynie pionowe gzymsy, dzieląc budynek symetrycznie na dwie połowy. Obiekt powstał w 1933 r.

Dochodzimy do **świątyni pw. św.św. Apostołów Piotra i Pawła**. Znajdujące się przy kościele **rzeźby** pochodzą z 2. poł. XVIII w. i przedstawiają św. Jana Nepomucena, Jana Kantego, Jana Sarkandra oraz Piotra z Alkantary.

Budowla jest już piątą świątynią, która stoi w tym miejscu. Cztery poprzednie strawiły pożary. Obecna powstała w 1762 r. w stylu późnobarokowym. Jest to budowla trójnawowa. W jej wnętrzu zobaczymy m.in. rokokową **ambonę** z 1842 r., **obraz MB Skoczowskiej** z 1737 r. (w ołtarzu bocznym) oraz wiele **obrazów i figur** nawiązujących do życia św. Jana Sarkandra. Od 2012 r. w złotym relikwiarzu przechowywany jest także **fragment materiału nasączony krwią Jana Pawła II**.

Z kościoła idziemy ulicą Objazdową w kierunku ronda i dalej aż do miejsca, gdzie

Muzeum im. Gustawa Morcinka
w Skoczowie, fot. Tomasz Maciejczyk

skręcając w prawo, rozpoczniemy wspinaczkę na wzgórze **Kaplicówka** (poinformują nas o tym odpowiednie tablice). To jedno z najważniejszych miejsc w najnowszych dziejach miasta. To tutaj 22 maja 1995 r. Jan Paweł II odprawił mszę, w której uczestniczyło 300 tys. wiernych (więcej zob. ramka *Skoczowski święty*, s. 82).

Na szczycie wzgórza wznosi się **kaplica św. Jana Sarkandra**, w której wnętrzu znajduje się kopia cudownego obrazu MB Pompejańskiej. Wybudowano ją w 1934 r. w stylu

panującego wówczas modernizmu. Tuż obok stoi **krzyż** przywieziony tu z lotniska Katowice-Muchowiec, gdzie również odbywało się spotkanie z papieżem. Miejsce, w którym ustawiony był ołtarz papieski, upamiętnia monument. Z Kaplicówki podziwiać możemy wspaniałą panoramę Skoczowa i Beskidów.

Z Kaplicówki schodzimy ulicą Z. Kossak-Szatkowskiej. Natrafiamy tu na ewangelicko-augsburski **kościół pw. Świętej Trójcy**. Zbudowano go w 1865 r. wg projektu wiedeńskiego architekta Horky'ego. Świątynia

Gustaw Morcinek

Pisarz urodził się w Karwinie (1891), ale swoje najbardziej twórcze lata spędził w Skoczowie, gdzie od 1919 r. pracował jako nauczyciel w liceum. To tu powstała jego najsłynniejsza nowela: *Łysek z pokładu Idy*. W twórczości czerpał sporo z codziennego życia mieszkańców Śląska Cieszyńskiego oraz z tutejszych podań i legend. Jedną z nich, opowiadającą o zbójcy – odpowiedniku tatrzańskiego Janosika, była inspiracją do napisania powieści dla młodzieży *Ondraszek*.

Wojnę Morcinek spędził w obozach koncentracyjnych. Po jej zakończeniu na stałe zamieszkał w Katowicach. Zmarł w Krakowie, a pochowany został w Cieszynie.

Wnętrze kościoła pw. św.św. Piotra
i Pawła w Skoczowie,
fot. Tomasz Maciejczyk

Ścieżka na Kaplicówkę,
fot. Tomasz Maciejczyk

Kościół pw. Znalezienia Krzyża
Świętego w Skoczowie,
fot. Tomasz Maciejczyk

ma styl eklektyczny z mocnymi akcentami neogotyckimi. Była dwukrotnie zniszczona: po raz pierwszy spłonęła podczas czeskiego ostrzału artyleryjskiego w 1919 r., kolejnego zniszczenia dokonały w 1945 r. pociski Armii Czerwonej. W 1995 r. w drodze na Kaplicówkę zatrzymał się w świątyni Jan Paweł II. Zaproszony został przez

społeczność ewangelicką do wspólnego odmówienia modlitwy *Ojcze nasz*.

Wchodzimy w ulicę Cieszyńską, a następnie skręcamy w prawo, w ulicę Mickiewicza. Na skrzyżowaniu znajdziemy **monument** wskazujący miejsce, gdzie przed II wojną światową stała synagoga. Mijamy ulicę Szpitalną. Jej nazwa nie jest przypadkowa. Od XV w. funkcjonował tu niewielki szpital, którego elementem była kaplica. Pamiątką po niej jest mały **kościółek pw. Znalezienia Krzyża Świętego**. W świątyni, która dawniej stała w jego miejscu, ochrzczono Jana Sarkandra. Pierwotna budowla mogła powstać nawet w XII w., a obecna pochodzi z XIX w. Sklepienie nad nawą we wnętrzu zdobią wykonane w XX w. malowidła przedstawiające życie św. Jana Sarkandra.

Wracamy na ulicę Mickiewicza. Tu natrafiamy na neoklasycystyczny **budynek nr 14**, wzniesiony w 1901 r. dla dawnego sądu grodzkiego. Dziś działa w nim poczta. Warto również zwrócić uwagę na **architekturę modernistyczną**, którą reprezentują **budynki nr 17, 22, 26, 32 i 35**.

Kaplica i krzyż na wzgórzu Kaplicówka,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

CIEKAWY Miejsca w gminie

OCHABY - KONIE I DINOZAURY

W Ochabach znajduje się słynna **stadnina koni** powołana do życia w 1952 r. Jako jedyna w Polsce hodowała konie angloarabskie typu francuskiego. Te wspaniałe konie sportowe wyróżniają się dobrym charakterem, urodą i dużym temperamentem. Przy stadninie utworzono ośrodek sportów konnych.

Od 2010 r. gospodarstwo należy do prywatnego właściciela, który na przyległym do stadniny terenie zbudował park rozrywki i edukacji. W **Dream Parku Ochaby** znajdziemy m.in. park miniatur, park linowy czy kino 6D, jednak największe atrakcje to park dinozaurów oraz prehistoryczne oceanarium, gdzie można poznawać życie pradawnych morskich stworzeń (więcej o Dream Parku zob. ramka *Dream Park Ochaby*, s. 121).

Z zabytków miejscowości warto wymienić **kościół pw. św. Marcina**. Parafię założono tu już na przełomie XIV i XV w. Obecną świątynię wybudowano w latach 1807–10.

PIERŚCIEC

W wiosce stoi jedno z nielicznych w Polsce **sanktuariów św. Mikołaja**. Kult tego popularnego świętego trwa tu nieprzerwanie od 400 lat. Wiąże się on z pożarem wsi w 1616 r. Spłonęły wówczas wszystkie zabudowania, z pożogi uratowała się jedynie

Kościół pw. Świętej Trójcy w Skoczowie,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

figura świętego. Uznano to za znak i do dziś miejscowy kościół odwiedzany jest przez pielgrzymów.

WILAMOWICE

W miejscowości natrafimy na ciekawy **cmentarz żydowski**. Macewy ułożone są tu w formie okręgu. W jego centralnym punkcie znajduje się **pomnik** upamiętniający ofiary Holokaustu. Nie jest to oryginalne umiejscowienie żydowskich nagrobków, cmentarz został bowiem rozebrany podczas II wojny światowej. Odbudowano go w latach 50. XX w., ale po opuszczeniu przez Żydów Skoczowa zaczął popadać w ruinę. Uporządkowano go w 1996 r., ustawiając ocalałe macewy w formie okręgu. Na terenie cmentarza natrafimy też na **aleję dwunastu stuipięćdziesięcioletnich lip** – pomnik przyrody.

Kościół pw. św. Mikołaja w Pierśc, fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

W Dream Parku Ochaby, fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

SZLAKI TURYSTYCZNE I ŚCIEŻKI EDUKACYJNE

W Skoczowie znajdzie coś dla siebie zarówno pieszy turysta, który pragnie przemierzać z plecakiem długie kilometry szlaku, jak i ten, który wpada tu jedynie na popołudniowe przechadzki ścieżkami edukacyjnymi i krótkimi trasami. Są też interesujące i zróżnicowane trasy rowerowe oraz szlaki poprowadzone z myślą o miłośnikach narciarstwa biegowego.

TRASY I ŚCIEŻKI ROWEROWE

Przez gminę Skoczów przebiegają trasy rowerowe wyznaczone w ramach szlaków Euroregionu Śląsk Cieszyński: subtrasa **24 C** (czerwona) z Chałup do Jasnowic oraz subtrasa **11 Y** (żółta) z Cieszyna do Strumienia.

Ścieżki rowerowe wałami wiślanymi

Po obu stronach rzeki biegną utwardzone ścieżki przygotowane z myślą o rowerzystach latem i narciarzach biegowych

zimą. Trasy łączą **stadninę koni w Ochabach z Harbutowicami**. Każda ma ok. 9 km długości. Najbardziej urokliwym odcinkiem ścieżki na lewym wale jest odcinek od mostu na ulicy Bielskiej do Harbutowic przebiegający tonącymi w zieleni parkowymi ścieżkami i pozwalający cieszyć się nieskazitelnymi panoramami.

SZLAKI PIESZE

Szlak zielony

Szlak przygotowany na jednodniową wycieczkę. Nie jest trudny, ale na turystę czeka tu kilka stromych podejść (np. na szczyt **Zebrzydki** – 577 m n.p.m.). **Należy zwrócić szczególną uwagę na miejsca zmiany oznakowania szlaku.** Początkowo idziemy **zielonym** szlakiem, mijając Zebrzydkę, dochodzimy do znaku **czerwonego** i nim idziemy już do samego **schroniska na Błatniej**. **Przebieg: Skoczów – Górki Wielkie – schronisko na Błatniej; długość: 15 km (5 godz. marszu)** Oznakowanie: kolor zielony, przechodzący potem w czerwony

Do zobaczenia na trasie Panoramy górskie pasma Klimczoka i Szynszelni.

Górki Wielkie: Centrum Kultury i Sztuki „Dwór Kossaków”.

Schronisko na Błatniej: malowniczo położony, wybudowany w latach 30. XX w. obiekt z 50 miejscami noclegowymi.

Szlak żółty

Trasa łączy spokojny spacer brzegiem Wisły z wymagającym nieco wysiłku podejściem na **Równicę** (885 m n.p.m.). Dobre połączenie z Ustronia do Skoczowa powoduje, że jest to ciekawa propozycja na niedzielną wyprawę ze starszymi dziećmi, podczas której połączyć można trudy górskiej wędrowki z korzystaniem z atrakcji parku rozrywki na Równicy.

Przebieg: Skoczów – Lipowiec – Równica; długość: 11 km (4 godz. marszu)

Oznakowanie: kolor żółty

Do zobaczenia na trasie Malownicze panoramy północnej części Beskidu Śląskiego i doliny Wisły.

Równica: park rozrywki i schronisko oferujące 48 miejsc noclegowych.

Pomnik Gustawa Morcinka,
fot. Tomasz Maciejczyk

SZLAKI SPACEROWE

Szlak morcinkowski

Trasa znajduje się w Skoczowie i powstała, aby przybliżyć obecność w tym mieście Gustawa Morcinka (więcej zob. podrzdz. *Spacer po Skoczowie*, s. 83, i ramka *Gustaw Morcinek*, s. 86). Podczas 3-kilometrowego spaceru poznajemy miejsca związane z pisarzem. Oznakowanie: kolor czerwony

Przebieg szlaku

1. **Muzeum im. Gustawa Morcinka**, ul. Fabryczna 3.
2. **Stoneczna Willa**. To dom, który pisarz wybudował w latach 1932–33. Pieniądze na

budowę pochodziły m.in. z nagrody literackiej, jaką otrzymał za powieść *Wyrębany chodnik*. Po śmierci Morcinka w 1964 r. mieściło się tu pierwsze muzeum pisarza (ul. Leśna 2).

3. **Kamienica**, w której Gustaw Morcinek wynajmował pokój w latach 1919–25 (ul. Krzywa 16).
4. **Dom**, w którym pisarz wynajmował mieszkanie w latach 1930–34 (ul. Mickiewicza 39).
5. **Ulica Gustawa Morcinka** na osiedlu Górny Bór.
6. **Szkoła Podstawowa nr 1 im. G. Morcinka** (ul. Mickiewicza 11). Autor pracował tu jako wykładowca języka polskiego i historii. Zarządzał też biblioteką i był organizatorem szkolnych inicjatyw kulturalnych. Na ścianie znajdziemy wmurowaną tablicę z popiersiem pisarza.
7. **Kamienica**, w której pisarz wynajmował mieszkanie w latach 1927–29 (ul. Szpitalna).
8. **Dom**, w którym mieszkał Morcinek w trakcie swego krótkotrwałego związku małżeńskiego z Zuzanną Lazarówną (ul. Szpitalna).
9. **Pomnik Gustawa Morcinka** (ul. Mickiewicza). Monument odsłonięto w 1987 r., a zaprojektował go prof. Jan Kucz z warszawskiej ASP.

Szlak sarkandrowski

Szlak znajduje się w Skoczowie i ma za zadanie przybliżyć związki z tym miastem św. Jana Sarkandra (więcej zob. podrzdz.

Wnętrze kościoła pw. św.św. Piotra i Pawła, fot. Tomasz Maciejczyk

Spacer po Skoczowie, s. 83, i ramka *Skoczowski święty*, s. 82). Kult męczennika trwający nieprzerwanie od XVIII w. przyczynił się do powstania w mieście wielu miejsc wspominających jego obecność. Poznamy je podczas spaceru skoczowskimi uliczkami o długości 4,2 km.

Oznakowanie: kolor żółty

Przebieg szlaku

1. **Dom urodzenia Jana Sarkandra** (Rynek 2).
2. **Obraz świętego** na ratuszowej wieży (Rynek 1).
3. **Kościół pw. św.św. Apostołów Piotra i Pawła**. We wnętrzu znajdziemy relikwie świętego, poświęcony mu ołtarz z figurą nawiązującą do tej z grobu Sarkandra w Ołomuńcu, na sklepieniu znajdują się obrazy przedstawiające sceny z jego życia (wyjazd z matką do Przybora, pielgrzymka na Jasną Górę, męczeńska śmierć). Przed kościołem stoi figura przedstawiająca świętego.
4. **Kaplica św. Jana Sarkandra** na wzgórzu Kaplicówka.

5. **Kościół pw. Znalezienia Krzyża Świętego** – miejsce, gdzie święty przyjmował pierwsze sakramenty i uczęszczał na mszę.

6. **Ulica św. Jana Sarkandra**. Ulica łączy miejsce urodzenia świętego z miejscem jego chrztu.

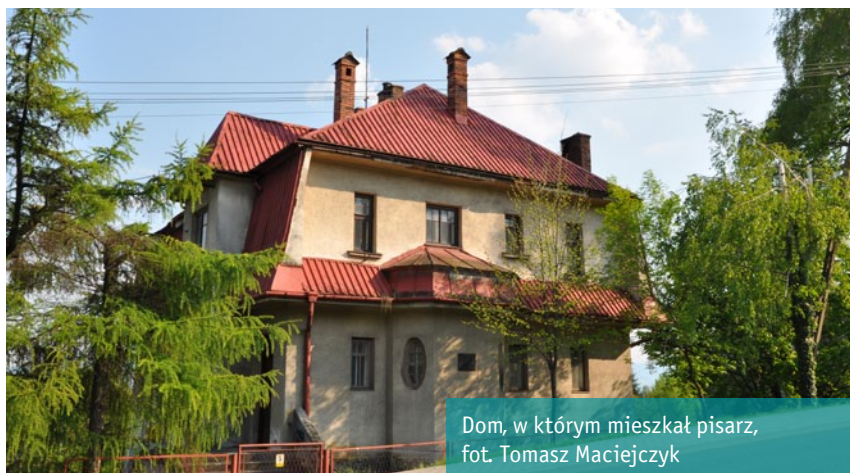
7. **Budynek Caritas**. Dawny prowadzony przez boromeuszki dom sierot katolickich, którego patronem był Jan Sarkander. Teraz jest to Dom Opieki Społecznej dla Dzieci, wciąż prowadzony przez siostry (ul. Mickiewicza 36).

8. **Figura św. Jana Sarkandra** przy ul. Mickiewicza (powstała w 1890 r.).

9. **Dom Sióstr Służebniczek**. Dom funkcjonujący pod patronatem świętego (ul. Mickiewicza 45).

Spacerowy Szlak Skoczowskich Zabytków

Trasa przybliży najważniejsze zabytki miasta i prowadzi przez istotne dla jego historii miejsca (więcej zob. podrzdz.

Dom, w którym mieszkał pisarz,
fot. Tomasz Maciejczyk

Krzyż i kaplica na Kaplicówce,
fot. Tomasz Maciejczyk

Spacer po Skoczowie, s. 83). Trasa ma długość 3 km.

Oznakowanie: kolor niebieski

Przebieg szlaku

1. **Ratusz** (Rynek 1).
2. **Dom urodzenia św. Jana Sarkandra** (Rynek 2).
3. **Fontanna** z figurą Jonasza (Trytona).
4. **Secesyjne kamienice** na wschodniej pierzei rynku.
5. **Kamienica nr 5** przy ul. Fabrycznej (**Muzeum im. Gustawa Morcinka**).
6. **Ulica Zamkowa** (łącznik pomiędzy ulicami Bielską a Garbarską – dawniej ulica biegła na tyłach skoczowskiego zamku).
7. **Szkoła** przy ul. Bielskiej.
8. Miejsce, w którym stał do 1938 r. **zamek piastowski**.

Miejsce, gdzie dawniej stała synagoga w Skoczowie, fot. Tomasz Maciejczyk

9. **Secesyjne kamienice nr 18 i 20** przy ul. Bielskiej.
10. **Kościół pw. św.św. Apostołów Piotra i Pawła** (ul. Szpitalna).
11. **Kaplica św. Jana Sarkandra** (wzgórze Kaplicówka).
12. Ewangelicko-augsburski **kościół Świętej Trójcy** (ul. Zofii Kossak-Szatkowskiej).
13. **Kamienny krzyż** (ul. Cieszyńska) postawiony w 1865 r. na dawnych rogatkach miasta.
14. **Pomnik** upamiętniający skoczowską synagogę (ul. Mickiewicza).
15. **Ulica Mickiewicza** – reprezentacyjna arteria miasta, przy której od XIX w. powstawały gmachy najważniejszych miejskich instytucji.
16. **Secesyjne kamienice** przy ul. Mickiewicza (**pod nr.: 7, 9, 11, 12 13, 17, 19, 21, 23, 25**).
17. **Pomnik Poległym za polskość Śląska**. Obelisk pochodzi z 1961 r. i stanął w miejscu dawnego pomnika, który postawiono w 5. rocznicę bitwy pod Skoczowem (został on rozebrany przez hitlerowców).

Szlak Utopcowy

To potraktowana z przymrużeniem oka propozycja 5-kilometrowego spaceru nadwodnymi zakątkami Skoczowa. Jest to trasa rekreacyjna, pokazująca wypoczynkowe walory miasta.

Oznakowanie: kolor niebieski

Kim jest Utopiec?

Nie ma chyba na Górnym Śląsku mostku, rzeczki, stawu czy bagniska, gdzie nie mieszkałby **Utopiec**, czyli złośliwa postać lubiąca wszystko co związane z wodą. Utopce zazwyczaj nie mają miłego charakteru. Pomagają w zatapianiu łąk, swoim żabim wyglądem lubią straszyć małe dzieci, a wracających na podwójnym gazie z „szynku” mężczyźni potrafią nawet ściągnąć z mostu do wody i utopić. Podobno najłatwiej zobaczyć je podczas nowiu. Lubią wychodzić wówczas z wody i przesiadywać na łące, wpatrując się w mrok.

Przebieg szlaku

1. **Fontanna Jonasza** przy rynku.
2. **Most na Wiśle** przy ul. Bielskiej.
3. **Kładka na Wiśle** przy ul. Sportowej (w pobliżu stadionu oraz krytej pływalni Delfin).
4. **Park** nad Wisłą.
5. **Skatepark**.
6. **Okolice stawów na Górnym Borze** (wiosną kwitną tu zawilce i kaczeńce, rosną też okazałe drzewa).
7. **Fabryka kapeluszy Polkap**. Produkuje się tu kapelusze od 1924 r., wciąż z zachowaniem tradycyjnych technologii.

W Skoczowie wytyczone zostały dwie trasy przeznaczone do **narciarstwa biegowego**. Każda bierze swój początek przy **kaplicy św. Jana Sarkandra na Kaplicówce**. Obie

mają charakter pętli i biegną malowniczymi terenami wokół wzgórz. Trasa zielona ma długość 3,5 km, a żółta – 1,9 km.

PRZYDATNE ADRESY

Informacja turystyczna – ARTadres Biuro Promocji i Informacji w Skoczowie, Rynek 18, 43-430 Skoczów, tel./faks: 33 8533854 w. 137, e-mail: artadres@um.skoczow.pl, promocja@um.skoczow.pl, www.skoczow.pl, czynne: pn.–pt. 9.00–16.00

AGROTURYSTYKA, HOTELE, PENSJONATY

Dom przyjąć Mewa, Harbutowice 250, tel.: 601154506, www.restauracjamewa.pl

Impreza w gminie Skoczów –
Dożynki 2012,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Ośrodek wypoczynkowo-konferencyjny H2O, ul. Ochabska 133, Kiczycze, tel.: 33 853 5834

Agroturystyka Olszynka, ul. Kameralna 15, Ochaby Małe, tel.: 513096955, www.olszynka.ochaby.pl

Agroturystyka Mustang, ul. Kolonijna 14, Ochaby Małe, tel.: 33 8535567, 516176024, www.agroturystyka-mustang.pl

Kemping Ochaby, Ochaby Małe, tel.: 662742501, 880158229, www.kmgjarzabek.pl

Zajazd Na Kamieńcu, ul. Dębowiecka 2, Ochaby Małe, tel.: 33 8533458, 33 8535761, www.zajazdnakamienicu.pl

Zajazd Pod Delfinem, Ochaby Małe, ul. Główna 14, tel.: 33 8535643, www.zajazdpoddelfinem.pl

Gościniec Karet, ul. Ustrońska 10, Skoczów, tel.: 33 8533481, 502606661, www.karet.skoczow.pl

Stary Dworek, Spokojna 27, Skoczów, tel.: 502941030, www.starydworek.skoczow.pl

Motel Olivia, ul. Górny Bór 23, Skoczów, tel.: 33 8532215, www.fatex.go3.pl

Apartament Nina, ul. Górecka 6a, Skoczów, tel.: 502585777, www.apartament.skoczow.pl

Agroturystyka Gajówka, Bładnice Dolne 136, Skoczów, tel.: 33 8569939, 600953257, www.gajowka.skoczow.pl

PUBY, RESTAURACJE

Restauracja w domu przyjąć Mewa, Harbutowice 250, tel.: 601154506, www.restauracjamewa.pl

Zajazd Na Kamieńcu, ul. Dębowiecka 2, Ochaby Małe, tel.: 33 8533458, 33 8535761, www.zajazdnakamienicu.pl

Zajazd Pod Delfinem, Ochaby Małe, ul. Główna 14, Skoczów, tel.: 33 8535643, www.zajazdpoddelfinem.pl

Gościniec Karet, ul. Ustrońska 10, Skoczów, tel.: 33 8533481, 502606661, www.karet.skoczow.pl

Gospodarstwo rybackie Pod Borem, Ochaby Wielkie, ul. Podbór, tel.: 797231791, e-mail: dorota.kryjak@wp.pl, www.rybyochaby.pl

Karczma regionalna Stary Dworek, Spokojna 27, Skoczów, tel.: 502941030, www.starydworek.skoczow.pl

Restauracja Nova, ul. Mickiewicza 20, Skoczów, tel.: 33 8584023, www.restauracja-nova.pl

Restauracja Staropolska, ul. Osiedlowa 6, Skoczów, tel.: 33 4792288

Pizzeria Verona, ul. Gustawa Morcinka 16, Skoczów, tel.: 33 8532631, 603837662, www.pizzeriaverona.net

Restauracja Sadyba, Rynek 7, 43-430 Skoczów, tel.: 33 8530508

Restauracja English Pub, ul. Fabryczna 3, 43-430 Skoczów, tel.: 33 8533723, www.englishpub.pl

Bar Jagoda, ul. Targowa 8, Skoczów, tel.: 783524632, www.jagoda.skoczow.pl

Pizzeria u Wiktora, Leśna 20a, Skoczów, tel.: 33 8551604, 530933226, www.pizzeriau-wiktora.pl

Restauracja przy motelu Olivia, ul. Górny Bór 23, Skoczów, tel.: 33 8532215, www.fatex.go3.pl

TelePizzeria, ul. Stalmacha 28A, Skoczów, tel.: 33 8530740, www.telepizzeria.net

Restauracja Baldi, Harbutowice 20, Skoczów, tel.: 33 8584504, 792454008, www.restauracja.baldi.net.pl

GMINA BRENNA

To jeden z najpiękniejszych zakątków Cieszyńskiej Krainy. Gmina **Brenna**, położona na osi rzeki Brennicy i otoczona z trzech stron wzniesieniami Beskidu Śląskiego, stanowi doskonałą bazę wypadową w te góry. Jest również jedną z najważniejszych bezskidzkich miejscowości wypoczynkowych. W skład gminy wchodzi trzy miejscowości: Brenna, Górki Małe i Górki Wielkie. Gminę zamieszkuje niewiele ponad 10 tys. osób.

HISTORIA BRENNEJ

Początki Brennej sięgają przełomu XV i XVI w. Wcześniej na kartach historii pojawiła się sąsiednia wioska Górki. Powstanie Brennej wiązało się z utworzeniem tu przez księcia cieszyńskiego huty szkła, w której piec opalano drewnem z tutej-

Rzeka Brennica, fot. Tomasz Maciejczyk

szych lasów. W 1490 r. książę cieszyński Kazimierz II zapisał połowę wsi swej żonie Salomenie z Vrhlabí. Wiadomo też, że w 1556 r. książę Wacław III Adam przekazał Brenną Wacławowi Wodzie z Kojkowic. To również czasy, kiedy na te tereny przybywać zaczęli pierwsi **osadnicy z Wołoszczyzny i Siedmiogrodu** (dzisiejsza Rumunia). Byli to wędrowni pasterze trudniący się wypasem kóz i owiec, z których pozyskiwali mięso, mleko do wyrobu serów oraz wełnę (tutejsza ludność nazwała ich „wałachami”). Wypasy umożliwiały rozległe łąki, powstałe w wyniku karczowania lasów. Jednocześnie nie były to tereny sprzyjające osadnikom nizinym. Gleby pod uprawę były marne, a klimat surowszy niż na nizinach.

W latach 1573–77 Brenna należała do skoczowsko-strumieńskiego państwa stanowego. Wiadomo też, że w 1621 r. wciąż funkcjonowała tu huta szkła, gdzie wyrabiano m.in. szklanki do piwa i wina.

W połowie XVII w. Brenna weszła w skład komory cieszyńskiej. Wśród jej mieszkańców dominowali górale wywodzący się z przybyłych tu Wołochów. Ich szatały spo-

tkać można było na większości okolicznych stoków.

W XX w. rozpoczął się okres przeobrażenia Brennej ze wsi o charakterze pasterskim w miejscowość letniskową. Ten proces przebiegał w I oraz II wojnie światowej.

Podczas II wojny światowej okolice Brennej, ze względu na swój górzisty charakter, były silnym ośrodkiem partyzanckiego ruchu oporu. Starcia z nazistami trwały tu od 1941 r. do ofensywy radzieckiej. Ostateczne wyzwolenie wsi nastąpiło 30 kwietnia 1945 r.

CIEKAWY Miejsca W BRENNEJ

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. JANA CHRZCICIELA

Mieszkańcy Brennej od czasów średniowiecza nie posiadali swojej parafii, uczęszczali do kościoła w pobliskich Górkach Wielkich. Świątynię postawiono tu dopiero w latach 1793–96. Uwagę przykuwa jej bogaty wystrój. W głównym ołtarzu znajduje się **obraz** przedstawiający chrzest Chrystusa. Jest

Gmina Brenna – panorama,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

tu także sporo regionalnych nawiązań, m.in. obrazy MB Szkaplerznej i św. Jana Sarkandra. Autorem większości malowideł jest cieszyński artysta Stanisław Jastrzębski. **Ambona** pochodzi z XIX w. i ozdobiona jest postaciami ewangelistów oraz Dobrego Pasterza.

KOZIA ZAGRODA

To niezwykle miejsce znajdziemy *vis-à-vis* kościoła po drugiej stronie rzeki Brennicy. W zrekonstruowanej góralskiej zagrodzie poznamy wszystko co najlepsze w kulturze mieszkańców Beskidu Ślą-

Kościół pw. św. Jana Chrzciciela
w Brennej, fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Kozia Zagroda to także miejsce, gdzie odbywają się **warsztaty dla dzieci**. Przedszkolaki i uczniowie zobaczą, jak wyrabia się sery czy jak powstaje chleb, a dzięki wystawom odwiedzający Kozią Zagrodę dowiedzą się, jak żyli dawni mieszkańcy tych gór.

OBSERWATORIUM NIETOPERZY

W gminie Brenna, w gimnazjum w Brennej znajduje się jedyne w Polsce obserwatorium nietoperzy. Dzięki projektowi „Ochrona nietoperzy w Gimnazjum w Brennej” każdy może z bliska przyjrzeć się tym niezwykłym latającym ssakom. Ekspertyza chiropterologiczna wykazała, że poddasze budynku zamieszkują dwa gatunki nietoperzy podlegające ochronie ścisłej: podkowiec mały i nocek duży.

CIEKAWY Miejsca w gminie

KOŚCIÓŁ PW. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH W GÓRKACH WIELKICH

Kościół zbudowano w XV w. w stylu gotyckim. Zapewne wcześniej stała tu kaplica.

skiego. Oczywiście króluje tu regionalna kuchnia. Można spróbować tradycyjnych dań beskidzkiej kuchni, jak **francek** czy **gicz jagnięca**. Specjalnością są oczywiście **kozie sery** (z mleka pochodzącego od kóz mieszkających w zagrodzie) i dania na nich oparte.

Kozia Zagroda w Brennej
fot. Tomasz Maciejczyk

Kościół pw. Wszystkich Świętych
w Górkach Wielkich,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Kościół był dwukrotnie gruntownie przebudowywany: w XVII i XIX w. Pamiątką po pierwotnym kościele jest późnogotycki **portal zakrystyjny** ozdobiony herbem rodu Góreckich. We wnętrzu znajdziemy XVII-wieczną **chrzcielnicę**, barokową **ambonę** z XVIII w. oraz **ołtarz główny** z XIX w. Płyta nagrobna wmurowana w bramę wejściową prowadzącą na teren kościoła należy do dawnego właściciela wsi Henryka Góreckiego i pochodzi z 1682 r.

Co ciekawe, kościół należy do obszaru **Natura 2000**, jego strych jest bowiem najcenniejszym w regionie siedliskiem nietoperzy.

„DWÓR KOSSAKÓW” W GÓRKACH WIELKICH

To miejsce magiczne – w nowocześnie adaptowanych ruinach dworu z XVIII w. należącego dawniej do Tadeusza Kossaka (brata bliźniaka Wojciecha – znanego malarza) funkcjonuje **Centrum Kultury i Sztuki „Dwór Kossaków”**. Odbývają się tu plenery malarskie i rzeźbiarskie, koncerty i spektakle. Działa tu też galeria sztuki. Rzeźby stoją także w przypałacowym **parku**. Szczególną uwagę przykuwają niezwykle dzieła autorstwa rzeźbiarza Tomasza Koclegi, których tematem jest bliskość.

„Dwór Kossaków” w Górkach Wielkich,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Obiektem zajmuje się Fundacja im. Zofii Kossak. Postać pisarki przybliżają odwiedzającym pamiątki po niej fototapety, a także archiwalne nagrania z jej wypowiedziami.

Dwór został zbudowany w XVIII w. przez Hieronima Markłowskiego. Gdy obiekt przeszedł w ręce Habsburgów, zamieniono go na spichlerz komory cieszyńskiej. W 1922 r., po utracie swoich dóbr na Wołyniu w wyniku rewolucji bolszewickiej dwór wynajął Ta-

deusz Kossak. Trzy lata później jego córka Zofia wzięła w nim ślub z Zygmuntem Szatkowskim. Do wybuchu II wojny światowej kwitło tu bogate życie artystyczne. W 1939 r. rodzina została zmuszona do opuszczenia domu, który przejęli Niemcy. Dwór został spalony w 1945 r. Za życia pisarki nie ziściły się jej marzenia o odbudowie domu. Dopiero w 1989 r. spadkobiercy Zofii i Zygmunta postanowili przywrócić to miejsce do życia.

Parkowe rzeźby, fot. Tomasz Maciejczyk

Alek, Rudy i Zośka w Górkach Wielkich

Przed laty we wsi funkcjonowała stacja harcerska założona przez **Aleksandra Kamińskiego**, autora *Kamieni na szaniec*. Mieściła się w modernistycznym budynku zaprojektowanym przez Bogdana Laszczkę. Ośrodkiem harcerskim kierował druh Aleksander Kamiński („Kamyk”). To tutaj swoje ostatnie wakacje spędzili bohaterowie jego książki: Alek, Rudy i Zośka z Szarych Szeregów.

Po wojnie stacja została przekształcona w sanatorium dla dzieci. Dziś zapomniany obiekt niszczeje, ale o jego dawnej świetności nie pozwala zapomnieć Fundacja im. Zofii Kossak, organizując tu m.in. spektakle i spotkania.

CHLEBOWA CHATA W GÓRKACH MAŁYCH

To prawdziwe królestwo **chleba**. Wszystko w tym miejscu obraca się wokół **pieca** do jego wypiekania. Przepisy, wg których Marian i Jadwiga Dyduśowie wypiekają swoje kulinarne dzieła, mają często po kilkaset lat. Turyści nie tylko mogą tu spróbować świeżego chleba czy podplomyków z własnej roboty z masłem lub smalcem, ale też dowiedzieć się, jak na dawnej wsi beskidzkiej powstawał chleb, jakie tradycje wiązały się z jego pieczeniem i spożywa-

niem. Odwiedzający mogą spróbować swoich sił w młóceniu cepami, mieleniu zbóż w żarnach czy odsiewaniu mąki.

SZLAKI TURYSTYCZNE I ŚCIEŻKI EDUKACYJNE

Z uwagi na swoje położenie gmina Brenna jest miejscem wprost stworzonym do uprawiania różnorodnych form aktywnego wypoczynku. Ciekawe szlaki znajdują tu zarówno

fani trekkingu i nordic walkingu, jak i rowerzyści, narciarze biegowi oraz „niedzielní” spacerowicze. Na turystów czeka sieć szlaków pieszych i rowerowych oraz ścieżek tematycznych.

SZLAKI ROWEROWE

Brenna Centrum – Górki Wielkie

Oznaczony kolorem czarnym szlak wiedzie drogami szutrowymi oraz boczną drogą asfaltową. To krótka i łatwa trasa biegnąca częściowo **wzdłuż rzeki Brennicy**.

Międzynarodowy szlak Kraków – Morawy – Wiedeń

Przez Brenną przebiega fragment szlaku sieci Greenways. Na terenie gminy biegnie on z **Czarnego Lasu do ulicy Szpotawickiej w Górkach Wielkich**.

SZLAKI PIESZE

Brenna-Centrum – Błatnia

Czas przejścia: 1 godz.

Oznaczenie: kolory czarny i zielony
To krótka, lecz wymagająca wyprawa na szczyt góry **Błatnia** (917 m n.p.m.). Nagrodą za trud wspinaczki są wspaniałe widoki rozciągające się z wierzchołka, zwłaszcza na Klimczok i Skrzyczne. Przy dobrej pogodzie widać nawet wierzchołki słowackiej Małej Fatry.

Brenna-Centrum – dolina Hołcyny – Kotarz

Czas przejścia: 2 godz.

Oznaczenie: kolor niebieski

To bardzo zróżnicowany szlak. Podczas zaledwie kilkukilometrowej wędrowki zasmakujemy spokojnego marszu asfaltami i szutrami nad Brennicą, zwiedzimy kościół pw. św. Jana Chrzciciela z XVIII w., odwiedzimy przystań kajakową, spróbujemy ostrej wspinaczki, poznamy skalne osuwiska i zobaczymy malownicze samotne drzewo na Hali Jaworowej, która jest jednocześnie jednym z największych i najstarszych miejsc wypasu owiec na terenie Brennej. Na szczycie **Kotarza** (974 m n.p.m.) znajdziemy ciekawostkę – Ołtarz Europejski.

Brenna-Centrum – Stary Groń

Czas przejścia: 1 godz.

Oznaczenie: kolor zielony
Szlak jest krótką górską wycieczką, która na niemal całej swej długości jest niezbyt wymagającym podejściem na szczyt **Starego Gronia** (792 m n.p.m.). Warto wspomnieć, że górę tę uznaje się za **najstarszy w Brennej ośrodek szalaństwa**. Pierwszy szałas miał założyć tu w XVII w. niejaki Gawlas. Z polan podszczytowych, na których dawniej wypasano owce, rozciągają się znakomite beskidzkie panoramy.

Brenna-Centrum – Stary Groń – Trzy Kopce Wiślańskie

Czas przejścia: 3 godz. 15 min

Oznaczenie: kolor zielony
Szlak jest rozwinięciem poprzedniej wycieczki, jednak od szczytu Starego Gronia wędrujemy przez Gronik na **Trzy Kopce Wiślańskie** (810 m n.p.m.) do **schroniska Telesforówka**. Nazwa szczytu pochodzi od znajdujących się tu kiedyś granicznych kopców trzech miejscowości: Brennej, Wisły i Ustronia.

Chlebowa Chata w Górkach Małych,
fot. Tomasz Maciejczyk

Ołtarz z kamieni całego świata

Na szczycie Kotarza stoi ciekawy ołtarz. Inicjatorem jego budowy był ewangelicki ksiądz Jan Byrt. Do budowy posłużyły kamienie nadestane z całej Polski oraz z kilkunastu krajów Europy. Wmurowano w niego również kamień z Mount Everestu, kamienie z ruin World Trade Center, a nawet fiołki z ziemią z Czarnobyla oraz fragmenty meteorytów. Ołtarz jest miejscem ekumenicznych modlitw ludzi różnych wyznań.

Kościół pw. św. Jana Nepomucena
w Brennej-Leśnicy,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Brenna-Ośrodek Zdrowia – Błatnia

Czas przejścia: 1 godz. 45 min

Oznakowanie: kolor zielony

Szlak o średnim stopniu trudności, w większości oparty o wspinaczkę na górę **Błatnia** (917 m n.p.m.). Na szczycie, obok **schroniska PTTK na Błatniej**, czekają na turystów piękne beskidzkie panoramy.

Brenna-Ośrodek Zdrowia – Równica

Czas przejścia: 2 godz.

Oznakowanie: kolor zielony

Szlak nosi imię Edmunda Kaźmierczaka – inicjatora budowy schroniska na Równicy, a zarazem wieloletniego prezesa Górnośląskiego Oddziału PTT. Na trasie odwiedzimy kamieniołom Tokarzówka, wędrować będziemy lasami i górkami grzbietami. Na końcu trasy czeka na turystów gościnne schronisko oraz znakomite panoramy m.in. na pasmo Małej i Wielkiej Czantorii, Skrzyczynego, Tułu i Baraniej Góry.

Brenna-Ośrodek Zdrowia – Stary Groń – Grabowa

Czas przejścia: 2 godz. 45 min

Oznakowanie: kolor czarny

Malowniczy i zróżnicowany szlak, niewymagający od turysty doskonałego przygotowania kondycyjnego, ale z kilkoma stromymi podejściami. Prowadzi przez wierzchołki Maliny, Horzelica, Starego Gronia aż na szczyt **Grabowej** (907 m n.p.m.), gdzie na turystów czeka **schronisko Chata Grabowa** (to stara góralska chata z 1920 r.). Na szczycie widoki na m.in. Czantorię, Trzy Kopce Wiślańskie, Równicę i Halę Jaworową.

Brenna-Ośrodek Zdrowia – Stary Groń – przełęcz Salmopolska

Czas przejścia: 3 godz.

Oznakowanie: kolory czarny i czerwony

Jest to rozwinięcie szlaku czarnego na Stary Groń o wędrowkę do **przełęcz Salmopolskiej** (934 m n.p.m.). Na przełęczy wita turystów kilkunastometrowy krzyż pomalowany na biało, od którego wzięła się stosowana zamiennie druga nazwa przełęczy:

„Biały Krzyż”. Nieopodal znajduje się wejście do jaskini Salmopolskiej. Niestety, ze względów bezpieczeństwa nie jest ona udostępniona do zwiedzania.

Brenna-Bukowa – przełęcz Karkoszczonka – Szczyrk

Czas przejścia: 2 godz.

Oznakowanie: kolor żółty

Szlak ma swój początek na parkingu przy karczmie Pod Skalicą w Brennej. Pozwoli poznać stanowiska ciekawej roślinności: zawilca gajowego, śledziennicy, żywca gruczołowatego, a także oglądać modrzewie, olse czarne, jesiony i buki. Natrafimy tu na kapliczkę z 1894 r., odpocznemy w **schronisku Chata Wuja Toma** na **przełęczy Karkoszczonka** (736 m n.p.m.).

Brenna-Bukowa – przełęcz Karkoszczonka – Klimczok

Czas przejścia: 2 godz.

Oznakowanie: kolory żółty i czerwony

Z Brennej do Chaty Wuja Toma na przełęcz Karkoszczonka idziemy żółtym szlakiem, który ostatecznie zaprowadzi nas do Szczyrku. W schronisku na przełęcz zamieniamy jednak szlak na czerwony i rozpoczynamy wspinaczkę na **Klimczok** (1117 m n.p.m.). Na szczycie Klimczoka znajduje się **schronisko PTTK** z początku XX w.

Brenna-Leśnica – Stary Groń

Czas przejścia: 55 min

Oznakowanie: kolor zielony

Trasa rozpoczyna się koło ośrodka wypoczynkowego Dolina Leśnicy. Jest krótka, ale wymagająca. Oferuje niezapomniane panoramy beskidzkie ze szczytu **Starego Gronia** (792 m n.p.m.).

Brenna-Leśnica – Trzy Kopce Wiślańskie

Czas przejścia: 1 godz. 25 min

Oznakowanie: kolor zielony

Niezbyt trudna wędrowka lasami i górkami polanami na szczyt Trzech Kopców Wiślańskich z malowniczą panoramą oraz **schroniskiem Telesforówka**.

Gmina Brenna – krajobraz górski,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Brenna-Leśnica – Orłowa

Czas przejścia: 1 godz. 25 min

Oznakowanie: kolor żółty

Wymagająca, lecz malownicza trasa. Początek bierze przy Szkole Podstawowej w Brennej-Leśnicy. Podczas wspinaczki natrafimy na **bunkier** w Grapach. To pozostałości partyzanckich umocnień z czasów II wojny światowej. Z polany pod szczytem **Orłowej** (813 m n.p.m.) rozpościera się znakomity widok na Czantorię, Równicę i Horzelicę.

Brenna-Skrzyżowanie – Równica

Czas przejścia: 2 godz.

Oznakowanie: kolory czarny i żółty

Z uwagi na miejsce rozpoczęcia szlaku warto przed wędrowką wstąpić do Chlebowej Chaty oraz pracowni galerii Pod Maską

w Górkach Małych. Na trasie czeka nas kilka stromych podejść, odwiedzimy też grootę Matki Boskiej Fatimskiej, a po dotarciu na Równicę wypoczniemy w tamtejszym **schronisku PTTK**.

ŚCIEŻKI SPACEROWE

Bajkowy Szlak Utopca

Czas przejścia: 2 godz. 25 min (8 km)

Oznakowanie: białe-czerwony

Trasa została przygotowana z myślą o **górkich spacerach z dziećmi**. Podczas wyprawy poznajemy nie tylko walory krajobrazowe oraz zabytki Brennej, ale także historie z życia Utopca (oraz legendy związane z odwiedzanymi miejscami) –

gazdy Brennicy, z którymi zapoznajemy się dzięki tablicom informacyjnym.

Szlak wiedzie częściowo przez Brenną: mijamy kościół św. Jana Chrzyciela, Starą Karczmę, chatę Kowoliczka oraz przystań kajakową. Wspinamy się też na **Grabową** (907 m n.p.m.), skąd podziwiamy panoramy Równicy, Czantorii oraz Trzech Kopców Wiślańskich.

Szlak Myśliwski

Czas przejścia: 1 godz. (3 km)

Oznakowanie: białe-czerwony

Trasa przybliży kulturę łowiecką. Prowadzi z Brennej-Spalonej, przez **dworek myśliwski Konczakówka** z 1924 r. zbudowany bez użycia gwoździ i inspirowany architekturą tyrolską, na szczyt **góry Czupel**

(933 m n.p.m.). Jest to malownicza, leśna trasa niewymagająca kondycyjnego przygotowania. Z Czupla można dojść szlakami na **Błatnią** lub do **Górek Wielkich**.

Szlak Wspomnień

Czas przejścia: 1 godz. 10 min (5 km)

Oznakowanie: czerwono-białe

Spacer ma na celu przybliżenie niektórych aspektów historii Brennej. Zaczyna się w Brennej Bukowej, a kończy w Brennej-Lachach. Na trasie mijamy pomnik upamiętniający śmierć partyzantów podczas II wojny światowej, dochodzimy do legendarnego świadectwa pewnej nieszczęśliwej miłości – Krzyża Zakochanych. Podobno kazała go postawić bogata córka bielskiego mieszczaństwa, by oznaczyć miejsce, w którym po raz ostatni

Rzeka Brennica,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

spotkała się ze swym ukochanym. Docierając do polan Bukowego Gronia, napotykamy ważne dla historii Brennej i Beskidów miejsce: kwitła tu kultura pasterska, która pojawiła się w tych górach wraz z przybyciem Wołochów na przełomie XVI i XVII w.

poszczególnych stanowiskach przybliżają turystom beskidzką faunę i florę. Trasa ma swój początek na parkingu w Brennej Bukowej przy **karczmie Pod Skalicą** i prowadzi na **przełęcz Karkoszczonek** (736 m n.p.m.), skąd rozpościerają się znakomite panoramy.

ŚCIEŻKI TEMATYCZNE

Ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza po górze Bucze

Trasa przybliży charakterystyczne dla zachodniej części Pogórza Śląskiego ekosystemy na przykładzie stoków **góry Bucze** (417 m n.p.m.) w Górkach Wielkich. Przejście całej trasy powinno zająć maksymalnie 2 godz. Najlepiej przejść ją wiosną – wówczas kwitnie najwięcej roślin.

Ścieżka przyrodniczo-leśna Bukowa – Karkoszczonek

Podczas godzinnej spaceru poznamy przyrodę tutejszych lasów. Tablice przy

PRZYDATNE ADRESY

Informacja Turystyczna, ul. Wyzwolenia 77, 43-438 Brenna, tel.: 33 8586971, e-mail: it@brenna.org.pl, www.brenna.org.pl

SCHRONISKA GÓRSKIE

Chata Wuja Toma, 43-370 Szczyrk, ul. Pasterska 9, tel.: 33 8274145, 502529429, e-mail: chatawujatoma@onet.pl, www.grupathf.pl

Ranczo Błatnia, 43-438 Brenna, ul. Błatnia 15, tel.: 33 8558777, 606291260, e-mail: rafal@ranczoblatnia.pl, www.ranczoblatnia.pl

Schronisko PTTK na Błatniej (Błotny), Brenna, ul. Błatnia 20, tel.: 33 8536484,

508086635, e-mail: schronisko@blatnia.pl, www.blatnia.pl

Telesforówka, Brenna, ul. Pilarzy 64, tel.: 601282026, telesforowka.pl

HOTELE/PENSJONATY/WILLE

Kotarz SPA&Wellness, Brenna, ul. Wyzwolenia 40, tel.: 33 8556996, 698632055, e-mail: recepcja@kotarz.com, www.kotarz.com

Hawana, 43-438 Brenna, ul. Jatny 34, tel.: 33 8536279, e-mail: hawana@onet.pl, www.hawana.pl

Pensjonat Wiktoria, Brenna, ul. Józefa Szewczyka 8, tel.: 664449988, e-mail: wiktoria@konto.pl, www.wiktoriabrenna.pl

Willa Li-Moni, Brenna, ul. Bukowa 15, tel.: 33 8536343, 608490977, e-mail: biuro@li-moni.pl, www.li-moni.pl

Villa Kotarz, Brenna, Kotarz 97, tel.: 605105896, e-mail: kazimierzczakowie@op.pl

Willa Oleńka, Brenna, ul. Wyzwolenia 12, tel.: 33 8536114, 605677299, e-mail: willaolenska@op.pl, www.willaolenska.pl

Willa Jarmar, Brenna, ul. Sportowa 82, tel.: 608739240, 694584232, e-mail: jarmar7@o2.pl

Willa Roma, Brenna, ul. Jatny 5, tel.: 33 8536468, 695037488, e-mail: roma@poczta.onet.eu, www.roma.beskidy.pl

Dworek Myśliwski, Brenna, ul. Głębiec 26, tel.: 33 8536496

Rajek, Brenna, ul. Malinowa 5, tel.: 605126527, e-mail: biuro@kapustka.pl, www.brennapokoje.pl

Willa Magnolia, Górki Wielkie, ul. Wodociągowa 2, tel.: 609887780, e-mail: lucynamaron@gmail.com, www.willamagnolia.net

Willa Anna, Brenna, ul. Szewczyka 6, tel.: 608408280, e-mail: anna.brenna@wp.pl

Willa Wichrowe Wzgórze, Górki Małe, ul. Wichrowe Wzgórze 15, tel.: 509337091, e-mail: brenna@kkg.pl, www.brenna.kkg.pl

OŚRODKI WYPOCZYNKOWE

DW Sali, Brenna, ul. Hołcyna 201, tel.: 33 8536532, 512286897, www.sali-brenna.pogodzinach.net

Dolina Leśnicy, Leśnica 153, tel.: 33 8587142, 663927937, e-mail: brenna@dolinalesnicy.pl, www.dolinalesnicy.pl

DW Zacisze, Brenna, ul. Objazdowa 49, tel.: 33 8536328, 506331865, e-mail: zacisze.brenna@interia.pl, www.zaciszebrenna.cba.pl

DW Brzym, Brenna, ul. Kobyla 7, tel.: 663675126, www.brzym.wczasypolsce.pl

Hucul, Brenna, ul. Jatny 120, tel.: 33 8536521, 602747033, e-mail: huculviola@op.pl, www.hucul.brenna.pl

Krokus, Brenna, ul. Jawornik 28, tel.: 33 8536771, 604796630, e-mail: marwer11@wp.pl, www.pensjonat-krokus.pl

Malwa, Brenna, ul. Jatny 11, tel.: 33 8536493, 602750524, e-mail: malwa@malwa.pl, www.malwa.pl

Dom młodzieżowo-rekolekcyjny, Brenna, ul. Hetnotka 32, tel.: 33 8587066, 693167176, www.turystyka.beskidy.pl/dom-oazowy

OSW Hala Sportowa, Brenna, ul. Wyzwolenia 71, tel.: 33 8536533, e-mail: halasportowa@ym.pl, www.brenna-halasportowa.pl

Perła, Brenna, Leśnica 31, tel.: 33 8587049, 667101952, e-mail: pensjonatperla@gmail.com, www.perla.beskidy24.pl

Pod Starym Groniem, Brenna, ul. Sportowa 4, tel.: 33 8536112, 691412076, e-mail: biuro@starygron.pl, www.starygron.pl

Pod Świerkami, Brenna, ul. Bukowa 86, tel.: 33 8586651, e-mail: info@pod-swierkami.pl, www.pod-swierkami.pl

Regor, Brenna, ul. Jawornik 4, tel.: 33 8536869, e-mail: regor@go2.pl, www.regor.eu

Snagos, Górki Wielkie, ul. Zofii Kossak 43, tel.: 517657067, e-mail: saloon1@interia.pl, www.osrodek sportowysnagos.sacio.pl

Sarna, Brenna, ul. Sportowa 40, tel.: 33 8536398, 609198381, psarna.spanie.pl

Savana, Brenna, ul. Jawornik 42, tel.: 33 8536304, e-mail: recepcja@brenna-savana.pl, www.brenna-savana.pl

Skalny Dworek, Brenna, ul. Wyzwolenia 45, tel.: 33 8536116, e-mail: kontakt@skalny-dworek.pl, www.skalny-dworek.pl

Gospodarstwo agroturystyczne Śniegociny, Brenna, ul. Śniegociny 23, tel.: 604878194, e-mail: sniegociny@o2.pl, www.sniegociny.wbeskidy.pl

Chlebowa Chata w Górkach Małych,
fot. Tomasz Maciejczyk

Ranczo Błatnia, Brenna, Błatnia 15, tel.: 33 8558777, 606291260, e-mail: kontakt@ranczo-blatnia.pl, www.ranczoblatnia.pl

Agroturystyka Pod Grabową, Brenna, ul. Grabowa 29, tel.: 33 8536523, 510334255, e-mail: ryszard.bujok@gmail.com

Agroturystyka Anja, Brenna, ul. Wiązowa 10, tel.: 664928629, e-mail: kferfeka@wp.pl

Gazdówka, Górki Wielkie, ul. Bielska 14, tel.: 33 8539342, e-mail: janmatula@o2.pl, www.agroturystykamatula.pl

Agroturystyka Lidia Berek, Brenna, ul. Śniegociny 9, tel.: 33 8536472, 607160744

Agroturystyka U Gazdy, Brenna, ul. Małinka 5, tel.: 33 8558643, 660455246, e-mail: u_gazdy@interia.pl, www.u-gazdy.pl

Agroturystyka U Madzi, Brenna, ul. Kobyla 22, tel.: 788953057, e-mail: jgdmadzia@interia.pl, www.tomek.bronowski.pl

Agroturystyka U Doroty, Brenna, ul. Małinka 4, tel.: 606530078, e-mail: brenna-malinka@gmail.com, www.brennamalinka.yoyo.pl

Agroturystyka Na Szlaku, Brenna, ul. Sucha 42, tel.: 33 8558496, 606237608, e-mail: agro-brenna@interia.pl, www.agrobrenna.prv.pl

Agrozagroda Nad Potokiem, Brenna, ul. Brzozowa 6, tel.: 502512041, e-mail: jholeksa@wp.pl

Agroturystyka Pod Przyłazem, Brenna, ul. Leśnica 119, tel.: 33 8536597, 602433135, e-mail: jasiuholeksa@gmail.com

Promyczek, Brenna, ul. Żarnowiec 41, tel.: 33 8536743, 517694165, e-mail: promyczek11@poczta.onet.pl, www.agro-promyczek.cba.pl

Gospodarstwo agroturystyczne Siedlisko, Brenna, ul. Drożyska 7, tel.: 33 8536608, 602383629, e-mail: zogrodzisko1@wp.pl, www.siedlisko.brenna.pl

Gospodarstwo agroturystyczne Rudolf Heller, Brenna, ul. Stawy 83, tel.: 33 8586755, e-mail: sebo1991@op.pl

Agroturystyka Chlebowa Chata, Górki Małe, ul. Breńska 113, tel.: 33 8539630, e-mail: pytania@chlebowachata.pl, www.chlebowachata.pl

Schronisko młodzieżowe „KOSS”, Górki Wielkie, ul. Stary Dwór 14, tel.: 33 8587199, 660408153, e-mail: biuro@koss-schronisko.pl, www.koss-schronisko.pl

KEMPINGI

Pole namiotowe Orłowa, Brenna, ul. Leśnica 39, tel.: 533498813, e-mail: kontakt@brenna-lesnica.pl, www.brenna-lesnica.pl

Pole namiotowe/kemping – Rafał Gawlas, Brenna, ul. Leśnica 81, tel.: 33 8536554, 507582411, e-mail: rgawlas10@interia.pl, www.rgawlas.oz.pl

Ośrodek rekreacyjno-kempingowy Jarowiska, Brenna, ul. Leśnica 134, tel.: 33 8536883, 723089363, e-mail: osp.brenna.lesnica@gmail, www.lesnica.osp.org.pl

Pole namiotowe Stary Groń, Brenna, ul. Sportowa 4, tel.: 33 8584000, 691412076

Kemping/pole namiotowe Kotarz, Brenna, ul. Sportowa, tel.: 889745926, e-mail: kemping@brenna.pl

RESTAURACJE/KARCZMY

Beskid Centrum, Brenna, ul. Wyzwolenia 89, tel.: 33 8536210, www.beskid.brenna.pl

Dolina Leśnicy, Brenna, ul. Leśnica 153, tel.: 33 8587142, www.dolinalesnicy.pl

Karczma Malwa, Brenna, ul. Jatny 11, tel.: 33 8536493, www.malwa.pl

Pod Brzymami, Brenna, ul. Górecka 23, tel.: 33 8536515, www.brzmy.pl

Pod Przyłazem, Brenna, ul. Leśnica 107, tel.: 33 8536597, www.podprzylazem.eu

Pod Starym Groniem, ul. Brenna, Sportowa 4, tel.: 602110273

Pod Świerkami, Brenna, ul. Bukowa 86, tel.: 33 8586651, www.pod-swierkami.pl

Regor, Brenna, ul. Jawornik 4, tel.: 33 8536869, www.regor.eu

Restauracja Kotarz, Brenna, ul. Wyzwolenia 40, tel.: 33 8556996, www.kotarz.com

Sangos, Górki Wielkie, ul. Zofii Kossak 43, tel.: 517657067, www.osrodekportowysangos.sacio.pl

Savana, Brenna, ul. Jawornik 42, tel.: 33 8536304, www.brenna-savana.pl

Skalny Dworek, Brenna, ul. Wyzwolenia 45, tel.: 33 8536116, www.skalny-dworek.pl

Zajazd U Mani, Brenna, ul. Wyzwolenia 8, tel.: 606445089, www.zajazdumani.pl

Karczma Na Kamieńcu, ul. Brenna, Malinowa 2a, tel.: 33 8536902, www.karczmana-kamienicu.pl

Karczma Pod Skalicą, ul. Brenna, Bukowa 114, tel.: 33 8536850

Karczma Stary Groń, Brenna, ul. Leśnica 61, tel.: 508154169, www.stary-gron.pl

Karczma U Kuma, Brenna, ul. Górecka 5, tel.: 33 8586702, www.lokale.pogodzinach.net

Kozia Zagroda, Brenna, ul. Sportowa 3, tel.: 500555210, www.koziazagroda.com

Kozia Zagroda,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Stara Karczma, Brenna, ul. ks. Juroszka 23,
tel.: 33 8536900, www.karczma.brenna.pl
Zogrodzisko, Brenna, ul. Kormany, tel.: 33
8536608, www.siedlisko.brenna.pl

CUKIERNIE/KAWIARNIE/PUBY

Bar Perła, Brenna, ul. Leśnica 31, tel.: 33
8587049, www.perla.beskidy24.pl
Cukiernia Bajka, 43-438 Brenna, ul. ks. Ju-
roszka 5a, tel.: 33 8587168
Kawiarnia Beskid Centrum, 43-438 Bren-
na, ul. Wyzwolenia 89, tel.: 33 8536210, www.beskid.brenna.pl
Kawiarnia&Pub NIEbanalnie, Brenna, ul. Wy-
zwolenia 40, tel.: 511110432,
www.niebanalnie.com.pl
Pub HAWANA, Brenna, ul. Jatny 34, tel.: 33
8586834, www.hawana.pl
Kawiarnia Kaśka, Górki Wielkie, ul. Nowy
Świat 4, tel.: 33 8539416

INNE

Obserwatorium nietoperzy, Gimnazjum im.
Jana III Sobieskiego, 43-438 Brenna, ul. Górec-
ka 224, czynne: wt. 10.00–14.00, pn. i śr.–pt po
wcześniejszej rezerwacji, której można doko-
nać w Informacji Turystycznej, tel.: 33 8586971

MIĘDZYGMINNE ŚCIEŻKI ROWEROWE I SZLAKI TURYSTYCZNE

Cieszyńska Kraina, z całą swą różnorodno-
ścią, wydaje się miejscem idealnym do ro-
werowych wycieczek i pieszych wędrówek.
Lasy, wzgórza oraz gęsta sieć mało uczęsz-
czanych dróg to wymarzone miejsce dla każ-
dego miłośnika dwóch kółek, natomiast góry
i interesujące szlaki tematyczne przyciągają
zarówno fanów trekkingu, jak i niedzielnych
spacerowiczów. Ponadto zarówno szlaki pie-
sze, jak i rowerowe mają zróżnicowane stop-
nie trudności, co pozwala dopasować wybór
wyprawy do swych sił, czasu i umiejętności.

Głównym szlakiem rowerowym ziemi
cieszyńskiej jest **pętla rowerowa Euro-
regionu Śląsk Cieszyński** (trasa 24 C, ko-
lor czerwony). Biegnie zarówno po pol-
skiej, jak i czeskiej stronie, i jest świetnie
skomunikowana z innymi trasami. Wyko-
rzystując jej oznakowanie na terenie Cie-
szyńskiej Krainy, możemy wybrać się na
wycieczkę ze **Skoczowa**, przez **Goleszów**
i **Dzięgielów** do **Cisownicy**. Na odcinku
z Wisły do Skoczowa trasa pokrywa się ze

szlakiem tematycznym **Wiślana Trasa Ro-
werowa** (zob. niżej).

Wiślana Trasa Rowerowa

**Przebieg (w Cieszyńskiej Krainie): Sko-
czów – Ochaby Wielkie – Drogomyśl**
Jest to fragment ogólnopolskiego szlaku
o tej samej nazwie, biegnącego wzdłuż Wi-
sły aż do Gdańska. Między miejscowością
Wisła a Skoczowem pokrywa się również
z **pętlą rowerową Euroregionu Śląsk Cie-
szyński** (zob. obok). Wiele etapów Wiślanej
Trasy Rowerowej jest jeszcze w fazie projek-
towej, ale część przebiegająca przez Śląsk
jest już zakończona. Na terenie Cieszyń-
skiej Krainy biegnie ona ze **Skoczowa** do
Drogomyśla. Po drodze odwiedzamy **stad-
ninę w Ochabach Wielkich** (zob. podrzdz.
Ochaby – konie i dinozaury, s. 89).

INNE POLECANE MIĘDZYGMINNE ROWEROWE SZLAKI TEMATYCZNE

Szlak myślistwa

**Przebieg: Pruchna – Drogomyśl – Zabłocie
– Frelichów – Rykalec – Zarzecze – Żabi-
niec – Zamachy**

Szlak w całości przebiega przez Cieszyń-
ską Krainę. Jego celem jest ukazanie wy-
jątkowych walorów przyrodniczych regionu,
zwłaszcza bogatych w faunę i florę lasów
i mokradeł. Zobaczymy m.in. **Łąki Mys-
zkowskie w Zabłociu** – żerowisko polnego
ptactwa i zwierzyny, **Stawy Żabienieckie** –
ostoję ptactwa wodnego, a także torfowi-
skowy **rezerwat Rotuz** (więcej zob. pod-
rozdz. *Rezerwat Rotuz*, s. 51).

Trasa jest łatwa i daje możliwość pozna-
nia bliżej specyfiki „Żabięgo Kraju”.

Szlak zamków nad Piotrówką

**Przebieg (w Cieszyńskiej Krainie): Koń-
czyce Wielkie – Kończyce Małe – Zebrzyd-
owice – Markłowice Górne**

Trasa jest przeznaczona dla tych, którzy łą-
czą wyprawę rowerową z poznawaniem ciekawych zabytków. Biegnie doliną rzeki Pio-
trówki. W każdej z mijanych miejscowości
odwiedzamy tamtejsze zamki i pałace. Szlak
prowadzi również przez miejscowości po
czeskiej stronie granicy, takie jak: Dolní
Marklovice, Prstná i Petrovice u Karviné,
a także przez polskie Skrobieńsko i Gołko-
wice (więcej zob. podrzdz. *Szlak zamków
nad Piotrówką*, s. 36).

Domy kultury, galerie, muzea i imprezy cykliczne

Kultura, sztuka i rozrywka 114
Imprezy cykliczne 118

Ośrodek kultury w Strumieniu,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

KULTURA, SZTUKA I ROZRYWKA

ZEBRZYDOWICE

DOMY KULTURY, GALERIE, MUZEA

Gminny Ośrodek Kultury, ul. ks. A. Janusza 21, 43-410 Zebrzydowice, tel./faks: 32 4693334, e-mail: gok@gok.zebrzydowice.pl, www.gok.zebrzydowice.pl

Izba Regionalna Wsi Cieszyńskiej na Zamku, ul. Staropolska 5, 43-410 Kończyce Małe, czynne: śr. i pt. 14.00–16.00 lub w inne dni tygodnia po uprzednim umówieniu się z GOK-iem w Zebrzydowicach – tel.: 32 4693334

Galeria nad Młynszczokiem (budynek GOK-u), ul. ks. A. Janusza 21, 43-410 Zebrzydowice, tel./faks: 32 4693334

DYSKOTEKI, KLUBY

Pass Hotel (restauracja, dyskoteka), ul. Jana Kochanowskiego 39, 43-400 Zebrzy-

dowice, tel.: 32 4693524, www.passhotel.zebrzydowice.eu

STRUMIEŃ

DOMY KULTURY, GALERIE, MUZEA

Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury, ul. Młyńska 14, 43-246 Strumień, tel.: 33 8570174, e-mail: biuro@emgok.pl, www.emgok.pl

Galeria Pod Ratuszem (budynek urzędu miejskiego), Rynek 4, 43-246 Strumień, www.strumien.pl, grupy zorganizowane mogą umawiać się na otwarcie galerii – tel.: 33 8540829

CHYBIE

DOMY KULTURY, GALERIE, MUZEA

Gminny Ośrodek Kultury, ul. Bielska 51, 43-520 Chybie, tel.: 33 8561099, www.gokchybie.ox.pl

Klub pod Amfiteatrem (budynek GOK-u), ul. Bielska 51, 43-520 Chybie

Amatorski klub filmowy Kłaps, ul. Cieszyńska 2, 43-520 Chybie, tel.: 33 8561099, e-mail: gokchybie@ox.pl

Domek Działai Twórczych, ul. Spokojna 26,

43-520 Chybie, tel.: 603800396, e-mail: domekdzialantworczych@gmail.com, www.domekdzialantworczych.pl

HAŻLACH

DOMY KULTURY, GALERIE, MUZEA

Gminny Ośrodek Kultury, ul. Główna 37, 43-419 Hażlach, tel.: 33 8569768, e-mail: gok@hazlach.pl, www.gokhazlach.pl

Filia Gminnego Ośrodka Kultury w Kończykach Wielkich, Kończyce Wielkie, ul. ks. Olszaka 8, 43-419 Hażlach, tel.: 33 8569391

Filia Gminnego Ośrodka Kultury w Pogwizdowie, ul. Północna 5, 43-418 Pogwizdów, tel.: 33 8567025

Filia Gminnego Ośrodka Kultury w Zamar-skach, Zamarzki, ul. Główna 1, 43-419 Hażlach, tel.: 33 8567073

DĘBOWIEC

DOMY KULTURY, GALERIE, MUZEA

Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki, ul. Widokowa 10, 43-426 Dębowiec,

Amfiteatr w Brennej,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Chlebowa Chata i Galeria „Pod Maską” w Górkach Małych, fot. Tomasz Maciejczyk

tel./faks: 33 8588351, 512298558, e-mail: gok@debowiec.cieszyn.pl, www.ck.debowiec.com.pl

Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji, Gumna 134, 43-426 Dębowiec, tel.: 33 8510344, 512298558

Galeria Rzeźb i Obrazów Andrzeja Klimowskiego, Łączka 67, 43-426 Dębowiec, tel.: 33 8588274, e-mail: andrzejklimowski@wp.pl, www.andrzejklimowski.pl.tl, czynne: codz., wskazany kontakt telefoniczny

GOLESZÓW

DOMY KULTURY, GALERIE, MUZEA

Gminny Ośrodek Kultury, ul. Cieszyńska 25, 43-440 Goleszów, tel./faks: 33 4790521, e-mail: gok_goleszow@poczta.onet.pl, www.goleszow.pl

Świetlica Gminna w Cisownicy, Cisownica 79, 43-440 Goleszów

Świetlica Gminna w Lesznej Górnej, ul. Główna 54, 43-445 Dziegielów

Izba Oświęcimska (budynek GOK-u), ul. Cieszyńska 25, 43-440 Goleszów, tel./faks: 33 4790521, zwiedzanie w godzinach otwarcia placówki po wcześniejszym uzgodnieniu telefonicznym

Izba Regionalna „U Brzezina”, Cisownica 116, 43-440 Goleszów, tel.: 33 8528814

DYSKOTEKI, KLUBY

Klub Maximus, ul. Wolności 13, 43-440 Goleszów, tel.: 664849987

SKOCZÓW

DOMY KULTURY, KINA, GALERIE, MUZEA

Miejskie Centrum Kultury „Integrator”, ul. Mickiewicza 9, 43-430 Skoczów, tel.: 33 4791040, www.mck.skoczow.pl

Muzeum im. Gustawa Morcinka, ul. Fabryczna 5, 43-430 Skoczów, tel.: 33 8532913, e-mail: muzeumskoczow@op.pl, www.muzeumcieszyn.pl, czynne: wt., czw., pt. 9.00–15.00, śr. 9.00–17.00, sb., nd. 10.00–14.00

Muzeum Parafialne im. św. Jana Sarkandra, Rynek 2, 43-430 Skoczów, tel.: 33 8530813, www.muzeumsarkandra.akcja.pl, czynne wt.–sb. 9.00–16.00

ARTadres – Galeryjka Miejska, Rynek 18, 43-430 Skoczów, tel.: 33 8585023

Teatr Elektryczny (kino), ul. Mickiewicza 3, 43-430 Skoczów, tel.: 33 8533231, www.teatrelektryczny.pl

Teatr Elektryczny w Skoczowie, fot. Tomasz Maciejczyk

BRENNA

DOMY KULTURY, GALERIE, MUZEA

Ośrodek Promocji, Kultury i Sportu Gminy Brenna, ul. Wyzwolenia 77, 43-438 Brenna, tel.: 33 8536550, e-mail: opkis@brenna.org.pl

Muzeum Zofii Kossak-Szatkowskiej, ul. Stary Dwór 2, 43-436 Górki Wielkie, tel.: 33 8539515, e-mail: biuro@muzeumkossak.pl, www.muzeumkossak.pl

Chlebowa Chata, ul. Breńska 113, Górki Małe, tel.: 33 8539630, e-mail: pytania@chlebo-

wachata.pl, rezerwacja@chlebowachata.pl, www.chlebowachata.pl

Pracownia Galeria „Pod Maską”, ul. Breńska 111b, 43-436 Górki Małe, tel.: 33 4321549, e-mail: basia.sobik@pracowniagaleria.com.pl, www.pracowniagaleria.pl

Amfiteatr (Park Turystyki), ul. Malinowa 2b, 43-438 Brenna, tel.: 33 4740601

Ośrodek Pod Brandysem, ul. Sportowa 8, 43-436 Górki Wielkie, tel.: 793118877

Piwnica Artystyczna (budynek OPKiS-u), ul. Wyzwolenia 77, 43-438 Brenna

IMPREZY CYKLICZNE

LUTY	Goleszów	Cykl turniejów Grand Prix Gminy Goleszów w Szachach
MARZEC	Zebrzydowice	Regionalny Konkurs Wypieków na Zapusty i Wielkanoc „Dorty, kołocz, krepliki i inne placki”. To najstarsza tego typu impreza na Śląsku Cieszyńskim. Organizator: GOK w Zebrzydowicach
	Skoczów	Pochód z Judaszem – tradycyjne prowadzenie kukły Judasza ulicami miasta w Wielki Piątek i Wielką Sobotę
	Strumień	Miesiąc Kobiet – spektakle, koncerty i warsztaty dla Pań
	Ochaby	Ogólnopolski Złot Caravaningowy
KWIECIEŃ	Strumień	Obchody Triduum Paschalnego
	Zebrzydowice	Międzynarodowy Przegląd Zespołów Regionalnych „Złoty Kłos”. Organizator: GOK w Zebrzydowicach
MAJ	Goleszów	Międzynarodowy Konkurs Skoków Narciarskich Dzieci i Młodzieży „Memoriał im. Leopolda i Władysława Tajnerów”
	Skoczów	Międzynarodowy Ekumeniczny Festiwal Panorama Sztuki Chrześcijańskiej „Musica Sacra”
	Strumień	Staromiejska Wiosna – doroczne święto gminy. Czerwcowy weekend pełen muzyki i zabawy
CZERWIEC	Chybie	Żabionalia – koncerty, przeglądy, zawody, warsztaty i wiele innych atrakcji. Impreza plenerowa w amfiteatrze w Chybiu
	Goleszów	TON – Przegląd Dorobku Kulturalnego Gminy
	Goleszów	Młodzieżowy Rajd Turystyczny „Szlakami Gminy Goleszów”
	Goleszów	Piknik Sportowy Gminy Goleszów – impreza sportowo-rekreacyjna mająca na celu popularyzację czynnego uprawiania sportu i rekreacji, propagującą zdrowy styl życia, a także służącą bliższej integracji mieszkańców
	Goleszów	

CZERWIEC	Skoczów	Dni Skoczowa – koncerty, turnieje, teatry, pokazy i wiele innych atrakcji. Organizator: MCK „Integrator”
	Brenna	Noc Świętojańska. Koncerty, pokazy i zabawa na rozpoczęcie wakacji w amfiteatrze w Parku Turystyki
LIPIEC	Zebrzydowice	Wianki – zabawy taneczne, koncerty, wodowanie wianków, pokazy sztucznych ogni. Impreza odbywa się w Amfiteatrze na Placu Zamkowym.
	Chybie	Piknik filmowy z AKF Klaps – święto kina w Chybiu. Przegląd filmów amatorskiego klubu filmowego Klaps z Chybia plus spotkania z ludźmi kina
	Dzięgielów	Tydzień Ewangelizacyjny – seminaria, wykłady, spotkania, których motywem przewodnim jest ewangelizacja. Organizator: Centrum Misji i Ewangelizacji Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego
	Goleszów	Amatorskie Mistrzostwa Gminy Goleszów w Piłce Nożnej
	Goleszów	Amatorskie Mistrzostwa Gminy Goleszów w Siatkówce Piłkowej
	Harbutowice	Lipowe Dni
	Brenna	Bieg o Breńskie Kierpce – trasa prowadzi szczytami górkami. W biegu uczestniczą setki biegaczy
	Brenna	Dożynki Ekumeniczne – coroczne święto plonów. W gminie Brenna w ostatnią niedzielę sierpnia w barwnym pochodzie (i w amfiteatrze) spotykają się mieszkańcy gminy i goście różnych wyznań
SIERPIEŃ	Ochaby	Ochabskie Papaje
	Goleszów	Dni Gminy Goleszów połączone z Dożynkami
WRZESIEŃ	Skoczów	Dożynki Gminne
	Skoczów	Skoczowski Rajd Rowerowy
	Skoczów	Regionalne Dni Rybactwa
	Strumień	Jesienne Dorotki
	Ochaby	Mistrzostwa Polski Południowej w skokach przez przeszkody. Zawody odbywają się w Ośrodku Sportów Konnych w Ochabach
PAŹDZIERNIK	Dzięgielów	Bieg „O Złoty Dzięgiel” – zawody uliczne, w których startują całe rodziny
	Skoczów	Skaldowski Maraton Muzyczno-Filmowy
LISTOPAD	Goleszów	Start sezonu Amatorskiej Ligi Halowej Piłki Nożnej Gminy Goleszów
	Goleszów	Start sezonu Amatorskiej Ligi Piłki Siatkowej Gminy Goleszów
GRUDZIEŃ	Strumień	Szopka Betlejemka

Dla aktywnych, dzieci i dużych dzieci

Cieszyńska Kraina oferuje sporo miejsc, gdzie można aktywnie spędzić czas. To dobra okolica na weekendowe wypadki z dziećmi, jako że nie brakuje tu atrakcji przygotowanych z głową nie z myślą o nich. Znajdziemy tutaj miejsca zarówno pozwalające na aktywność ruchową, jak i te pobudzające do twórczych działań i łączące naukę z zabawą. Poniżej wymieniono również najważniejsze w krainie obiekty sportowe.

ZEBRZYDOWICE

Basen kryty przy Gimnazjum im K.K. Baczyńskiego, ul. Kochanowskiego 55, 43-410 Zebrzydowice, tel./faks: 32 4693481, e-mail: zs_zebrz@zebrzydowice.pl, czynne: pn.–pt. 16.00–21.00, w weekendy i święta 14.00–21.00
Ośrodek Sportów Wodnych. Jest to m.in. „Pływający basen” oraz przystań kajakowa na stawie Młyńszczok. Dzięki nowoczesnym i pomysłowym rozwiązaniom wydzielony został fragment stawu i zamieniony w basen kąpielowy. Znajdziemy go przy zebrzydowickim zamku, przy deptaku spacerowym. Wstęp wolny.

STRUMIEŃ

Miejskie Centrum Kultury i Rekreacji, ul. Młyńska 14, Strumień, tel.: 662303995, basen czynny w sezonie letnim VI, IX codz. 10.00–18.00, VII–VIII codz. 9.00–19.00; w centrum znajduje się odkryty basen ze zjeżdżalnią, korty tenisowe, korty do squasha i plac zabaw dla dzieci
Hala sportowa, ul. Młyńska 5, Strumień, tel.: 33 8571707, www.sport.strumien.pl, czynne: codz. 8.00–22.00
Ogólnodostępne boisko wielofunkcyjne, ul. 1 Maja 38, Strumień, tel.: 793789022

Basen w Strumieniu,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

GOLESZÓW

Basen kryty oraz wielofunkcyjne boisko sportowe przy Szkole Podstawowej im. Jury Gajdzicy w Cisownicy, Cisownica 184, 43-440 Goleśzów, tel.: 33 8528233
Kompleks sportowo-rekreacyjny „Moje Boisko Orlik 2012”, ul. Sportowa 2, Goleśzów, 43-440 Goleśzów, tel.: 33 4790510

SKOCZÓW

Skoczowski Ośrodek Sportu i Rekreacji, ul. Górecka 2A, 43-430 Skoczów, tel.: 33 8531820, www.basendelfin.pl, www.skoczow-sosir.pl; na terenie obiektu znajdują się m.in.: basen kryty sportowy i rekreacyjny, tężnia solankowa, siłownia, kręgielnia oraz korty tenisowe
Skoczowski skatepark, ul. ks. ew. Jana Mocko, Skoczów
Stadion miejski Beskid im. R. Kukucza, ul. Sportowa 6, Skoczów

Dream Park Ochaby

To niewątpliwie jedno z czołowych miejsc, które przyciąga do Cieszyńskiej Krainy rodziny z dziećmi. Usytuowany tuż przy „wiślanie” w Ochabach park rozrywki oferuje zarówno rozrywkę, jak i edukację przez zabawę. Znajdują się tam: park dinozaurów, prehistoryczne oceanarium, akwarium z rybami tropikalnymi, kino 6D, park miniatur i niezliczone atrakcje ruchowe, jak kule sferyczne, trampoliny itd. Na miejscu jest również restauracja oferująca eko fast food oraz kawiarnia.

Kontakt: ul. Hodowlana 2, 43-430 Ochaby Wielkie, tel.: 33 8510555, www.dream-park.pl

Dream Park w Ochabach,
fot. LGD „Cieszyńska Kraina”

Wyciąg narciarski Pod Dębem, ul. Gajowa, Skoczów; długość stoku to ok. 270 m
Sala zabaw dla dzieci Hop-Siup, ul. Fabryczna 9, Skoczów, tel.: 507932181, www.hop-siup.skoczow.pl

BRENNA

KRYTE BASENY

Ośrodek wypoczynkowo-szkoleniowy Regor, Jawornik 4, Brenna, tel.: 33 8536869, www.regor.eu
Hotel Kotarz Spa&Wellness, ul. Wyzwolenia 40, Brenna, tel.: 33 8556996, www.kotarz.com
Kompleks rekreacyjno-wypoczynkowy Dolina Leśnicy, Leśnica 153, Brenna, tel.: 33 8587142, www.dolinalesnicy.pl

BOISKA I POLA GOLFOWE

Boisko sportowe, ul. Wyzwolenia 69, 43-438 Brenna
Hala sportowa LKS Beskid Brenna, ul. Wyzwolenia 71, Brenna, tel.: 33 8536533, www.brenna-halasportowa.pl
Minigolf, ul. Malinowa 2B, 43-438 Brenna, tel.: 33 4740601, czynne: w sezonie wiosenno-letnim

OŚRODKI JAZDY KONNEJ

Ośrodek wypoczynkowy Hucul, Jatny 120, Brenna, tel.: 33 8536521, www.hucul.brenna.pl
Agroturystyka Bożena i Jan Matuła, ul. Bielska 14, Górki Wielkie, tel.: 33 8539284, www.agroturystykamatuła.pl

Dwór Kossaków w Górkach Wielkich

To wyjątkowe miejsce na spędzenie aktywnego i twórczego dnia z dziećmi w Brennej. Niemal w każdy weekend odbywają się tu warsztaty związane z różnymi dziedzinami sztuki angażujące całe rodziny.

Kontakt: Centrum Kultury i Sztuki „Dwór Kossaków”, ul. Stary Dwór 4, Górki Wielkie, tel: 33 8510351, www.dworkossakow.pl

„Dwór Kossaków” w Górkach Wielkich,
fot. Tomasz Maciejczyk

PRZYSTANIE KAJAKOWE

Przystań wodna Hołcyna, Hołcyna, Brenna, tel.: 504134173, czynne: V–IX; przystań oferuje rowerki wodne i kajaki

Przystań wodna Leśnica, Brenna (przystań w dolinie potoku Leśnicy, ok. 3,5 km od centrum Brennej), tel.: 665814616, czynne: V–IX

WSPINACZKA

Ścianka wspinaczkowa Pod Brandysem, ul. Sportowa 8, Górki Wielkie, tel.: 33 4740601, e-mail: k.gawlas@brenna.org.pl

Park linowy Orla Perć, ul. Wyzwolenia, tel.: 661110077, e-mail: justynaswierk@parkilnowe.pl

WYCIĄGI NARCIARSKIE

Borynia – Brenna Węgierski

Wyciąg orczykowy o długości 580 m, trasa średnio trudna.

Węgierski

Wyciąg orczykowy dwuosobowy, trasa dla średnio i dobrze jeżdżących.

Brenna Lachy Kisiałka

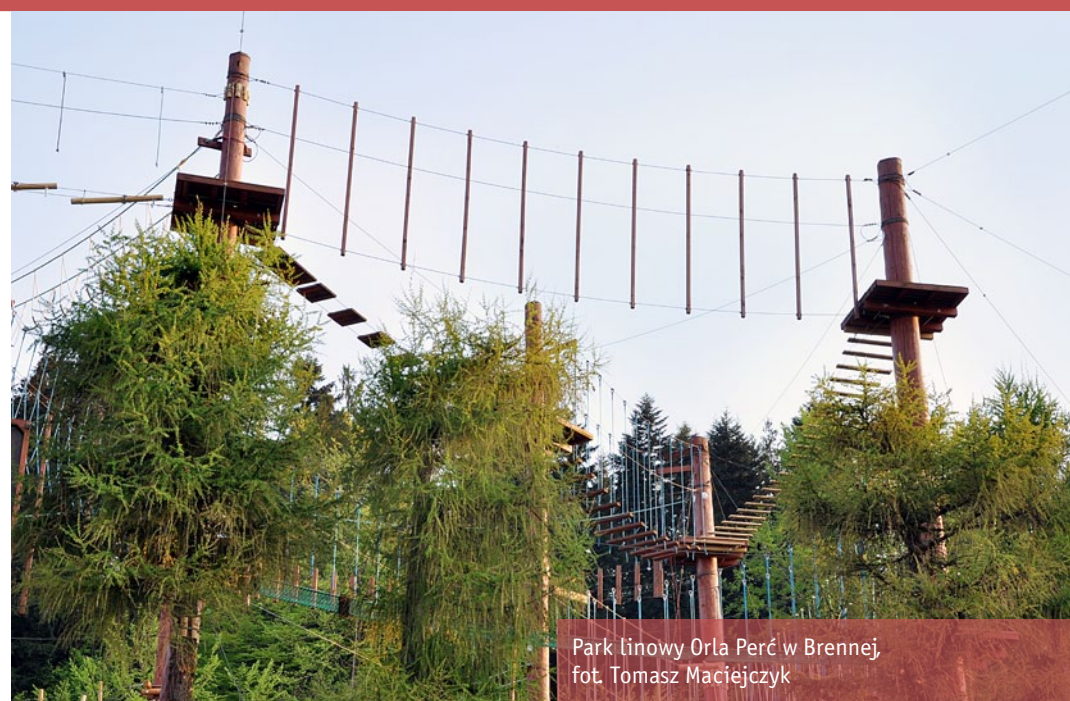
Wyciąg orczykowy talerzykowy o długości 460 m.

Brenna Leśnica Malinka

Wyciąg orczykowy o długości 460 m. Trasa łatwa, zarówno dla początkujących narciarzy, jak i tych zaawansowanych.

Świniora

Wyciąg orczykowy o długości 468 m. Trasa jest podzielona na odcinek łatwy i trudniejszy.

Park linowy Orla Perć w Brennej,
fot. Tomasz Maciejczyk

Brenna Centrum Stary Groń

Wyciąg orczykowy dwuosobowy o długości 630 m. Stok jest oświetlany i naśnieżany.

Brenna Hołcyna Groniczek

Wyciąg talerzykowy o długości 130 m. Centrum nauki jazdy na nartach, ryňa i skocznia dla snowboardzistów, tor saneczkowy dla dzieci.

Jawornik

Wyciąg orczykowy o długości 162 m, trasa łatwa.

OŚRODKI NARCIARSKIE

Dolina Leśnicy, ul. Leśnica 153, Brenna, tel.: 33 8587142, www.dolinalesnicy.pl

W ramach ośrodka działają trzy wyciągi talerzykowe i jeden zaczepowy, tor zjazdu na oponach snowtubing, szkoła narciarska i wypożyczalnia sprzętu narciarskiego. Wszystkie trasy są oświetlone i dośnieżane.

Brenna Węgierski, ul. Węgierski, Brenna, tel.: 601593901, www.wyciagi.brenna.pl

W ramach ośrodka działa jeden wyciąg orczykowy (dwuosobowy), trzy wyciągi talerzykowe, wypożyczalnia sprzętu narciarskiego oraz szkoła narciarska. Wszystkie trasy są dośnieżane.

Pod Starym Groniem, ul. Sportowa 4, Brenna, tel.: 691412076, www.starygron.pl

W ramach ośrodka działa jeden wyciąg zaczepowy oraz jeden wyciąg talerzykowy, wypożyczalnia sprzętu narciarskiego i szkoła narciarska. Trasa jest oświetlona i dośnieżana.

Słowniczek gwary cieszyńskiej

W gwarze cieszyńskiej znajdziemy sporo słownictwa czeskiego, niemieckiego, słowackiego, a nawet wołoskiego. Odrębność regionu pozwoliła również na zachowanie się w niej ciekawych cech dawnego języka polskiego zarówno w wymowie, jak i gramatyce i słownictwie. Posługują się nią zarówno cieszyńskianie po polskiej, jak i czeskiej stronie, gdzie gwara ulega mocnym wpływom języka czeskiego. Gwara cieszyńska należy do zespołu gwar śląskich.

Oto kilka przykładów słów i fraz cieszyńskich, które mogą być przydatne podczas odwiedzania Cieszyńskiej Krainy.

babuś – prosiak	kolybka – kołyska
banhof – dworzec	kurzić – palić
bania – dynia	mantel – płaszcz
bicykiel – rower	motorka – motocykl
bónbón – cukierek	nawszczewa – odwiedziny
cesta – droga	nie dać se pozór – nie uważać
chladać – szukać	nimocny – chory
cug – pociąg	pierón, chachar – niepochlebne określenia
cygaretla – papieros	prawić – mówić
dzierżeć – trzymać	prodło – bielizna
dziwać się – patrzeć	rugzak – plecak
fajerman – strażak	sklep – piwnica
farorz – ksiądz	szaty – ubranie
fusbal – piłka nożna	sznelcug – pociąg pośpieszny
glajzy – tory	szpatnie – źle
godzinki – zegarek	sstrykować – dźiać
jo już je z tego głupi – nic już nie rozumiem	špiychać się – śpieszyć się
kamrat – kolega	wajco – jajko
kapsa – kieszeń	wórszt – kiełbasa
kierchów – cmentarz	zadni – tylny
kluk – chłopiec	zymła – bułka
kłobuk – kapelusz	

Indeks wybranych nazw geograficznych

Bažanowice 67	Kaczyce 26, 34
Bąków 40	Kaczyce Dolne 36
Beskid Śląski 5, 48, 72, 91, 96, 98	Kaczyce Górne 36
Beskid Śląsko-Morawski 5	Kaplicówka 86
Beskidy 5, 10, 14, 49, 79, 108	Karkoszczonka (przełęcz) 105, 108
Bielsko-Biała 6, 42	Karpaty 5, 30
Bładnica 80	Katowice 6
Bładnice 79	Kępa 75
Błatnia 91, 103, 105, 107	Kiczycze 55, 79
Boża Góra 39	Kisielów 67, 75
Brama Morawska 5, 30	Klimczok 91, 105
Brenna 96, 118, 121	Knajka 40, 48, 62
Brennica 96, 103	Kończyce Małe 26, 32, 36, 113
Brzezówka 56, 58	Kończyce Wielkie 18, 23, 36, 57, 113
Bucze 108	Kostkowice 62
Chałupki 90	Kotarz 103
Chełm 69, 76	Kowale 79
Chybie 49, 115	Kozakowice Dolne 67
Cieszyn 5, 6, 18, 40, 47, 70, 90	Kozakowice Górne 67
Cieszyńska Kraina 5–15, 23, 112, 121	Kraków 6, 21, 30, 40, 103
Cisownica 67, 75, 78, 112	Landek 55
Czarny Strumień 40	Leszna Górna 67, 73
Czupel 107	Łączka 62
Dębowiec 62, 115	Markłowice Górne 26
Dolní Marklovice 36, 113	Międzywiec 79
Drogomyśl 43, 113	Mnich 49, 53, 55
Dzięgielów 67, 116, 120	Mysłowice 6
Frelichów 49, 55	Ochaby 79, 89, 91, 121
Godziszów 67	Ogrodzieńska Kępa 64
Golasowice 48	Ogrodzona 62
Goleszów 67, 116, 120	Olza 5, 23, 43
Gołkowice 36, 113	Orłowa 106
Góra Tuł 67	Pająkówka 36
Góra Wiślicka 79	Petrovice u Karviné 36
Górki Małe 96, 102	Pierściec 55, 89
Górki Wielkie 96, 99, 102, 122	Piotrówka 26, 32, 36, 113
Górny Śląsk 14, 20, 95	Pogórze 79
Grabowa 105, 107	Pogórze Śląskie (Pogórze Cieszyńskie) 5, 47, 62, 79
Gumna 62	Pogwizdów 56, 58
Harbutowice 79, 91	Prstná 36, 113
Hażlach 56, 115	Pruchna 23, 40, 45
Iłownica 47	Pszczyna 40, 67
Iskrzyczyn 62	Puńców 67, 73, 75
Jasieniowa 75	Rotuz 49, 51, 113
Jasnowice 90	Równica 91, 105, 106
Jastrzębie-Zdrój 36, 39, 47	Rudnik 56
Jaworze 47	

Rudzica 47
Ruptawa 34, 39
Rybnik 67
Rykalec 113
Salmopolska (przełęcz) 105
Simoradz 62, 65
Skoczów 5, 79, 113, 116, 120
Skrbeńsko 36
Skrzyszów 39
Stary Groń 103, 105
Strumień 40, 115, 120
Sudety 5, 30
Szczyrk 105
Śląsk Cieszyński 5
Ton 71
Trzy Kopce Wiślańskie 103, 105
Turza 39
Ustroń 67, 91
Wilamowice 79, 90
Wiśła 103, 113
Wiślica 79
Zabłocie 40, 43, 113
Zaborze 49, 55
Zabrzeg 51
Zadni Gaj 67
Zamachy 113
Zamarski 56, 60
Zarzeczce 49, 113
Zbiornik Goczałkowicki
(Jezioro Goczałkowickie) 40, 41, 50, 53
Zbytków 40, 42
Zebrzydka 91
Zebrzydowice 26, 114, 120
Żabi Kraj 40, 47, 113
Żabiniec 113
Żory 6

Szwajcaria Kaszubska

przewodnik turystyczny

LG Cieszyńska Kraina

przewodnik turystyczny